

Közgáz diáktudós

Gazdasági-társadalmi
fejlődés és fenntarthatóság

TDK Könyvtár

A sorozat kötetei:

Közgáz diáktudós 2010

Közgáz diáktudós – Piac és verseny

Közgáz diáktudós – Üzleti modellek,
gazdasági és társadalmi hatások

Közgáz diáktudós – Verseny és versenyképesség

Közgáz diáktudós – Gazdasági-társadalmi fejlődés
és fenntarthatóság

Közgáz diáktudós – Versenyképesség és felelősség

Szerkesztette:
Juhász Péter, Wimmer Ágnes

Közgáz diáktudós

Gazdasági-társadalmi fejlődés és fenntarthatóság

Válogatás a BCE Közgáz Campus tudományos diákköri munkáiból

Tudományos
Diákköri
Konferencia

© A kötet szerkesztői:
Juhász Péter, Wimmer Ágnes, 2012

© A kötetben szereplő tanulmányok szerkesztői:
Bartus Tamás, Jenes Barbara, Juhász Péter, Novák Zsuzsanna,
Wimmer Ágnes, 2012

© Szerzők:
Ábrahám Zsolt, Barna Zsolt, Békés L. Márton, Csanaki Tímea,
Csortos Orsolya, Nyári Izabella, Orosz Emese, 2012

Kiadja:
a Budapesti Corvinus Egyetem Közgáz Campusa:
Gazdálkodástudományi Kar, Közgazdaságtudományi Kar,
Társadalomtudományi Kar
1093 Budapest, Fővám tér 8.
E-mail: tdkkotet@uni-corvinus.hu, tdk@uni-corvinus.hu
www.uni-corvinus.hu, tdk.uni-corvinus.hu

és az

Alinea Kiadó
1013 Budapest, Pauley u. 2.
E-mail: alinea@alinea.hu
www.alinea.hu

Borító: © Molnár-Polányi Petra, 2012

*A kötet a Budapesti Corvinus Egyetem TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0023
számú projektje támogatásával jött létre.*

ISBN 978-963-9659-93-3

Minden jog fenntartva.

Tartalom

Előszó	7
Ábrahám Zsolt Egyszer fenn, egyszer lenn – átfogó repülőtér-stratégiák	13
Barna Zsolt A szén-dioxid lábnyom mérése – gyakorlati megoldások a raktározás és áruszállítás területén	29
Csontos Orsolya A magyar háztartási hitelboom kialakulása és azonosítása	45
Nyári Izabella Mit kezdjünk egy interjúval? Abaújszántó zsidósága a XX. században visszaemlékezések nyomán	61
Békés L. Márton Kína felemelkedésének hatása a harmadik világ demokratizálódására	75
Csanaki Tímea Innovatív imázsformálási lehetőségek a turizmusban Győr példáján keresztül	89
Orosz Emese Társadalmi felelősségvállalás: az értékteremtés új formája egy vállalkozás kapcsolati hálójában	107
Díjazott dolgozatok	123

Előszó

2012 novemberében harmadik alkalommal rendezzük meg a Budapesti Corvinus Egyetem (BCE) Közgáz Campusán a TDK Mozaik népszerűsítő konferenciát, ahol a TDK könyvtár sorozat ötödik és hatodik kötetét is bemutatjuk. A Közgáz Diáktudós – Gazdasági-társadalmi fejlődés és fenntarthatóság című válogatáskötet hét első helyezést elért tudományos diákköri (TDK) dolgozat alapján készült, a szerzők által átdolgozott, rövidített tanulmányok szerkesztett változata kapott benne helyet. A kötet végén a 2012. évi tudományos diákköri konferencia díjnyertes dolgozatainak listáját is közzétesszük. A könyvsorozat ez évi másik tagja a Közgáz Diáktudós – Versenyképesség és fenntarthatóság című kötet, melyben tíz szerkesztett, e célra átdolgozott tudományos diákköri munkából készült tanulmány szerepel. E tanulmányok is érzékelte-
tik a campus karain készülő tudományos diákköri munkák tartalmi sokszínűségét, melyek a közgazdaságtan, a gazdálkodástudományok, társadalomtudományok számos releváns elméleti és gyakorlati kérdését elemzik.

Egyetemünkön a Gazdálkodástudományi, Közgazdaságtudományi és Társadalomtudományi Karok közös tudományos diákköri tevékenysége évtizedes hagyományokra épül, mely az elmúlt években – pályázati források támogatását is felhasználva – jelentősen bővült. A hagyományosan tavasszal megrendezett TDK-konferencia mellett különböző népszerűsítő, tájékoztató, felkészítő, értékelő rendezvények és

kiadványok kerültek be a TDK „menetrendjébe”, fejlesztettük a támogató informatikai háttérrel, díjakat hoztunk létre a TDK-tevékenységben kiemelkedő hallgatók és oktatók részére, s külön figyelmet és erőforrásokat fordítottunk az országos versenyen, az OTDK-n való részvétel népszerűsítésére és a felkészítésre. Mondhatjuk, a TDK-tevékenység ezzel az egész tanévre kiterjedő programsorozattá növekedett, mely élénk hallgatói érdeklődés mellett zajlik.

A Közgáz Campus TDK-konferenciáin évente mintegy négyszáz hallgató versenyez. 2012 tavaszán a meghirdetett 42 szekcióba rekordszámú, 358 dolgozatot adtak le. Összesen 405 hallgató vett részt, a többség önálló dolgozattal, egyötödük kétvagy háromszerzős dolgozattal, s a szerzők közel 10 százaléka több munkával is indult a versenyen. A dolgozatok 72%-a, 259 munka jutott a szóbeli fordulókba, ahol 168 díjat osztottak ki a zsűrik, s 172 dolgozatot javasoltak a kétévente megrendezésre kerülő Országos Tudományos Diákköri Konferencián (OTDK) való részvételre. A legutóbbi, 2011. évi XXX. Jubileumi OTDK-n kiemelkedően szerepeltek karaink: hat szekcióban összesen 134 dolgozattal indultak, s 19 első, 20 második és 20 harmadik helyezést, valamint 19 különdíjat nyertek hallgatóink. Ezzel a jubileumi OTDK 16 tematikus szekciója közül a Közgazdaságtudományi és a Társadalomtudományi szekciókban is a BCE volt a legeredményesebb, négy hallgatónk pedig elnyerte az OTDT Pro Scientia Aranyérmét is, mely a hallgatói tudományos életpályájának kiemelt elismerése. A következő, 2013. évi OTDK-n a campus 2011. és 2012. évi konferenciáin a zsűrik által jelölt dolgozatok indulhatnak – köztük az e válogatáskötetben szereplő szerzők munkái is.

A 2010-ben indított Közgáz Diáktudós könyvsorozat folytatását pályázati források segítették: a Budapesti Corvinus

Egyetem TÁMOP-4.2.2.B-10/1-2010-0023 számú programjának kapcsolódó alprojektje által nyújtott támogatás, melyet ezúton is köszönünk.

Köszönet illeti mindazokat az egyetemi oktatókat, kutatókat és külső szakembereket, akik a TDK-tevékenységet szakmailag és szemléletmódjukkal támogatják és ösztönzik, konzulensként, opponensként, szekciótitkárként, zsűritagként közreműködnek; a tapasztalataikat továbbadó korábbi TDK-szerzőket s természetesen az ez évi verseny résztvevőit is. Köszönjük az idei válogatáskötetek szerzőinek munkáját is, akik vállalkoztak TDK-dolgozataik e kötetekbe illeszkedő, szélesebb szakmai közönségnek szánt rövidített változatának elkészítésére.

Reméljük, hogy a TDK könyvtár idei kötetei is hasznos és izgalmas ízelítőt adnak a TDK-munkákból az Olvasóknak, s egyben ösztönzést jelentenek azoknak a leendő szerzőknek, akik fontolgatják, hogy hasonló felfedezésekre indulnak, egy-egy új szakmai terület vagy éppen egy már ismerős téma mélyebb megismerését célul kitűzve. Kellemes és hasznos baráncolást kívánunk a Közgáz Diáktudós sorozatban megjelent cikkek és a BCE Központi Könyvtára adatbázisában elérhető dolgozatok között, bízva az e hagyományokra épülő sikeres folytatásban.

Wimmer Ágnes
egyetemi docens
BCE Gazdálkodástudományi Kar, TDT-elnök

Tanulmányok

A következő oldalakon a 2012. évi Tudományos Diákköri Konferencián első helyezést elért dolgozatok alapján készült tanulmányokat mutatunk be, melyeket a szerzők e kötethez dolgoztak át, rövidítettek le. Az eredeti dolgozatok elektronikus változata elérhető a tdk.uni-corvinus.hu oldalon, illetve a BCE Központi könyvtárának adatbázisában.

Ábrahám Zsolt

Egyszer fenn, egyszer lenn – átfogó repülőtérstratégiák

Tanulmányomban egy átfogó repülőtér-stratégiai mátrixot állítok össze, amely két dimenzióra, a domináns légitársaságok és a repülőterek geopolitikai helyzetére épül. Ez az elemzési keret a repterek menedzsmentje számára egyfajta lehetőséget teremt az adott repülőtér növekedési irányainak az értékelésére. A mátrix alapján négy lehetséges állapot különböztethető meg: kérdőjel, központi, fapados, valamint fejlődő stratégia, amelyek egyrészt a repterek legjelentősebb ügyfelei, a légitársaságok irányából, másrészt pedig a geopolitikai adottságok mentén különülnek el. Munkám végén a Budapest Airport esetét elemzem, s rámutatok: a Malév csődje és a reptér teljesítménye között egyfajta kölcsönös függés volt, illetve a csőd hatására a budapesti repülőtér a fejlődő státusból a fapadosba esett vissza.

Bevezetés

A légi közlekedés fiatal iparágnak tekinthető, amely forradalmasította a közlekedést. Az iparág működéséhez elengedhetetlenek a jól elhelyezett és menedzselt repterek. De vajon milyen a jó reptérvezetési stratégia? Hogyan lehet csoportosítani a lehetséges stratégiatípusokat?

A téma több szempontból is releváns. Az Oxford Economic Forecast (2006) által készített tanulmány (OEF, 2006) kimutatta, hogy a repülőtereknek a nemzetgazdaság versenyképességében betöltött szerepe jelentős. Ezt erősítette meg a Malév, a magyar nemzeti légitársaság 2012-es csődje, amely rávilágított a Liszt Ferenc nemzetközi repülőtér* és a magyar légi közlekedés sebezhetőségére.

Tanulmányomban három kutatási kérdést vizsgálok, melyek a repülőtér stratégiai mátrixhoz, annak klaszter megközelítéséhez, valamint a 2012 februárjában bekövetkezett Malév-csőd Liszt Ferenc nemzetközi repülőtérre gyakorolt hatására vonatkoznak:

1. Milyen lehetséges stratégiák alakíthatók ki a geopolitikai elhelyezkedés, illetve a domináns légitársaságok alapján?
2. Hogyan alkalmazható a klaszter megközelítés a repülőterek működésére?
3. Hogyan hatott a Malév csődje a Budapest Airport működésére a repülőtér-stratégiai mátrix alapján?

* A tanulmányban a Liszt Ferenc nemzetközi repülőtér, Ferihegy, valamint Budapest Airport (BA) megnevezéseket is használom. A budapesti repülőtér 2011-ig a Ferihegy nevet viselte, majd ezután vette fel a Liszt Ferenc nemzetközi repülőtér nevet. A Budapest Airport a reptér nemzetközi neve.

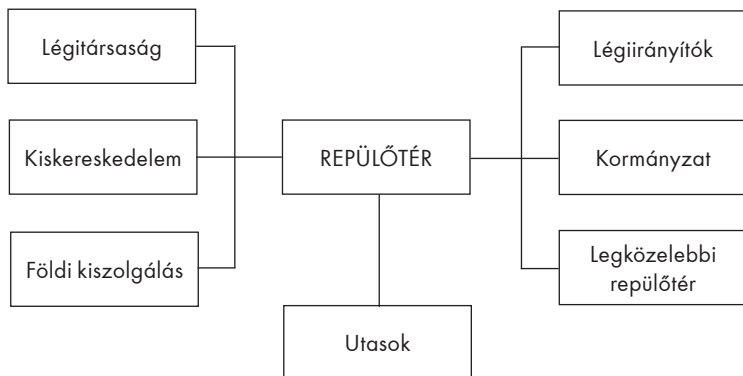
A tanulmányban a légi közlekedés jellemzőinek áttekintése után bemutatom a „repülőtér-stratégiai mátrixot”, majd ismertetem a modelltől kirajzolódó négy lehetséges stratégiai állapotot. Végül a Malév csődjének a budapesti reptérre gyakorolt hatását mutatom be a modellen keresztül.

A légi közlekedés jellemzői

Az utasok mellett a repülőterek legfontosabb külső érintettjeit a légitársaságok, a földi kiszolgálók, a kiskereskedelmi egységek, a légiirányítók, a kormányzat, valamint a legközelebbi repterek alkotják. A légitársaságok az utasok szállítását, míg a földi kiszolgáló vállalatok a poggyászok mozgatását, valamint a repülőgépek kiszolgálását végzik. A beszállásra várakozó utasok a kiskereskedelmi egységekben vásárolhatnak, illetve tölthetik el az idejüket. A légtér ellenőrzését, a le- és felszállás engedélyezését a légiirányítók végzik.

Mіндеzen folyamat szabályozási hátteréért a mindenkori kormányzat a felelős. A repülőterek versenytársaként jelennek meg a földrajzilag legközelebb elhelyezkedő repterek. Az érintetteket az 1. ábra mutatja.

1. ábra. Egy repülőtér érintett-térképe

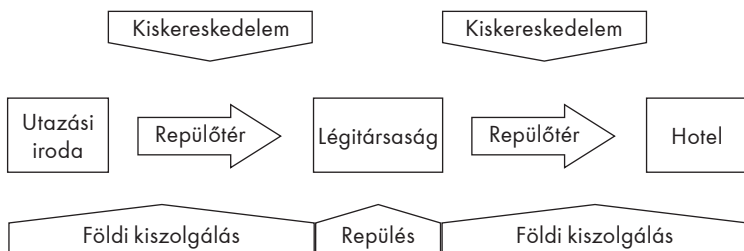
Forrás: saját ábra

A felvázolt érintett-térkép is jól szemlélteti a légi közlekedés komplexitását. A repülőterek a működésükkel infrastruktúrát biztosítanak az egyes szereplőknek. Ez az (esetleg átszálló) utasok kényelmének a biztosítását, valamint a poggyászok mozgását is jelenti szigorú repülésbiztonsági előírások mellett.

A légi személyszállítás folyamatát a jegy megvásárlásától az úti célhoz történő megérkezéséig három szakaszra lehet bontani: 1. felszállás előtti szakasz, 2. repülés, valamint 3. leszállás utáni szakasz (lásd 2. ábra).

A három szakasz során a repülőtér számos szolgáltatást nyújthat legfontosabb partnerei (például földi kiszolgáló vállalatok, kiskereskedelmi láncok) révén az utasoknak. Mindezen szolgáltatások az ingatlanok, irodák bérbeadásán keresztül bevételként jelennek meg a repülőtér számára. A szolgáltatás minősége, valamint az utasforgalom növelése szempontjából tehát a légitársaságok és a repülőterek között egyfajta kölcsönös függőség alakul ki, hiszen bevételeik végső forrását egyaránt az utasok jelentik.

2. ábra. A légi közlekedéshez kapcsolódó szolgáltatások

Forrás: saját ábra

Az előbbiekből is kiderül, hogy az utazás folyamata számos szolgáltatásból tevődik össze és a jegyfoglalástól egészen a célállomás elhagyásáig tart. Ezen szolgáltatások egy része az utazást lebonyolító légitársasághoz, illetve a repterekhez kötődik. A tanulmány további részében a repülőterek működésére koncentrálok.

Átfogó repülőtéri stratégiák elemzése

Véleményem szerint a repülőterek működésére alapvetően két tényező, a domináns légitársaságok, valamint a geopolitikai elhelyezkedés van hatással. A légi közlekedés esetében fontos szerepe van a földrajzi-politikai adottságoknak és a repülőtér elhelyezkedésének, mivel a repülés iránti kereslet alapvetően az üzleti vagy turisztikai szempontból frekvenciátalt régiókra koncentrálódik. A második kulcstényezőt a repülőtér legnagyobb ügyfelei, a légitársaságok jelentik. A továbbiakban e két dimenzió alapján vizsgálom meg a repterek lehetőségeit.

A repülőtér-stratégiai mátrix egyik dimenzióját tehát a domináns légitársaságok jelentik, melyek nagymértékben meghatározzák a repterek profilját. A szakirodalom fapados (*Low Cost Carrier–LCC*), illetve hagyományos (*Network Carrier–NCC*) légitársaságokat (lásd 1. táblázat) különböztet meg (Kurth, 2010).*

1. táblázat. Fapados és hagyományos légitársaságok közötti különbségek

	Fapados légitársaság	Hagyományos légitársaság
Repülőtér	Elsődleges és másodlagos repterek	Elsődleges, nemzetközi repülőterek
Flotta	Egységes flotta	Többféle repülőgéptípus
Jegyértékesítés	Online értékesítés	Utazási irodák, online értékesítés
Hálózat	Közvetlen járatok	Rövid és hosszú távú utak, légi szövetségek, megosztott üzemeltetési járatok
Alkalmazottak	Munkavállalók alacsony alkuereje, alacsonyabb jövedelem	Szakszervezetek kiemelt szerepe, magas jövedelem

Forrás: Kurth, 2010, 14.

A fapados légitársaságok egyik jellemzője, hogy alapvetően másodlagos reptereket használnak, egységes flottával rendelkeznek és közvetlen, úgynevezett point-to-point járatokat üzemeltetnek, amelyek jellemzője, hogy a kiindulási hely és a cél között nincs lehetőség átszállásra. A fapados társasá-

* A repülőterek üzleti partnerei között a légitársaságokon túl megtalálhatjuk a földi kiszolgáló vállalatokat, valamint a repülőtéri ingatlanokat bérlő kereskedelmi egységeket is, de ezen szereplők árbevételre gyakorolt hatása a légitársaságokhoz képest nem jelentős.

gok üzleti modelljében kiemelt helyen szerepelnek a költségcsökkentési megoldások. Ezzel szemben a hagyományos légitársaságok esetében a légi szövetségekben rejlő hálózati hatás jelentős, alapvetően az elsődleges repülőtereknek van döntő szerepe. Az utak közül megkülönböztethetünk rövid és hosszú utakat.

A modellem második dimenzióját a geopolitikai helyzet alkotja, amelyet négy tényező alapján lehet vizsgálni: 1. földrajzi elhelyezkedés, 2. politikai helyzet, 3. gazdasági környezet, valamint 4. társadalmi tényezők. A repülőtér *földrajzi elhelyezkedése* jelentős belépési korlátot jelenthet a légitársaságok számára.* A földrajzi elhelyezkedésen túl a terepviszonyok jelentős mértékben megnövelhetik egy-egy landolás és felszállás kockázatát. A rossz földrajzi feltételekkel rendelkező repterek gyakorlott pilótákat követelnek meg.

A *politikai tényezők* ugyancsak jelentősek. Az Európai Unión belül a European Open Sky egyezmény (Open Sky, 2012) biztosítja a légtér szabad használatát. A *gazdasági tényezők* közül egy adott régió makrogazdasági teljesítményét kell kiemelni. A gazdaságilag prosperáló térségekre nagyobb légi forgalom a jellemző. A multinacionális vállalatok alkalmazottjai az üzleti utasok jelentős részét teszik ki. A társadalmi tényezők közül az adott régió lakosságának a mobilitása, átlagos jövedelmi helyzete emelendő ki.

Mіндеzen tényezők alapján megkülönböztethetünk *elsődleges* és *másodlagos repülőtereket*. A továbbiakban a modellen belül a szakirodalomban is megkülönböztetett elsődleges és

* A földrajzi elhelyezkedés belépési korlátként jelenhet meg a hálózati hatás tekintetében, azaz a repülőtérrel kiinduló járatok száma növeli a célállomás értékét, hiszen a reptér által nyújtott átszállási lehetőségek további utasokat jelenthetnek a légitársaságok számára.

másodlagos repülőtér kategóriákat alkalmazom. A bemutatott két dimenzió alapján felrajzolható egy repülőtér-stratégiai mátrix (lásd 4. ábra). A mátrix statikus jellegű, hiszen adott pillanatban mutatja meg a repülőtér stratégiai helyzetét.

4. ábra. Repülőtér-stratégiai mátrix

		Domináns légitársaság	
		Fapados	Hagyományos
Geopolitikai helyzet	Elsődleges	Kérdőjel stratégia	Központi stratégia
	Másodlagos	Fapados stratégia	Fejlődő stratégia

Forrás: saját ábra

A repülőtér-stratégiai mátrix alapján négy alapállapot írható fel, melyek külön-külön eltérő stratégia kialakítását igénylik a repülőtér menedzsmentje részéről. A fejezet további részében ezeket az állapotokat tekintem át.

1. Kérdőjel stratégia. Azok a repülőterek tartoznak ebbe a kategóriába, amelyek központi helyen helyezkednek el, de fapados légitársaságok dominálják. A központi elhelyezkedés miatt a repülőtéri illetékek viszonylag magasak, de a fapados légitársaságok árérzékenysége is érvényesül. Ez az ellentmondás úgy alakulhat ki, hogy bizonyos turisztikailag frekventált városok nem rendelkeznek másodlagos repülőterekkel.

Ebben a helyzetben a repülőtér vezetősége a következő dilemmával szembesül: továbbra is a fapados légitársaságokra koncentrál vagy növeli az hagyományos légitársaságok arányát. Az első a repülőtéri díjak csökkentésén keresztül, míg a második opció a repülőtéri szolgáltatások és a hozzáadott érték növelésén keresztül valósulhat meg.

2. Központi* stratégia. A legfőbb tulajdonsága ezen reptereknek (például a Changi Airport Szingapúrban, a J. F. Kennedy Airport New Yorkban, a Logan Airport Bostonban) a központi elhelyezkedés, valamint a nagy légitársaságok dominanciája. Ezen repterek előnye a hálózati hatásból származik, azaz abból, hogy egy hálózat központjaként jelentősen csökkennek az átszállással járó tranzakciós költségek.

A központi helyzetben lévő repterek számára három stratégiai lehetőség adódik a növekedés szempontjából: 1. légitársaságok vonzása és kapacitásbővítés, 2. a kiegészítő szolgáltatások minőségének a javítása, valamint 3. a belső folyamatok hatékonyságának a javítása. Míg az első két pont az árbevételre van jelentős hatással, addig a harmadik a reptér költség-szerkezetét érintené.

3. Fapados stratégia. A fapados állapotban lévő repülőterek (például a Turku Airport, Tampere Airport) másodlagos szerepet töltenek be a nemzeti légi közlekedési stratégián belül. A kedvezőtlen geopolitikai elhelyezkedés miatt hátrányban vannak az elsődleges repterekkel szemben, ezért a versenyelőny forrását a kedvező költség-szerkezet és az alacsony díjak képezik. Ezek a repterek point-to-point járatokon keresztül kapcsolódnak a nemzetközi légi közlekedésbe. Az átszálló utasok aránya a reptér teljes forgalmán belül rendkívül

* Huboknak nevezzük azokat a repülőtereket, amelyek a hub-and-spoke (gyűjtő-elosztó) rendszer központját adják. Ezek a repülőterek központi fekvésük miatt felveszik a perifériáról beérkező és továbbrepülő utasokat.

vül alacsony. A másodlagos jelleg miatt ezen repterek kapacitásának kihasználása is igen alacsony.

A fapados állapotban lévő repülőterek számára két lehetséges stratégiai irány van. A repterről kiinduló point-to-point járatok számának a növelése, támaszkodhat már a repülőtéren működő légitársaságokra, illetve új piaci belépőkre. A második stratégiai irány a repülőtér hozzáadott értékének (például kiskereskedelmi egységek száma, repülőtér elérhetősége) növelése jelentheti. Ezzel azonban a reptér egy újfajta – ismeretlen – versenyzői térbe kerül.

4. Fejlődő stratégia. A fejlődő stratégiai állapotban lévő repülőterek (például a Liszt Ferenc repülőtér vagy a Tirana Airport) az elhelyezkedésüket tekintve másodlagos szerepet töltenek be, de a hagyományos légitársaságok hub-and-spoke rendszerén keresztül kapcsolódnak a nemzetközi légi forgalomba. Ezekről a repülőterekről úgynevezett ráhordó járatokat indítanak a hagyományos légitársaságok a központi repülőtereikre. E repülőterek számára a meglévő infrastruktúra (például az utas- és a földi kiszolgálás) modernizációja, valamint a desztinációk számának (a repülőtéri díjakba épített kedvezményeken keresztül) növelése lehet a növekedési stratégia része.

A bemutatott repülőtérmátrix összekapcsolható Michael Porter (1998) klasztermegközelítésével, mely szerint a klaszter egy adott iparág *„versenyző és kooperáló vállalatai, kapcsolódó és támogató iparágai, pénzügyi intézmények, szolgáltató és együttműködő infrastrukturális intézmények kapcsolatrendszerén alapuló földrajzi koncentrációja”* (i. m. 78.).

A klasztermegközelítés reptéri relevanciáját a repülőterek földrajzi helyhez kötöttsége adja. A nagyvárosi régiókban, ahol több repülőtér is működik egymás mellett (például London, Párizs), a repülőterek között egyfajta munkamegosztás

alakult ki (ami összekapcsolható a mátrix egyes kategóriáival). Erre a munkamegosztásra épülve jöhetnek létre repülőtérklaszterek, amelyekben a földi kiszolgáló vállalatok, az utazásszervező vállalatok, valamint a légitársaságok is helyet kaphatnak.

A klaszterformának számos előnye lehet. Egyrészt bizonyos folyamatokat méretgazdaságosabban tudnak végrehajtani, legyen szó a kerozin beszerzéséről vagy a repülőtéri vasút kiépítéséről. Egy másik előnye a klaszterformának a klasztereken belüli tudásmegosztás, illetve a klaszteren belüli innováció, mely irányulhat a légi közlekedésen belüli folyamatok hatékonyságának a növelésére, vagy akár új géptípusok kifejlesztésére is. Londonhoz és Párizshoz hasonlóan Budapest esetében is volt lehetőség egy repülőterek közötti munkamegosztás, illetve egy közép-európai repülőtérklaszter kialakítására, ami azonban a magyar nemzeti légitársaság csődjével egy időre lekerül a napirendről.

A Malév csődjének hatása a Liszt Ferenc repülőtérre

A repülőtér-stratégiai mátrix alapján a Budapest Airport a fejlődő kategóriában volt, amit alapjaiban változtatott meg a Malév 2012 februárjában bejelentett csődje (index.hu, 2012). Ez több ponton is hatással volt a repülőtér működésére, illetve tágabb értelemben véve a nemzetgazdaság versenyképességére.

Az okozott veszteségekről a bejelentés után csupán három héttel később jelentek meg a sajtóban az első nyilatkozatok. A magyar nemzeti légitársaság biztosította a Budapest Air-

port (BA) forgalmának közel 40 százalékát (index.hu, 2012). Hardy Mihály, a BA kommunikációs igazgatója szerint a repülőtér 2 millió utast veszített a tervezett 9,2 millióból (gazdasag.ma.hu, 2012).

A Malév csődje a desztinációk számát tekintve is jelentős csökkenést okozott. Budapestről Belgrádba, Damaszkuszba, Szkopjébe, Zágrábba, Szentpétervárra, valamint Bejrútba kizárólagosan a Malév szállított utasokat. A csőd hatására a kínai Hainan légitársaság megszüntette a közvetlen Budapest–Peking járatát.

A magyar nemzeti légitársaság csődjére a piac azonnal válaszott. A legnagyobb légitársaságok, például a Lufthansa és a British Airways járatbővítésekkel reagáltak annak érdekében, hogy felszívják a Malév üzleti utasait. A másik oldalon a fapados társaságok, például a Wizzair és a Ryanair intenzív kampányba kezdett az alsóbb szegmensekben. A korábban már a magyar piacról kivonult és most újra belépő Ryanair jelentős akciókkal próbálta a Wizzairrel felvenni a versenyt (gazdasag.ma.hu, 2012).

A repülőtérre gyakorolt hatások közül külön ki kell emelni a Malév által bérelt ingatlanok és az azok bérléséből származó bevétel kiesését*. A repülőtér területén folyó fejlesztések közül három újonnan felépített irodaházat használt volna a magyar nemzeti légitársaság. Ezen beruházásokat a csőd miatt a repülőtér vezetősége felfüggesztette. Március közepén a repülőtér vezetése bejelentette az 1. terminál fokozatos bezárását. Július elejétől a teljes reptéri forgalmat a 2. terminál szolgálja ki. A terminál bezárásával nem csak a reptér dolgozóit kellett elbocsátani, hanem a terminál területén működő kiskereskedelmi egységek (Heimann Duty Free, Hungaricum Store, Szamos, Relay és Moa) alkalmazottait is (index.hu, 2012).

* A Budapest Airport árbevételének megközelítőleg 25 százaléka származik az ingatlanok bére adásából.

A repülőtér-stratégiai mátrixot vizsgálva beláthatjuk, hogy a magyar nemzeti légitársaság csődje alapjaiban érintette a Budapest Airport stratégiai mozgásterét. A mátrix keretein belül mindez a fejlődő stratégiából fapados stratégiába való átmozdulásként jelenik meg. Mindezt alátámasztja a Wizzair és Ryanair intenzív térnyerése, valamint a bécsi repülőtér felértékelődése.

Következtetések

A tanulmányban egy repülőtér-stratégiai mátrixot mutattam be, amelyen keresztül lehetővé válik a repülőterek előtt álló stratégiai helyzet vizsgálata. Egy repülőtér stratégiai lehetőségeit két tényező határozza meg alapjaiban: a geopolitikai helyzet és a repülőtéren működő légitársaságok típusa.

A repülőtéri stratégia kialakításakor a geopolitikai helyzetet egyrészt adottságnak kell tekinteni, amelyet azonban tudatosan lehet fejleszteni. Az elhelyezkedés előnyként történő kihasználására példa a reptér és a városközpont közötti közlekedés fejlesztése, illetve az adott terület turisztikai vonzerejének a többi érintettel közösen történő, növelése.

A reptéren működő légitársaságok körére a reptér vezetőségének közvetlen hatása van a repülőtéri díjakhoz kapcsolódó díjpolitikán keresztül. Egy másik, közvetett eszköz, a szolgáltatás színvonalának a növelése. Egy kereskedelmi láncokkal tarkított, könnyen elérhető, tágas, tiszta reptér a hagyományos légitársaságok számára lehet vonzó.

A kérdőjel állapotban lévő repterek menedzsmentje számára a reptér újrapozicionálása stratégiai fontosságú, hiszen a reptér adottságai és a célcsoport nincsenek összhangban

(központi fekvésű, jó minőségű reptereket fapados légitársaságok dominálnak). A központi kategóriában elhelyezkedő repterek pozíciója meglehetősen stabil, a hozzáadott érték növelése, illetve a meglévő kapacitások bővítése lehet egyfajta növekedési irány.

A harmadik, fapados állapotban lévő repterek a kérdőjel kategóriához hasonlóan stratégiai döntés előtt állnak: vagy növelik a közvetlenül elérhető desztinációk számát és ezzel a fapados reptér modell felé mozdulnak tovább, vagy a szolgáltatás színvonalát javítják, ez a központi állapot felé lenne egy továbblépés. A negyedik, fejlődő állapot esetén a repülőtér számára egyfajta szerep lehet úgynevezett ráhordó járat indítása, amivel szervesen illeszkedhetne a repülőtér a hub-and-spoke rendszerbe.

Összességében a Malév csődjével a Liszt Ferenc repülőtér lehetőségei jelentősen beszűkültek, hiszen a nemzeti légitársaság csődjével a forgalomvesztésen túl a repülőtér elveszítette azt a hálózatot, amelyet a One World légiszövetség számára biztosított. Ebben a helyzetben a repülőtér számára fontos a kiesett forgalom, valamint desztinációk pótlása. Mindez a repülőtéri díjak csökkentésével, egy légitársasággal kötött stratégiai szövetséggel, valamint a repülőtéri szolgáltatás színvonalának a javításával valósulhat meg.

Felhasznált irodalom

Gazdasag.ma.hu (2012): 2 millió utasos érvágással számol a Malév bukásával a BA. http://gazdasag.ma.hu/tart/cikk/c/0/124387/1/gazdasag/2_millio_utasos_ervagassal_szamol_a_Malevbuktaival_a_BA (Letöltve: 2012. március 15.)

Index.hu (2012): Hónapokon belül bezár a Ferihegy I. http://index.hu/belfold/2012/03/14/bezar_a_ferihegy_1-es_terminal/ (Letöltve: 2012. március 12.)

Kurth, W. (2010): Low cost carriers. Threats and opportunities, Athén. http://www.grhotels.gr/lcc/assets/uploads/KURTH_LCC_Threats_and_Opportunities.pdf (Letöltve: 2012. március 1.)

Oxford Economic Forecast (2006): The economics contribution of the Aviation Industry in the UK. Oxford Economic Forecasting. http://www.visitbritain.org/Images/Aviation2006Final_tcm29-15235.pdf (Letöltve: 2011. június 4.)

Open Sky Treaty (2012) Fact sheet. Washington D.C. <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2012/03/186738.htm> (Letöltve: 2011. július 10.)

Porter, M. (1998): Clusters and the new economics of competition. Harvard Business Review. Vol. 11 No. 2, 77–90.

A tanulmány a szerző Down on the ground. Comprehensive airport strategies című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Ilyés István

A dolgozat a BCE Közgáz Campus 2012. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Turizmus és Közlekedés szekcióban I. helyezést ért el.

Barna Zsolt

A szén-dioxid lábnyom mérése – gyakorlati megoldások a raktározás és áruszállítás területén

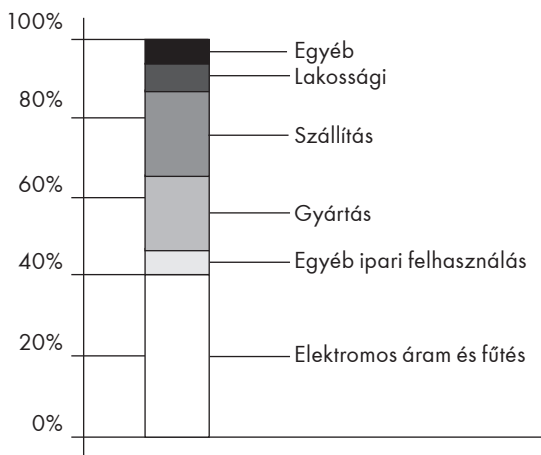
A fosszilis üzemanyagok elégetéséből származó károsanyag-kibocsátás számos gazdasági, társadalmi és környezeti problémát vet fel. Tanulmányom témájának a raktározás és az áruszállítás szén-dioxid-kibocsátásának (CO₂ lábnyomának) vizsgálatát és néhány általános csökkentési alternatíva meghatározását választottam. Célom olyan elméleti és gyakorlati módszerek bemutatása és alkalmazása, amellyel feltérképezhetők egy vállalat vagy akár teljes ellátási láncának magas szén-dioxid-kibocsátással járó tevékenységei.

Bevezetés

Manapság talán már nincs olyan ember, aki ne hallott volna a globális felmelegedésről, s ne érintenék a kapcsolódó gazdasági, társadalmi és környezeti problémák (Cuthbertson, 2011). Nem mehetünk el tétlenül mellett, hogy a logisztika (például

az áruszállításon keresztül – megközelítőleg 14 százalék) igen jelentős szerepet tölt be az üvegházhatású gázok kibocsátásában (lásd 1. ábra).

1. ábra. A különböző szektorok CO₂ kibocsátásának megoszlása

Forrás: IEA (2011) alapján, saját szerkesztés

E tanulmány alapjául szolgáló tudományos diákköri dolgozatom témájának még igen gyerekcipőben lévő területet, a logisztikai folyamatok (s a korlátozott vizsgálódási hatáskör, és a rendelkezésre álló adatok szűkössége miatt kiemelten az áruszállítás és a raktározás) szén-dioxid-kibocsátásának (szén-dioxid lábnyomának) vizsgálatát és néhány általános csökkentési lehetőség meghatározását választottam. Célom a gyakorlati szakemberek számára is jól alkalmazható módszerek bemutatása és alkalmazása, amellyel azonosíthatók egy vállalat vagy akár egy teljes ellátási lánc magas szén-dioxid-kibocsátással járó tevékenységei. A cél az, hogy ezeken

a területeken a döntéshozók célzott fejlesztésekkel a lehető legnagyobb kibocsátáscsökkenést tudják elérni.

A tanulmány első részében bemutatom a szén-dioxid lábnyommal kapcsolatos elméletet, majd a második részben röviden ismertetem a szén-dioxid-kibocsátás számszerűsítésére használt módszereket, és egy gyakorlati példán keresztül szemléltetem, milyen következtetések vonhatók le a kibocsátási adatok birtokában.

A szén-dioxid lábnyom elemzése

Az éghajlatváltozás és az ezzel kapcsolatos események az elmúlt években egyre nagyobb figyelmet kaptak a vállalatok körében. Ennek kapcsán – nem mellesleg anyagi megfontolások miatt is – számos gazdasági szereplő szorgoskodik azon, hogy a tevékenységéhez kapcsolódó üvegházhatású gázok mennyiségét csökkentse. E törekvések egyik első lépése az, hogy megpróbálják felmérni és meghatározni a tevékenységük által generált szén-dioxid-kibocsátás mértékét, s ezáltal egyben azonosítani is tudják a legnagyobb kibocsátással járó folyamatokat. A szakirodalomban ezt a folyamatot nevezik szén-dioxid lábnyom (carbon footprint) elemzésnek (Wiedmann–Minx, 2008).

De mit is értünk pontosan a szén-dioxid lábnyom alatt? Azon túl, hogy az emberi tevékenységek által kibocsátott, a klímaváltozásért felelős gázok állnak a mérés középpontjában, nincsen konszenzus arról, hogy ezeknek a gázoknak a kibocsátását és ezzel az okozott környezeti terhelést hogyan, mi alapján célszerű számszerűsíteni. Nem egyértelmű az sem, hogy a szén-dioxid lábnyom elemzése során csupán a szén-dioxid- (CO_2 -) kibocsátást mérjék vagy figyelmet fordít-

sanak a többi üvegházhatású gáz (például a metán) kibocsátására is. Egy vállalat szén-dioxid-kibocsátása nagymértékben függ attól, hogy melyik iparágban, milyen technológiával tevékenykedik, milyen pozíciója van az ellátási láncban vagy éppen mekkora termékskálával dolgozik (Lee, 2011). Az sem egyértelműen tisztázott, hogy az elemzés során milyen szennyező tevékenységeket vegyenek figyelembe. Milyen mértékegységben mérjük (tonna, hektár)? Az előző kérdések csak ízeletként adnak a módszer kapcsán felmerülő főbb problémákról (Wiedmann–Minx, 2008).

Wiedmann és Minx (2008) szerint a szén-dioxid lábnyom számításának alapvetően két megközelítése lehet:

- Az egyik az alulról építkező (bottom-up) megközelítés, amely a folyamatok és az azokban végbemenő környezeti terhelés konkrét elemzésén alapszik. Segít az egyes vállalatok, sőt termékek környezeti hatásainak megállapításában és megértésében a gyártástól egészen a megsemmisítésig.
- A másik megközelítési mód pedig a felülről építkező (top-down) módszer, amely egy úgynevezett környezeti input-output elemzésen alapul. E módszerek a vállalatok különböző, átfogó gazdasági beszámolóinak révén próbálnak képet festeni az adott iparág jellemző tevékenységeiről.

Tanulmányom szempontjából az első megközelítés jobban alkalmazható a vállalati, illetve a termékszinten, mivel gazdasági beszámolók nem, de a folyamatokkal kapcsolatos adatok rendelkezésemre állnak. Úgy vélem, hogy a szén-dioxid lábnyom elemzésének számomra leginkább használható értelmezését az egyesült királyságbeli Carbon Trust környezeti tanácsadó cég adta, amely szerint:

„...olyan technika, amelynek segítségével azonosíthatóvá és mérhetővé válik az ellátási lánc folyamatai és tevékenységei által okozott üvegházhatású gázkibocsátás mértéke. Egyben olyan gondolkodási keret is, amely segítségével ezeket a környezeti terheléseket konkrét végtermék előállításához tudjuk kötni.” (Carbon Trust, 2007, idézi: Wiedmann–Minx, 2008, 3.)

Ez a meghatározás egyszerű, s így a gyakorlatban is jól használható. Az inputok, az outputok és a termelési – sőt ezt a megközelítést kitágítva az ellátási lánc – folyamatok adatait veszi figyelembe, de nem számol jó néhány közvetett tényezővel, mint például az alkalmazottak munkába jutásával kapcsolatos kibocsátás. Így átláthatóbb és kevésbé szubjektív módszert eredményez, hiszen például egy busz vagy vonat egy dolgozóra vetített kibocsátását igen nehéz objektív módon megállapítani (Wiedmann–Minx, 2008). Ez még akkor is pozitívuma az értelmezésnek, ha tudjuk, hogy a környezeti terhelés számbavétele nem teljes körű.

Minden vállalat ellátási láncok tagjaként működik. Amint egy termék belép az ellátási láncba, a különböző folyamatok (például nyersanyagbeszerzés, raktározás, fuvarozás) miatt megnövekedik a vele összefüggésbe hozható szén-dioxid-emisszió (Balan et al., 2009). Matthews és munkatársai (2008) szerint az egyes vállalatok egyre nagyobb erőfeszítéseket tesznek a teljes ellátási lánc kibocsátásának megállapítására. A környezeti szennyezés ellátási lánc szintű kezelésekor óhatatlanul felmerül a kibocsátás felelősségének kérdése, így kialakult néhány olyan módszer, melyet arra használnak, hogy megállapítsák a szén-dioxid-kibocsátás felelősségének határait (tehát hogy egy vállalat konkrétan meddig felelős a kibocsátásért) az ellátási láncokon belül. E káros gázok kibocsátásának három alaptípusa különböztethető meg:

1. *Közvetlen kibocsátás*, amely az ellátási lánc egy vállalatának alapvető tevékenysége során felhasznált fosszilis (üzem)anyagok (például szállítás, gyártás energiafelhasználása) károsanyag-kibocsátását öleli fel (Lee, 2011).
2. *Közvetett kibocsátás*, amely az adott vállalat által felhasznált (megvásárolt) energiahordozók (például elektromos áram, hő) előállításának kibocsátását jelenti (Matthews et al., 2008).
3. *A teljes ellátási lánc szereplőire kiterjesztett kibocsátás*, amely a termék előállításától a végső fogyasztóhoz történő eljuttatásig tart (Matthews et al., 2008).

A szén-dioxid-kibocsátás csökkentésével amellet, hogy mérsekelyük a környezeti terhelést, pozitív benyomást kelthetünk a vállalatról, ami komoly versenylőnyt jelenthet. A kibocsátás csökkenése a legtöbb esetben valamilyen hatékonyságjavulást feltételez, amely hosszú távon költségcsökkentést eredményezhet, még akkor is, ha az kezdeti beruházást igényel. Ezt Mike (2002) írása is megerősíti, amelyben egy kutatás eredményeire támaszkodva azt a megállapítást tette, hogy a környezetvédelmet célzó vállalati intézkedések igen kis arányban vezettek költségnövekedéshez. Pérez (2011) szerint a környezeti hatékonyság javításával együtt jár a logisztikai hatékonyság javulása, ezzel pedig pénzben is kifejezhető gazdasági, társadalmi és környezeti előnyök realizálhatók.

Tomlinson (2012) cikke szerint Ausztráliában olyan szén-dioxid-árázási („carbon pricing”) reformon dolgoznak, amelynek keretében az ország 500 legnagyobb szén-dioxid-kibocsátású cégét adóval sújtják. Ennek célja, hogy ezek a cégek többet költsenek a kibocsátásuk csökkentésére, ami alapvetően növelné a vállalat, valamint az egész gazdaság versenyképességét.

Azok a vállalatok, melyek már korábban is foglalkoztak a kibocsátásuk mérésével és csökkentésével, előnyt szerezhetnek azokkal szemben, amelyek még nem tettek lépéseket ez ügyben. Véleményem szerint az előnyök realizálásához az egyik első lépés a szén-dioxid lábnyom mérése. Ez állapot jelenthet a kibocsátáscsökkentést célzó beruházásokról való döntésekhez.

Az FMCG-Frigo Kft. szén-dioxid lábnyomának elemzése

A tanulmányban vizsgált vállalatot fiktív néven említem. A számítások során használt adatok torzítottak, de arányai-ban pontosak, így azok híven tükrözik a folyamatok valós jellemzőit. Az FMCG-Frigo Kft. egy multinacionális vállalat magyarországi leányvállalataként működik hazánkban. Tevékenységi körébe hűtött termékek nagykereskedelme tartozik. A cég elkötelezett a fenntartható környezet iránt. Ennek egyik eleme a vállalat logisztikai hálózata (raktározás, áruszállítás) által generált környezeti terhelésének csökkentése.

Három módszer segítségével számszerűsítettem az FMCG-Frigo Kft. szén-dioxid lábnyomát. Ezek a következők:

1. *DEFRA* (az Egyesült Királyság Környezetvédelmi, Élelmezési és Vidékfejlesztési Minisztériuma). A szén-dioxid lábnyom kiszámításához számos információ szükséges, amelyeket közvetlen mérésekből vagy akár becsléssel (például elektromos áram felhasználásának mennyisége a számlák alapján) is megállapíthatjuk. Ezen adatok az energiafelhasználást jelenítik meg (például kWh-ban). Elemzésemben a szén-dioxid-kibocsá-

tás meghatározása a cél, így ezekhez az információkhoz szükség van olyan váltószámokra, amelyek segítenek meghatározni a különböző energiatípusok felhasználásából eredő konkrét szén-dioxid-kibocsátást (DEFRA, 2010).

2. Carbonfootprint.com kalkulátor. Ezen a weboldalon található egy ingyenes online szén-dioxid lábnyomkalkulátor, amely szintén az előbb említett kibocsátási váltószámok segítségével számszerűsíti az összes üvegházhatású gáz- (például szén-dioxid-, metán-) kibocsátást. E kalkulátor segítségével, a raktárépületek energiafelhasználásának ismeretében kiszámolható a raktározás kibocsátása, míg a teherautók által megtett távolság és azok átlagos fogyasztásának megadásával a közúti áruszállítás kibocsátása is megállapítható (carbonfootprint.com, 2012).
3. EIO-LCA kalkulátor (Economic Input-Output Life Cycle Assessment, vagyis gazdasági input-output életciklus-értékelés) a tevékenység során felhasznált erőforrások kibocsátását nem fizikai mennyiségek, hanem gazdasági adatok segítségével becsüli meg a teljes ellátási lánc mentén. Az általam használt online kalkulátorban a *termelői* modell a gyártással foglalkozik az alapanyag-kitermeléstől egészen a végső összeszerelésig, míg a *vevői* modell kiegészül a fogyasztóig való eljuttatás kibocsátásával is. Elemzésemben ez utóbbi megközelítést alkalmaztam (eiolca.net, 2012).

Az egyes módszerek összehasonlíthatósága érdekében a kiszámított negyedéves kibocsátási adatokat az 1. táblázatban foglaltam össze.

1. táblázat. Az FMCG-Frigo Kft. szén-dioxid lábnyoma (tonna) – a három elemzési módszer eredményeinek összehasonlítása

Negyed- év	Kibocsátási forrás	DEFRA	Carbonfootprint.com	EIO-LCA
		Felhasználási adatok alapján		Forgalmi adatok alapján
1.	Raktározás	135,72	137,39	-
	Áruszállítás	105,61	128,61	
	Összesen	241,33	266,00	425
2.	Raktározás	179,88	183,60	-
	Áruszállítás	85,56	105,10	
	Összesen	265,44	288,70	345
3.	Raktározás	86,74	88,64	
	Áruszállítás	100,36	123,70	
	Összesen	187,10	212,34	348
4.	Raktározás	62,47	63,40	
	Áruszállítás	90,20	108,39	
	Összesen	152,67	171,79	526
Mindösszesen		846,54	938,83	1644

Forrás: Saját számítások, eltorzított vállalati adatok felhasználásával

Látható, hogy a DEFRA (2010) által meghatározott módszer közel azonos eredményeket (a vizsgált évben mintegy 900 tonna kibocsátást) produkált, mint a carbonfootprint.com weboldalon található kalkulátor. Ennek valószínűleg az az oka, hogy mindkét módszer a DEFRA által meghatározott kibocsátási váltószámokon alapszik.

Az 1. táblázatból azt is megállapíthatjuk, hogy az EIO-LCA kalkulátor eredményei aránytalanul magas, majdnem kétszeres (1644 tonna) kibocsátást mutatnak a másik két módszerhez viszonyítva. Ezt az eltérést valószínűleg az okozta, hogy ez a módszer csupán pénzben kifejezett forgalmi adatokat és

amerikai iparági átlagokat vesz alapul, amelyek nem feltétlenül összemérhetőek az európai iparági átlagokkal. Másrészt pedig e módszer figyelembe veszi az alapanyag-kitermeléstől a gyártáson át, egészen a fogyasztóig való eljuttatásig megjelenő tevékenységek kibocsátását. Ez pedig jóval több folyamatot foglal magába, mint az áruszállítás és a raktározás. Az EIO-LCA kalkulátor nem alkalmas arra, hogy külön azonosítsa az áruszállítás és a raktározás szén-dioxid-kibocsátását, tehát ez alapján nem lehet javítási lehetőségeket megfogalmazni az egyes tevékenységekhez.

A felhasználási adatok birtokában kialakítható egy olyan kibocsátásszámítási módszer, amely megközelítőleg azonosítja az egyes kibocsátási források (például szállítás, raktározás) emisszióját. Amennyiben nem áll rendelkezésre minden információ a releváns tevékenységekről vagy nincs megfelelő erőforrás saját módszer kialakítására, akkor hasznos lehet online kalkulátort (carbonfootprint.com) alkalmazni. Eközben pedig érdemes a hiányzó információk begyűjtésére kísérletet tenni és a módszer finomításával egy saját rendszert felállítani.

A kapott adatokat legfőképpen a korábbi évek (megfelelő periódus) adataihoz érdemes viszonyítani, ez alapján meghatározható, melyik folyamat kibocsátása magas. Tanulmányom ennek megállapítására nem terjed ki, mivel nem álltak rendelkezésre előző éves kibocsátási adatok.

Az 1. táblázat adatait vizsgálva azonban megállapíthatjuk, hogy a vizsgált éven belül az egyes negyedévek kibocsátása is eltérő lehet. A 2. negyedévben a többihez képest kiugróan magas (főként raktározásból eredő) értékek láthatók. Az eltérést többek között okozhatja a termékek éves szezonálisitása, tehát az eltérő keresleti jellemzők más és más raktári és szállítási kapacitáskihasználást eredményeznek, amelyek módosítják a szén-dioxid-kibocsátást. A 2. negyedévben például a tavaszi

hullám lecsengését követően a kereslet valószínűleg visszaesett és bennmaradó termékek miatt nem valósult meg a hatékony raktározás. Másik ok lehet az évszakok változása, ami a hűtött termékek esetében a megfelelő hőmérséklet (nagyjából 5 fok) biztosítása (hűtők) miatt inkább a melegebb időszakokban jelentős. A 2. negyedév vége már a nyári időszak elejét jelentheti, amikor szükség lehet az intenzívebb hűtésre, amely több energiát igényel.

Általános javaslatok a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére

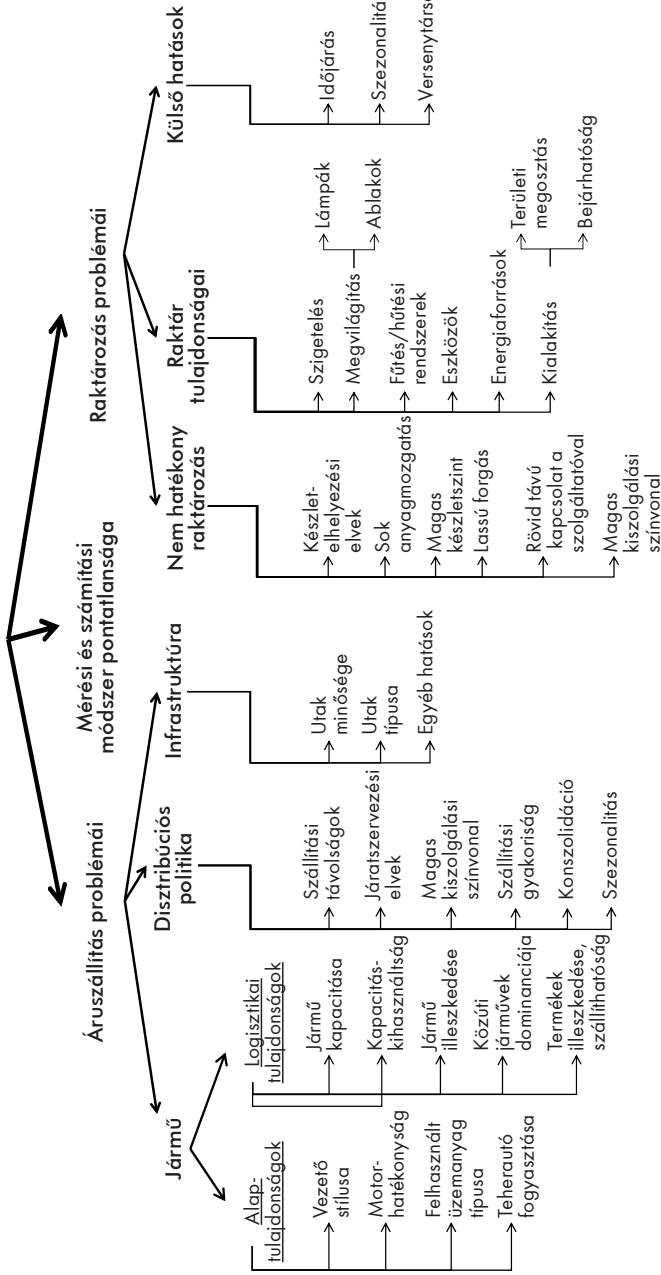
A magas szén-dioxid-kibocsátást számos tényező befolyásolhatja, melyek strukturált bemutatására az úgynevezett miért-miért problémaelemzési módszert (lásd például Slack et al., 2004) választottam. Egy üzleti vállalkozás kibocsátását okozó tényezőket a 2. ábra illusztrálja.

A 2. ábra logikáját követve a következő javaslatokat fogalmaztam meg az áruszállítás és a raktározás kapcsán:

Az *áruszállítással* kapcsolatos kibocsátás csökkenthető egyrészt a megfelelő műszaki tulajdonságú (például: EURO5-ös normának megfelelő) jármű beszerzésével vagy a megfelelő teherautóval rendelkező fuvarozó kiválasztásával (a termékhez illeszkedő kapacitású, rakterű gépkocsi). Másrészt figyelembe kell venni a különböző, disztribúcióval (fuvarszervezéssel növelhető a kapacitáskihasználás, így kevesebb járműre van szükség) és infrastruktúrával (autópályák használata országutak helyett) kapcsolatos tényezőket.

A *raktározás* kibocsátásának csökkentése érdekében érdemes a raktáron belüli folyamatok (készletelhelyezés, anyag-

2. ábra. A magas szén-dioxid-kibocsátás lehetséges okai
Magas CO₂-kibocsátás

Forrás: Slack et al. (2004, 672) felhasználásával, saját szerkesztés

mozgatás útvonala) hatékonyságán javítani, valamint hasznos, ha már a raktár épületének kiválasztásánál odafigyelünk a környezeti szempontokra (például megfelelő szigetelés, hűtési/fűtési rendszer, megvilágítás). Ezen túl vannak nehezen előre jelezhető külső hatások is (versenytársak akciói, szezonális hatások). Ezekre egyrésztől megoldást jelenthet az informatikai eszközökkel támogatott előrejelzés, ami azt jelenti, hogy a korábbi évek adatai alapján határozzuk meg a következő periódus várható keresletét. Másrésztől megoldás lehet a marketingkampányok szervezése, amelyekkel előre fel lehet készülni a versenytársak akcióira vagy a szezonális hullám lecsengése után a raktárban ragadt termékek kiszórására.

Összegzés

A szén-dioxid lábnyom elemzése mindenképpen értékes a vállalatoknak: amellet, hogy ezzel képesek feltérképezni a magas kibocsátással járó tevékenységeiket, számos más előnyt is jelenthet. A raktározás (például energiafelhasználás, világítás, hűtés) és az áruszállítás (például a futott kilométerek) hatékonyságán javítva csökkenthető ezen tevékenységek szén-dioxid-kibocsátása, amely együtt jár a felhasznált üzemanyagok mennyiségének csökkenésével, ezáltal pénzben is kifejezhető hasznok jelentkezhetnek. E megtakarítások eléréséhez arra van szükség, hogy a vállalat elkötelezetten, éveken keresztül mérje a kibocsátását, ezzel párhuzamosan pedig, amennyiben lehetőség van rá, gyűjtsön információt ellátási lánc többi tevékenységéről (például: gyártás, nyersanyag-kitermelés) is. Ezáltal láthatóvá válik az egész lánc kibocsátása, valamint így azokon a területeken lehet fejleszteni, ahol viszonylag kisebb beruházással is látható eredmény érhető el.

Felhasznált források

Balan, S. – Souza, R. – Goh, M. – Wagner, S. M. – Manikandan S. (2009): Modeling carbon footprints across the supply chain. *International Journal of Production Economics*, Vol. 128 No. 1, 43–50.

Cuthbertson, R. (2011): The need for sustainable supply chain management. In Cetinkaya, B. – Cuthbertson, R. – Ewer, G. – Klaas-Wissing, T. – Piotrowicz, W. – Tyssen, C. (2011): *Sustainable Supply Chain Management*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 3–11.

DEFRA – Department of Energy & Climate Change (2010): Guidelines to Defra / DECC's GHG Conversion Factors for Company Reporting: Methodology Paper for Emission Factors.

Lee, Ki-Hoon (2011): Integrating carbon footprint into supply chain management: the case of Hyundai Motor Company (HMC) in the automobile industry. *Journal of Cleaner production*, Vol. 19 No. 11, 1216–1223.

IEA: International Energy Agency (2011): CO₂ emissions from fuel combustion, IEA Statistics.

Matthews, H. S. – Hendrickson, C. T. – Weber, C. L. (2008): The Importance of Carbon Footprint Estimation Boundaries. *Environmental Science & Technology*, Vol. 42 No. 16, 5839–5842.

Mike, G. (2002): A logisztika környezetvédelmi kérdései és a Reverse Logistics. 19. Műhelytanulmány, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Vállalatgazdaságtan Tanszék.

Pérez, S. G. (2011): Strategic Environmental Plan: INDITEX Pro-Kyoto Project. In Cetinkaya, B. – Cuthbertson, R. – Ewer, G. – Klaas-Wissing, T. – Piotrowicz, W. – Tyssen, C. (2011): *Sustainable Supply Chain Management*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 191–195.

Slack, N. – Chambers, S. – Jonston, R. (2004): *Operations Management*, Fourth Edition, Prentice Hall, London.

Tomlinson, P. (2012): Carbon conundrum. *Accounting and Business International*, Vol. 11 No. 1, 12–15.

Wiedmann, T. – Minx, J. (2008): A Definition of ‚Carbon Footprint‘. In
Pertsova, C. C. (2008): Ecological Economics Research Trends, Nova
Science Publishers, Hauppauge NY, USA. 1–11.

Internetes források

Carbon Footprint Ltd. honlapján található kalkulátor: <http://www.carbonfootprint.com/businesscalculator.aspx> (Letöltve: 2012. február 10.)

CarnegieMellon honlapján található kalkulátor: <http://www.eiolca.net/cgi-bin/dft/use.pl> (Letöltve: 2012. február 11.)

A tanulmány a szerző A szén-dioxid lábnyom mérésének néhány gyakorlati alternatívája a raktározás és áruszállítás tekintetében című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Gelei Andrea

A dolgozat a BCE Közgáz Campus 2012. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Fenntartható fejlődés és környezeti menedzsment szekcióban I. helyezést ért el.

Csortos Orsolya

A magyar háztartási hitelboom kialakulása és azonosítása

*A tanulmány azt a kérdést vizsgálja, hogy a magyar háztartások eladósodottságának alakulása az elmúlt évtizedben meghaladta-e az egyensúlyi felzárkózás, illetve a konvergencia által indokolt növekedési ütemet. Eredményeim alapján elmondható, hogy Magyarországon túlzott volt a háztartások eladósodottsága, hiszen a hitelállománynak mind a szintje, mind a növekedési üteme meghaladta az egyensúly által indokoltat. A hitelboom kialakulásában többek között a kezdeti gyors fellendülés, a támogatott lakáshitelek és a devizahitelek dinamikus bővülése, a fogyasztásmítési törekvések, a fellazuló hitelfeltételek és az árfolyamgyengülésből származó átértékelődés játszottak meghatározó szerepet. A visegrádi országokkal való összehasonlításból arra lehet következtetni, hogy közülük azokban az országokban, ahol a háztartási hitelek bővülésében jelentős szerepet játszottak a devizahitelek, a háztartási hiteleknek mind a szintje, mind a dinamikája hitelboom jelenlétére utal.**

* Tanulmányomban csak a magyar egyensúlyi hiteldinamika becslése szerepel, a visegrádi országokkal való összehasonlítás szakdolgozatomban található meg részletesen.

Bevezetés

A tanulmány arra keresi a választ, hogy a magyar háztartások eladósodottságának alakulása a rendszerváltástól napjainkig terjedő időszakban egyensúlyinak, a konvergencia által indokoltnak vagy túlzottnak, úgynevezett hitelboomnak tekinthető-e. A kérdés megválaszolása azért fontos, mert az egyensúlyi hitelnövekedés a pénzügyi elmélyülésen keresztül hozzájárul a gazdaság kiegyensúlyozott növekedéséhez. Ezzel szemben a túlzott hitelnövekedés, az úgynevezett hitelboom, olyan veszélyekkel fenyegeti a gazdaságot, mint az országgal szembeni bizalmatlanság, ezáltal a kockázati prémium növekedése, árfolyamgyengülés vagy a pénzügyi, illetve a bankrendszer válsága. A hitelboom empirikus vizsgálatát és a kérdés megválaszolását megelőzően bemutatom, hogy egyes gazdaságpolitikai tényezők miként alakították a magyar háztartások eladósodottságát a rendszerváltástól napjainkig.

A magyar háztartások eladósodottságának alakulása

A kilencvenes évek elején jelentős gazdasági visszaesés volt tapasztalható, amely nem támogatta az egyensúlyi hitelnövekedés kialakulását. A rendszerváltást követő drámai gazdasági helyzet súlyosbodását kívánta megelőzni az 1995-ben hatályba lépő kiigazító program, a Bokros-csomag. A stabilizációs programot követően a legfontosabb makrogazdasági változókban egyértelmű javulás volt tapasztalható, azonban emellett erősen csökkent a reálbér és az életszínvonal.

(Répássy, 2002) Az évtized első felében a háztartások likviditáskorlátossága és a még kialakulásának elején járó pénzügyi intézményrendszer miatt gyakorlatilag nem volt háztartási hitelezés az országban. (Antal et al., 2008)

A kilencvenes évek végétől az infláció és a hosszú távú hozamok fokozatos csökkenése volt tapasztalható, aminek elérésében komoly szerepet játszott a csúszó leértékelés stabilizációs hatása. Emellett a megfelelő jogi és intézményi keretek meghonosodása megteremtette a szükséges feltételeket a hitel- és jelzáloghitel-piac működéséhez, továbbá a végbemenő bankprivatizációs folyamat hitelkínálati oldalról járult hozzá a hitelezés beindulásához.

Ezek azonban az alacsony lakásépítési hajlandóság, a növekvő lakásárak és az alacsony háztartási jövedelmek miatt nem voltak elegendők a háztartási hitelezés beindulásához. Számottevő változás csak 2001-ben következett be, amikor a kormány olyan lakáshitel-támogatási konstrukciót vezetett be, amely piaci kamatláb alatti, forintalapú kamatot kínált a társadalom széles rétegeinek. A programnak köszönhetően az évtized elején a forintalapú jelzáloghitelek dinamikus bővülése volt tapasztalható. (Antal et al., 2008)

A program azonban súlyos költségvetési terhet jelentett, ezért 2003 decemberében a következő kormány jelentősen szigorította a lakáshitel-támogatás feltételeit, amelynek következményeképp a kölcsönök költsége megnövekedett, miközben a hitelfelvételre jogosultak köre is szűkült. Azonban ezt követően is magas maradt a háztartások kereslete az olcsó hitelek iránt, ezért mind a hitelfelvevők, mind a hitelnyújtók a külföldi devizában denominált hitelek felé fordították figyelmüket. Emellett a hazai és külföldi kamatok között ki-

alakult magas kamatkülönbözet* és a 2008-ig érvényben lévő árfolyamsáv** is szerepet játszottak a devizahitelek dinamikus bővülésében. Ezen tényezők miatt a devizahitelek részesedése a 2000-es 6 százalék körüli szintről csaknem 50 százalékra emelkedett 2006-ra. (MNB, 2007, 66.)

A 2006-ban bejelentett konvergenciaprogram következményei miatt a magánszektor hitelállományának reálnövekedési üteme lassult. A program keretében megvalósított megszorító intézkedések súlyos terheket róttak a háztartásokra, amelyeknek reáljövedelmük visszaesésével kellett szembenéznük. Ezzel párhuzamosan – feltehetően fogyasztássimítási törekvések miatt – továbbra is növekedett a háztartások eladósodottsága, amelyet újabb devizaalapú és jelzálog-fedezetű hitelek felvétele táplált. (MNB, 2007)

2008 őszén, a subprime válság kirobbanását követően a lakosság jövedelmi helyzete a kedvezőtlen munkapiaci feltételeknek és kormányzati megszorításoknak köszönhetően tovább romlott. A kedvezőtlen permanens jövedelmi kilátások következtében a háztartások hitelfelvételi magatartásában fordulat következett be, óvatossági megfontolások következtében a fogyasztási kiadások és a fogyasztássimítási törekvések visszaestek, a hitelezés növekedése megállt és a banki megtakarítások bővülése volt megfigyelhető. Ezzel egyidejűleg a kínálati oldalnak is szembe kellett néznie olyan globális problémákkal, mint a romló pénzpiaci és gazdasági környezet, amelyek növekvő likviditási, refinanszírozási és szolvenciakockázatot eredményeztek. Ennek eredményeképp mérséklődött a kockázatalapú verseny, amely a hitelfeltéte-

* Míg Magyarországon 10-12 százalékos, addig Európában 2 százalékos irányadó kamattal szembesültek a gazdasági szereplők.

** A sáv működésének eredményeképp jelentősen csökkent a devizahitelek törlesztőrészletéhez kapcsolódó árfolyamkockázat.

lek szigorodásában testesült meg: kamatemelésben, illetve különböző termékek és akciós kamatok megszüntetésében. (MNB, 2009)

A válság során számos kedvezőtlen folyamat korrekciója volt megfigyelhető, 2011-ben azonban az európai adósságválság eszkalálódása ismét a tendenciák negatív irányba történő elmozdulását eredményezte. A forint gyengülése miatt a háztartások jövedelemarányos kötelezettségállománya tovább emelkedett, míg a bankpiaci bizonytalanságok miatt a hitelezési feltételek tovább szigorodtak. (MNB, 2011)

Az elmúlt években Magyarországon az árfolyamhatástól megtisztított hitelállomány lassú leépülése figyelhető meg (ami fellendüléseket/boomokat követően, illetve gazdasági válságok idején nem meglepő), ami egyszerre tekinthető szerencsés és kedvezőtlen folyamatnak is: hiszen ez az úgynevezett deleveraging (mérlegleépítési) folyamat a későbbi egészséges hitelbővülés alapjait szolgálhatja, azonban rövid távon növekedési áldozatot okoz és törékennyé teszi a gazdasági fellendülést. (Madár, 2011) A háztartási hitelportfólió jelentős átalakulását eredményezte a végtörlesztés és árfolyamgát – ezen intézkedések (lehetőségek) hatásainak elemzése azonban meghaladja ezen tanulmány kereteit.

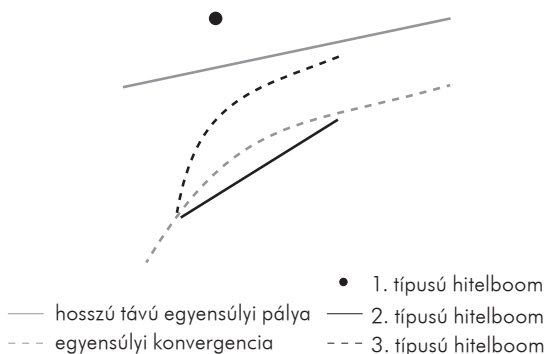
A hitelboom azonosítása

Alkalmazott módszertan

Ahhoz, hogy megválaszolható legyen az a kérdés, hogy túlzott volt-e a magyar háztartások eladósodottsága, először definiálni kell a hitelboom fogalmát. Kiss, Nagy és Vonnák (2006)

szerint háromféle gazdasági szituáció is azonosítható, amikor a hitel/GDP arány vagy annak növekedése veszélyes lehet. Elsőként amikor a hitelek szintje az alapvetően indokolt egyensúlyi szint felett van. Másodszer amikor a hitelek szintje az egyensúlyi alatt van, növekedési rátája azonban meghaladja a hosszú távú (azaz egyensúlyi) növekedési rátát. Harmadszor pedig amikor a hitelek szintje szintén még az egyensúlyi alatt van, a felzárkózás növekedési üteme azonban meghaladja a konvergencia által indokoltat. Ezt a három kockázatot jeleníti meg az 1. ábra; ha a vizsgált hitel/GDP vagy annak növekedése ezen egyensúlyi szintek vagy növekedések felett vannak, akkor hitelboomról beszélhetünk.

1. ábra. A hitelboom lehetséges meghatározásai

Forrás: Kiss, Nagy és Vonnák (2006)

Az egyensúlyi szint, illetve dinamika azonosítására a szakirodalom számos módszertant ajánl, ezek közül a Backé et al. (2006) és Kiss, Nagy és Vonnák (2006) által alkalmazott módszert tartottam a magyar háztartási hitelboom azonosításához a legalkalmasabbnak. Az általuk is használt kétlépcsős mintán kívüli panelbecslés lényege, hogy először fejlett, egész-

séges pénz- és hitelpiaccaal rendelkező gazdaságok* tényadatainak segítségével megbecsüljük azokat a paramétereket, amelyeket aztán a visegrádi országok egyensúlyi hitelpályájának kiszámításához használunk.**

A szakirodalomban is elfogadottnak tekintett a becslés során a hitel/GDP mutató eredményváltozóként*** való használata. Ezzel szemben magyarázóváltozók széles körének alkalmazásával kísérleteztek és kísérleteztem én is – ezek közül becsléseim alapján az egy főre jutó reál GDP, a reálkamat és a fogyasztóiár-index bizonyultak a legalkalmasabbnak az egyensúlyi hitel/GDP megbecslésére.****

Az egy főre jutó reál GDP és a hitelezés között pozitív kapcsolat van, hiszen minél fejlettebbek a gazdasági és a pénzügyi feltételek, annál magasabb lehet a hitelek egyensúlyi szintje és dinamikája egy országban.***** A rövid távú reálkamat a hitelek árát jelzi, ezért a két változó között negatív kapcsolat érvényesül: minél magasabb a kamat, azaz minél drágább a hitel, annál alacsonyabb hitelezés indokolt. Az infláció és a hitelek között szintén negatív a kapcsolat, hiszen a magasabb infláció okozta bizonytalanság csökkenti a hitelkínálatot, míg az általa okozott magasabb nominális kamat pedig a hitelkeresletet is mérsékli.

* Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Hollandia, Németország, Svédország.

** Ez azért fontos, mert a hazai vagy a közép-kelet-európai országok tényadataiból való becslése félrevezető lenne a hitelek kezdeti alacsony szintje, majd az azt követő gyors növekedés miatt.

*** A hitel/GDP, az egy főre jutó reál GDP és a reálkamat idősorok az Eurostat, míg a fogyasztóiár-index adatok az OECD adatbázisából származnak.

**** TDK dolgozatomban ezeken kívül az ingatlanárak, a bankszektor által kormányzatnak nyújtott hitelek, a hitel- és betétkamatlábak közötti spread és fogyasztói bizalmi indikátor magyarázóváltozóként való alkalmazásával is kísérleteztem – ezek azonban nem vagy kevésbé szignifikáns eredményeket adtak.

***** A kapcsolat fordítva is érvényesülhet: az intenzívebb hitelezés is támogatja a gazdasági növekedést.

Ezen változók segítségével a következő hibakorrekciós egyenletet* becsültem meg:

$$\Delta LOAN_{i,t} = \varphi_i (LOAN_{i,t-1} - \theta_1 GDP_{i,t-1} - \theta_2 IR_{i,t-1} - \theta_3 CPI_{i,t-1} - \theta_{i,0}) + \delta_{10} \Delta GDP_{i,t} + \delta_{20} \Delta IR_{i,t} + \delta_{30} \Delta CPI_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

ahol a zárójelben lévő tag a hosszú távú egyensúlytól való eltérést ragadja meg. Ennek fényében a $\theta_{1,2,3}$ paraméterek hosszú távú koefficiensek, amelyek megmutatják, hogy a magyarázóváltozók egy egységnyi változásának hatására az eredményváltozó miként változik meg. Mellettük még a φ_i paraméternek van kiemelt jelentősége, amely a hosszú távú egyensúlyhoz való visszahúzás sebességét ragadja meg**. (Blackburne III – Frank, 2007)

A hibakorrekciós egyenletet az összevont csoportátlag becslési technikájával becsültem meg, amelynek lényege, hogy a konstansok (tengelymetszetek), a rövid távú koefficiensek és a hibák varianciája különbözhet az országok között, míg a hosszú távú koefficienseknek (meredekségeknek) meg kell egyeznie a különböző országokban. Összefoglalva tehát nyugat-európai országok tényadatainak*** segítségével megbecsültem a $\theta_{1,2,3}$, θ_0 és φ_i paramétereket, majd ezek, valamint a visegrádi országok tényadatainak és az alábbi hosszú távú egyensúlyi egyenlet segítségével egyensúlyi hitel/GDP rátát számoltam a visegrádi országokra:

$$LOAN_{i,t}^* = \theta_{i,0} + \theta_1 GDP_{i,t} + \theta_2 IR_{i,t} + \theta_3 CPI_{i,t}.$$

* A hibakorrekciós modellek lényege, hogy a változók rövid távú dinamikáját a hosszú távú egyensúlytól való eltérés befolyásolja.

** A hibakorrekciós modellekben az igazodási paraméter 0 és -1 közé eső értéke teszi lehetővé az eredményváltozó hosszú távú egyensúlyi értékhez való visszatérését.

*** Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Hollandia, Németország, Svédország. A becsléshez negyedéves frekvenciájú adatokat használtam, melyek 1999Q1–2011Q2 között voltak elérhetőek.

Becslési eredmények

A hibakorrekciós egyenlet megbecslése során kapott paraméterek értékei az 1. táblázatban láthatók:

1. táblázat. Becslési eredmények

	GDP (θ_1)	IR (θ_2)	CPI (θ_3)	Igazodási par. (φ_1)
paraméterek értéke	1,6725	-2,9543	-5,5764	-0,1123
p-értékek	0,0000	0,0000	0,0000	0,1990
standard hibák	0,1890	0,3820	0,9720	0,0870

Forrás: saját számítás

Az 1. táblázatból látható, hogy a koefficiensek szignifikánsak és előjelük összhangban van a várakozásokkal. Az eredmények a következőképp értelmezhetők:

- Az egy főre jutó reál GDP egy százalékkal való növekedése a hitel/GDP rátát 1,6725 százalékkal növeli meg.
- A rövid távú reálkamat 1 százalékponttal való növekedése a hitel/GDP rátát 2,95 százalékkal csökkenti.
- Az infláció 1 százalékponttal való növekedése a hitel/GDP rátát 5,58 százalékkal csökkenti.
- Mivel az igazodási paraméter 0 és -1 közé esik, ezért a hitel a hosszú távú egyensúlytól való eltérését követően visszakonvergál ahhoz.

A hibakorrekciós egyenlet megbecslését követi a kétlépcsős mintán kívüli becslés második lépése: az előbb bemutatott paramétereknek és a visegrádi országok tényadatainak a hosszú távú egyensúlyi egyenletbe való behelyettesítése, azaz

a hosszú távú egyensúlyi hitelállomány, illetve -dinamika* kiszámítása. Ezt követően, a tényadatok és a becsült egyensúlyi pályák összehasonlítása alapján lehet értékelni, hogy a magyar, illetve a viseigrádi háztartások eladósodottsága egyensúlyinak vagy túlzottnak tekinthető-e. Lássuk először a magyar esetet!

A 2. ábrán látható a ténylegesen megvalósult hazai hitel/GDP ráta, illetve a különböző nyugat-európai országok konszansai által meghatározott becsült egyensúlyi pályák. A 2. ábra felső része alapján egyértelműen megállapítható, hogy a hazai tényadat szintje a vizsgált időszak túlnyomó részén a becsült egyensúlyi pályák felett haladt. Az alsó ábra rávilágít a becsült egyensúlyok és a ténylegesen megvalósult hitel/GDP dinamikája közötti különbségre, melyről így leolvasható, hogy a hitel/GDP növekedési üteme mikor haladja meg az egyensúly által indokoltat (besatírozott negyedévek).

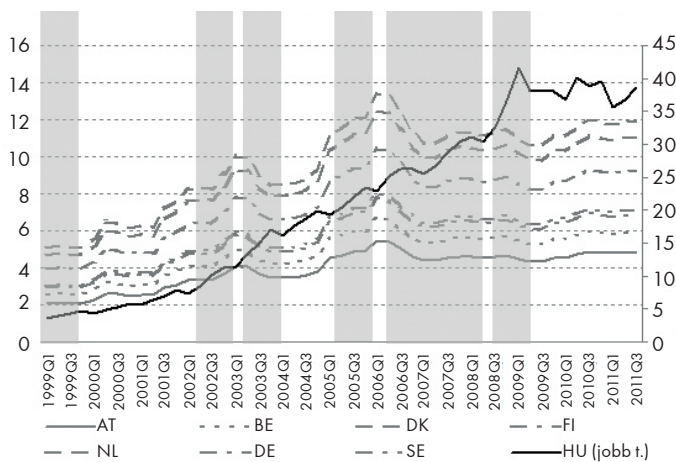
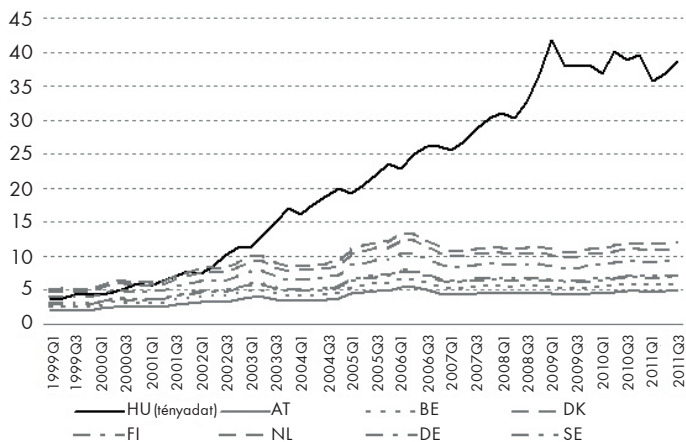
Eredményeim szerint Magyarországon túlzott volt a háztartások eladósodottsága, hiszen a háztartási hitelállomány 2002 második negyedévtől folyamatosan az egyensúly által indokolt szint felett volt (1. típusú hitelboom). Emellett a hitelezés növekedési üteme 1999 végén, 2002–2003 folyamán és 2005 második, és 2009 első negyedéve között gyakorlatilag mindvégig meghaladta az egyensúlyi dinamika (2. típusú hitelboom) és a felzárkózás által indokolt növekedési ütemet (3. típusú hitelboom)**. Ezen hitelboomok háttérében a kezdeti fellendü-

* Ez alatt a negyedéves változást értem (QoQ – Quarter-on-Quarter), amely a következőképp kerül kiszámításra:

$$\left(\frac{X_t}{X_{t-1}} - 1 \right) \times 100.$$

** Becslésem szerint a 2. és 3. típusú hitelboomok egybeesnek, ennek magyarázata a TDK dolgozatban található.

2.ábra. A ténylegesen megvalósult és a becsült egyensúlyi hitel/ GDP ráták Magyarországon

Forrás: saját számítás

lés*, a támogatott lakáshitelek, illetve ezt követően a devizahitelek dinamikus előretörése állhatott. A válságot megelőzően a fogyasztássimítási törekvések és a fellazuló hitelezési feltételek is hozzájárultak a túlzott eladósodáshoz, illetve a válság kitörését követően a meglévő jelentős devizahitel-állomány árfolyamgyengülésből származó átértékelődése súlyosbította a háztartási hitelboomot. Ezek alapján kijelenthető, hogy a 2008-as globális válság kirobbanásakor Magyarországon már több éve háztartási hitelboom volt, ami hazánkban a válság mind a reálgazdaságra, mind a bankszektorra gyakorolt következményeit tovább súlyosbította.

Visegrádi országokkal való összehasonlítás

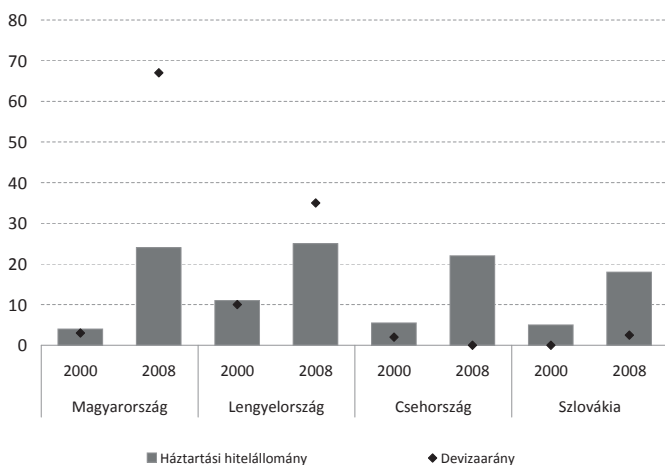
Végül a becslést elvégeztem a visegrádi országok háztartási eladósodottságára vonatkozóan is, amelynek eredményeit összehasonlítottam a magyar lakosság hitelfelvételi magatartásával. Az elemzés során arra a következtetésre jutottam, hogy Magyarországra leginkább Lengyelország hasonlít, ahol a vizsgált horizonton a hitel/GDP szintje mindvégig a becsült egyensúly felett volt, emellett növekedése 2006 és 2008 között szinte végig meghaladta az egyensúly által indokoltat. A lengyel háztartások hitelfelvételi magatartását megvizsgálva azt állapítottam meg, hogy a háztartási hitelek bővülésében ott is jelentős szerepet játszott a devizahitelek dinamikus bővülése.

Kutatásom során azt tapasztaltam, hogy a két országban, néhány év eltéréssel ugyan, de igen hasonló folyamatok játszódtak le (lakáshitel-támogatás, jelentős kamatkülönbözet

* A kilencvenes évek végén tapasztalható fellendülés is meghaladta a konvergencia által indokolt növekedési ütemet, azonban – vizsgálatom alapján – ez a hitelboom mind mértékét, mind hosszát tekintve elmaradt a 2000-es években tapasztaltaktól.

miatt devizaalapú hitelek elterjedése, banki kockázatalapú verseny fokozódása). Mindez ahhoz vezetett, hogy mindkét országban igen tetemes a devizahitelek részaránya a háztartási hiteleken belül. A 3. ábra alapján elmondható, hogy míg a visegrádi országokban a GDP-arányos háztartási hitelállomány igen hasonlóan alakult, addig a hiteleken belül a devizahitelek részaránya Magyarországon és Lengyelországban jelentősen megnövekedett, míg Csehországban és Szlovákiában meglehetősen alacsony szinten stabilizálódott. (Hudecz, 2012)

3.ábra. A háztartások banki hitelállománya a GDP százalékában, illetve a háztartási hiteleken belül a devizahitelek aránya

Forrás: Hudecz (2012)

A visegrádi országokkal való összehasonlításból az sejthető, hogy azokban az országokban, ahol a háztartási hitelek bővülésében jelentős szerepet játszottak a devizahitelek, ott a háztartási hiteleknek mind a szintje, mind a dinamikája

hitelboom jelenlétére utal. Természetesen ezen eredmény alá-támasztására a vizsgálat több országra történő kiterjesztése szükséges.

Összegzés

A tanulmány ismertette, hogy az elmúlt húsz évben mely gazdaságpolitikai feltételek és intézkedések játszottak meghatározó szerepet a magyarországi hitelboom kialakulásában; ezt követően bemutatta azt a panelökonometriai módszert, amely empirikusan igazolta annak létezését. Becslési eredményeim alapján elmondható, hogy Magyarországon túlzott volt a háztartások eladósodottsága, hiszen a hitelállománynak mind a szintje, mind a növekedési üteme meghaladta az egyensúly, illetve a konvergencia által indokoltat.

A hitelboom kialakulásában többek között a kezdeti gyors fellendülés, a támogatott lakáshitelek és a devizahitelek dinamikus bővülése, a fogyasztássimítási törekvések, a fellazuló hitelfeltételek és az árfolyamgyengülésből származó átértékelődés játszott meghatározó szerepet. Ezt követően, a visegrádi országokkal való összehasonlításból kiderült, hogy a magyar és a lengyel háztartási eladósodottság igen hasonlóan alakult a vizsgált időszakban.

Ebből többek között arra lehetett következtetni, hogy azokban a visegrádi országokban, ahol a háztartási hitelek bővülésében jelentős szerepet játszottak a devizahitelek, ott a háztartási hiteleknek mind a szintje, mind a dinamikája hitelboom jelenlétére utal. A magyar háztartási hitelboom kérdését illetően a jövőre vonatkozóan további kutatási kérdés, hogy mennyi ideig tarthat a háztartások mérlegalkalmazkodása

(azaz a hitelek szintjének az egyensúlyihoz való visszatérése), és hogy ezt követően a hitelállomány milyen mértékű növekedése szükséges ahhoz, hogy az hosszú távon is hozzájárulhasson a fenntartható gazdasági növekedéshez.

Felhasznált források

Antal Judit – Király Júlia – Nagy Márton – Szabó Viktor (2008): Retail credit expansion and external finance in Hungary: lessons from the recent past (1998–2007). BIS Papers No. 44.

Backé, P. – Égert, B. – Zumer, T. (2006): Credit Growth in Central and Eastern Europe – New (over)shooting stars, Working Paper Series 687. European Central Bank, Frankfurt am Main.

Blackburne III, E. F. – Frank, M. W. (2007): Estimation of nonstationary heterogeneous panels, *The Stata Journal*, Vol. 7 No. 2, 197–208.

Hudecz András (2012): Párhuzamos történetek. A lakossági devizahitelezés kialakulása és kezelése Lengyelországban, Romániában és Magyarországon; *Közgazdasági Szemle*, LIX. évf. 4. sz. 349–411.

Kiss Gergely – Nagy Márton – Vonnák Balázs (2006): Credit Growth in Central and Eastern Europe: Convergence or Boom? MNB Working Papers 2006/10., Magyar Nemzeti Bank, Budapest.

Madár István (2011): Növekedés hitel nélkül – Lehetséges-e?, *Portfolio.hu*, http://www.portfolio.hu/gazdasag/novekedes_hitel_nelkul_lehetseges-e.148348.html (Letöltve: 2012. március 1.)

Magyar Nemzeti Bank (2007): Jelentés a pénzügyi stabilitásról, 2007. április. Magyar Nemzeti Bank, Budapest.

Magyar Nemzeti Bank (2009): Jelentés a pénzügyi stabilitásról 2009. április. Magyar Nemzeti Bank, Budapest.

Magyar Nemzeti Bank (2011): Jelentés a pénzügyi stabilitásról 2011. április. Magyar Nemzeti Bank, Budapest.

Répássy Balázs (2002): Bokros-csomag: a tények a mítosz között. Origo.hu, <http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20020418bokroscsomag.html> (Letöltve: 2012. március 1.)

A tanulmány a szerző A magyar háztartási hitelboom azonosítása és előrejelzése című tudományos diákköri dolgozata, illetve azonos című szakdolgozata alapján készült.

Konzulens: Varga Gergely

A dolgozat a BCE Közgáz Campus 2012. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Statisztika és ökonometria szekcióban I. helyezést ért el.

Nyári Izabella

Mit kezdünk egy interjúval? Abaújszántó zsidósága a XX. században visszaemlékezések nyomán

Tanulmányomban az „oral history”, azaz a személyes történelem lehetőségeit vizsgálom interjúk és a szakirodalom segítségével. Kutatásom középpontjában Abaújszántó város áll, amelynek XX. századi zsidó közösségét mutatom be személyes interjúk, fényképek s helytörténeti művek alapján. Célom egyfelől, hogy átfogó képet nyújtsak a személyes történelem és a holokauszt-túlélőkkel való interjúkészítés módszertanáról, másrészt hogy Abaújszántó város és saját kutatásom példáján mutassam be az „oral history” felhasználási lehetőségeit.

Bevezetés

Az élettörténeti interjú nem pusztán egyetlen személy életének fontos eseményeit mutatja be, hanem a történelmi kor vagy akár társadalom modellezésére is alkalmas lehet. Tanulmányomban arra keresem a választ, hogyan lehet össze-

kapcsolni a különböző jellegű forrásokból nyerhető történeti információkat, s miként juthatunk érvényes történeti ismeretekhez az „oral history”, a fotók és a történeti szakirodalom felhasználása révén.

A tanulmány először áttekinti az oral history és az interjúkészítés módszertanát, majd röviden ismerteti Abaújszántó város történetét. Ezután két olyan interjúból közlök részleteket, amelyek szorosan kapcsolódnak az abaújszántói zsidóság történetéhez. Az első interjú személyes munkám, a Rosenberg Imrével készült interjú pedig a Centropa Alapítványtól származik.

Az oral history

Mennyire hihetők és mennyiben alkalmasak a személyes dokumentumok a valóság megragadására? Ezzel a kérdéssel kezdődik Gyáni Gábor tanulmánya, amely részletesen foglalkozik a személyes történelem értelmezésével (Gyáni, 2000, 128–144.). Általánosságban kijelenthető, hogy az „oral history” interjúk önálló forrásként nem, ellenben a hagyományos források kiegészítéseként kitűnően használhatók egy-egy társadalmi, történelmi jelenség mélyebb feltérképezésére.

Az oral history alapvető nehézsége, hogy az emlékezésen alapul, így mindenképpen számolni kell olyan problémákkal, mint például a felejtés, a személyes érintettség befolyásoló hatása, az észlelés szubjektivitása vagy, hogy az oral history alanya elbeszélésében valószínűleg igyekszik megfelelni az aktuális kor elvárásainak. Az oral history tehát nem az ob-

jektív múltat, hanem annak utólagos értelmezését tárja fel: „a fontos történelmi események tanúinak elbeszéléseiből tehát értékes történelmi információkat nyerhetünk: néha magáról az eseményről, de mindenekelőtt arról, hogy a megkérdezettek hogyan élték meg a szóban forgó eseményt, mi volt számukra a történelmi esemény. (...) Beszámolóikból végül is az igazságot nem ismerjük meg, de saját igazságaikat igen.” (Kovács, 1992, 94.)

Magyarországon egyre több az olyan intézmény, amely az oral history módszertanát használja fel a zsidó életmód bemutatására, zsidó sorsok felelevenítésére. A *Zachor Alapítvány a Társadalmi Emlékezetért* (Zachor, 2012) olyan civil oktatási szervezet, amely kiemelten foglalkozik olyan társadalmi jelenségekkel, mint a rasszizmus, az antiszemitizmus, az előítéletesség, a toleranciaoktatás és az emberi jogok oktatása. Személyes történetekre építve nyújt segítséget a holokauszt és más genocídiumok oktatásához, a társadalmi traumák feldolgozásához.

Hasonló szervezet a *Centropa Magyarország Zsidó Családtörténeti Non Profit Kft.* (Centropa, 2012a), amely egy, az Amerikai Egyesült Államokban és Ausztriában is bejegyzett nonprofit szervezet részeként működik. Az ő honlapjukról származik a később bemutatásra kerülő Rosenberg Imrével készült interjú (Eckstein, 2003). A „Zsidó élettörténetek a huszadik században” című projekt keretében tizenöt országban készítettek életútinterjúkat és gyűjtöttek képanyagot csaknem tíz éven keresztül.

Miben tér el egy holokausztinterjú az átlagostól?

Annak ellenére, hogy a címben egyből a különbségekre utalok, a holokausztinterjú fő pontjaiban természetesen meg-egyeznek az „átlagos” interjúval. Miben térnek akkor mégis el egymástól? A kérdés megválaszolásához íme egy példa a gyakorlati életből, amely a Centropa Magyarország Zsidó Családtörténeti Non Profit Kft.-től származik. Az angol nyelven készült kézikönyvükben (Centropa, 2012b) többször is felhívják a figyelmet arra, hogy interjúik középpontjában a zsidó életmód áll, és nem a holokauszt borzalmainak bemutatása, akkor is, ha ez sokszor elkerülhetetlen téma az interjúalanyok életében. Frappánsan fogalmazza meg ezt az elvet a könyv borítóján: „Maguk a negyedik csoport, akik azért jöttek, hogy interjút készítsenek velünk, de maguk az elsők, akik azt kérdik, hogyan éltünk, és nem azt, hogyan haltunk meg.” (Centropa, 2012, saját fordítás).

A Centropa-interjúknál fontos szerepet játszanak a dokumentumok, fényképek, amelyek mindegyike külön történetet hordoz magában, így bővítve az életinterjúk teljességét. Több bekezdést szentelnek ezenfelül a formai követelményeknek is. Ezek azért fontosak, mert az anyagok online használatra készülnek, azaz széles olvasóközönség számára kell érthetővé tenni őket. Kiemelten fontos szempont az interjúalany: általában olyan személyt választanak, aki az 1930-as években született, azaz be tud számolni a II. világháború előtti, a háborús és a háború utáni életmódjukról. Mindezek mellett felkészíti a kézikönyv az interjút készítőt arra az esetre is, ha az interjúalany által előadott történet, esemény nem felel meg a hivatalos írott történelmi adatoknak (Centropa, 2012b).

Összefoglalva a holokausztinterjúk sajátosságait, azt lehet megállapítani, hogy a kézikönyv többek között segítséget ad a helyes kérdésfeltevéshez és az interjúalanyok „kezeléséhez”. Ez azért fontos, mert a fókuszcsoport általában olyan idősebb személyekből áll, akik nagy érzelmi megrázkódtatáson mentek keresztül, és sok esetben először beszélnek az elszenvedett eseményekről.

Abaújszántó zsidósága*

A Magyar Zsidó Lexikon szerint Abaújszántón a XVIII. század negyvenes éveiben jelentek meg a zsidók, és a Bettenheim-féle birtokon telepedtek le. 1765-ben alakult meg a zsidó hitközség, 1772-ben pedig a zsidó Szentegylet**, amelyet Hirsch Löw rabbi alapított. Ő alapította azt a Jesívát is, amely 170 éven keresztül működött, s ahol a magyaron kívül héber és német nyelvet is oktattak. II. József császár türelmi rendelete hatására 1790-től megindult a környező falvakból (Cekeháza, Kér, Alpár, Újfalu), majd 1881-ben Oroszországból (Galíciából) a zsidók betelepődése Abaújszántóra.

A XX. század eleji urbanizációs robbanás következményeként jelentősen megnőtt a magyarországi nagyvárosok lakossága. Mivel a zsidók főképp a kereskedelemben képviseltették

* A fejezet Homonnay István Szántó nekem a világ közepe (Homonnay, 1995) című helytörténeti könyvére épül, amely az egyetlen magyar nyelvű, összefoglaló jellegű mű Abaújszántóról.

** Szentegylet (héberül Chevra Kadisa), a zsidó hitközségek kebelén belül működő olyan jótékonyági és vallásos egyesülés, mely a betegek ellátásáról, a halottakról és a temetkezés szertartásáról, valamint a temető és sírok rendben tartásáról gondoskodik. (Ujvári, 1929)

magukat, amelyhez a piacot a nagyvárosok nyújtották, a XX. század elején nagyarányú kiözönlés érzékelhető a falvakból, kisvárosokból a nagyobb települések irányába. Így lett a nagy lélekszámú zsidó felekezetből egy 200 családból álló kisközösség, mely a jelentős létszámcsökkenés ellenére is megpróbálta az intézményeit, szervezeteit fenntartani. Zsinagógájuk 1913-ban épült keleties stílusban.

Magyarország német megszállása (1944. március 19.) Abaújszántót is nagyban érintette, 1944. április 17-én megkezdődött a zsidó lakosság kitelepítése. Egyes számítások szerint a zsidótörvények értelmében ezernél is több embert vittek el. 1944. április 15-én és 16-án először a kassai gettóba kerültek az elhurcolt zsidók, majd innen többnyire közeli téglagyárakba szállították őket. A zsidóüldözés kiszélesedése folytán májusban már négy transzportot indítottak Auschwitzba. A városból a legtöbb vonat ide tartott, s feltételezések szerint 600 abaújszántói zsidó lelte halálát a koncentrációs táborban.

Az életben maradtak közül kevesen tértek vissza a városba, sokan Magyarország nagyvárosaiban vagy Budapesten próbáltak szerencsét, de vannak olyanok is, akik az őket ért megrázkódtatások után külföldre menekültek. 1944. december 16-án értek véget a II. világháború harci eseményei a településen.*

* A tanulmány alapjául szolgáló tudományos diákköri munkában szó esik többek között a helyes interjúkészítésről, Abaújszántó zsidóságáról gazdasági tényezők szerint, és a vidéki zsidóság deportálásáról is. Terjedelmi okokból ezek a jelen tanulmányban nem kerülnek bemutatásra.

Ízelítő az interjúkból

Nagy Istvánnéval (született Pásztor Zsuzsanna), a nagymamám testvérével készítettem interjúmat, aki 1944-ben kilencéves volt, és nagy szerencsémre még ma is hihetetlenül élénken emlékszik a gyerekszemmel látott és kislányként átélt eseményekre. Háromszor találkoztam nagynénémmel, ám a „hivatalos” interjúkörülményekkel ellentétben nálunk családi hangulatú beszélgetésre került sor: fényképek, bizonyítványok kerültek elő, miközben a hangrögzítő be volt kapcsolva. A hangfelvételt később lejegyeztem, és egyes kifejezéseket magyarázatokkal láttam el.

Interjúm során kiderült, hogy Abaújszántó mennyire jelentős zsidó közösséggel rendelkezett. Volt zsinagógájuk, amelynek kertjében saját iskolát tartottak fenn, így zsidók nem jártak abba az általános iskolába, amelyet nagynéném látogatott. Ezenfelül a város szélén volt zsidó temető is, a központban pedig kóserbolt, mészárszék és pékség.

A beszélgetés során megtudtam, hogy a zsidók a városban egymás közt „zsidóul”, azaz héberül és jiddisül beszéltek, de természetesen magyarul is jól tudtak. Volt köztük szegény család is, de általában a polgári osztályhoz tartoztak, legtöbbjük kereskedő volt. Általában feketébe öltöztek, a nők fejüket fedetlenül hagyták, hullámos fekete hajukat néha a kor divatja szerint akár festették is. A férfiak pajeszt és szakállt viseltek. Kedves, segítőkész, békés úriemberek voltak, szombatonként nem jártak ki, az ünnepeiket általában megtartották.

Íme néhány rövid részlet az interjúból:

Az óvoda is vallások szerint volt?

[Az óvoda 1893-ban nyílik meg az 1891. tc. XV. 10 § óvodatörvény alapján a Jászay Pál által felajánlott birtokon. (Homonnay, 1995, 199.)]

P. Zs.: *Nem, oda mindenféle gyerek járt, katolikus, református. Az vegyes volt. És még most is tudom a verseket, amiket ott tanultam. Olyan óvoda volt, hogy adtak enni is napköziben. Ez jó volt, mert mi ötten voltunk testvérek, így volt hol enni, és ingyenes is volt. A zsidóknak persze külön volt minden. Külön a templomuk, és ők a templomba jártak iskolába. [A zsinagóga 1913-ban épül, de a zsidó gyerekek 1901-től az állami iskolába jártak (Homonnay, 1995, 173.), együtt az egyéb felekezetek gyermekeivel. Nagynéném a zsinagóga udvarában található héderre gondolhat, amikor az iskoláról beszél.] A templomudvarban volt egy hosszú épület és ott tanultak. Meg ott volt a sakter is nekik, aki levágta az állatot. [A metsző közkeletű elnevezése. Héber neve: sóchet. Ő végzi a hitközségekben az állatok rituális előírás szerint való levágását (Ujvári, 1929).] És egyszer, emlékszem, a Segelbaum család velem küldte a sóletet a pékhez megfőzteni. Egy lefedett fazékba én vittem át, akkor lehettem ilyen kilencéves. Meg átjártam hozzájuk szombatonként begyűjtani a sparheltet, mert ők nem gyűjtötták be. [Isten-től megszentelt és megáldott munkaszüneti nap. Munkatiltalom: a jom kippur kivételével a többi ünnepeken megengedett élelem elkészítése körüli munkákra is kiterjed (Ujvári 1929).] Akkor ezért mindig kaptam tőlük pászkát. Még most is emlékszem az ízére. Nem egyet adtak, többet adtak mindig. [Héberül mácó, kovásztalan kenyér. Pészachkor fogyasztják (Ujvári, 1929).]*

...Még arra is emlékszem, hogy egyszer a patakparton imádkoztak, én meg láttam, mert a patakparton laktunk. [Táslich: zsidó szokás, amely szerint a rós hasonló (újév) ünnep első napja délutáni

istentisztelete után folyó- vagy forrásvíz mellett Micha VII. fej. 18–20. verseit elmondják, amelyekben bennfoglaltatnak e szavak: és vesd (hét. taslich) a tenger mélységébe bűneiket (Ujvári, 1929.)] *Mellettünk még két zsidó család lakott. Hideg volt, tél lehetett, mert nagykabátban voltak. Mindig feketében jártak, hosszú pajeszuk volt, úgy begöndörítve, meg hosszú hajuk is volt.*

A sárga csillag előtt semmi különöset sem vettél észre?

P. Zs.: *Nem, nem tudtam semmiről. Én lekeveredtem a városba úgy 10-11 óra felé [1944 ősze], és akkor láttam, hogy az általános iskolába vitték be őket [zsidókat]. Oda már nem engedtek be minket. Éjszaka vitték el a holmijait, mindenüket, ami megmarad, a templomukba hordták és a nyilasok osztották szét.*

Valószínűleg éjszakánként járhattak házról házra, mert én már csak az utolsó fázisát láttam az emberek összegyűjtésének, amikor is fényes nappal az időseket rángatták le az iskola előtt a stráfkocsikról. Tisztán emlékszem, hogy a magyar darutollas csendőrök milyen durván bántak az idős asszonyokkal, és milyen erőszakkal taszigálták őket fel s le a lovas kocsikra. A városban állomásozó német katonákat jobban érdekelte a borospincékben rejlő aszú, így ők a kegyetlenkedésben nem vettek részt.

A háború előtt persze nem bántották egymást az emberek, a zsidók boldogan éltek együtt a magyarokkal, a csendőrök általában nem nagyon álltak szóba senkivel, de nem is bántottak senkit sem. Ők iskolázottabbak voltak a rendőröknél. A németek, amikor beköltöztek a városba, a javakat elvették, vagy ha állatokról volt szó, akkor elhajtották és számos borospincét kifosztottak. Visszatérve az iskolához, arra emlékszem, hogy a zsidók kis batyukat vihettek csak magukkal, és körülbelül három napot tölthettek az iskolában. Aztán egy csapásra eltűntek, majd az a hír járta, hogy tehervagonra tették fel őket a szánti állomáson.

A második interjú, melyet dolgozatomban felhasználtam, Rosenberg Imrével készül, s a már említett Centropa Alapítvány holnapjáról származik. Az interjú 2003 májusában készült Bécsben, az interjút Tanja Eckstein készítette. Zárójelben mind a saját megjegyzéseimet, mind a szerkesztő kiegészítéseit feltüntettem.

Én, Imre, zsidó nevemen Rosenberg Ábrahám Jehuda 1921. február tizedikén születtem Abaújszántón. Két húgom volt, Éva és Judit. Éva 1925-ben, Judit 1931-ben született, szintén Abaújszántón. Nagyon jó családban nőttünk fel, mindkét oldalról sok szeretetet kaptunk. Már négyéves koromtól jártam a héderbe, tanultam írni és olvasni héberül. [A héder szó jelentése iskola.] A zsidó kisfiúk már négyéves korukban kezdik az iskolát. Amikor hatéves lettem, beírtak az elemi iskolába, majd tizennégy éves koromig polgári iskolába jártam. Azután a talmudiskolában tanultam. Minden reggel tfilint légoltam és imádkoztam, és így teszek a mai napig is. [A tefillin (héber) ima-szíjat jelent, szíjakkal ellátott két bőrtok, melyekben pergamentekercsek vannak bibliai szöveggel (Ujvári, 1929).]

Abaújszántón rengeteg barátom volt, hiszen ott egy nagy zsidó közösség volt, kétszáz zsidó család. Mindenki barát volt, barát és ellenség, az ember verekedett és kibékült, már ahogyan a gyerekek szokták. Sok csetepaté volt, de akkoriban már naponta voltak villongások a zsidók és nem zsidók között is. A [nem zsidók] azt mondták: „Megöltétek Jézust” meg ilyesmiket, mi meg verekedtünk, de nem volt ebben semmi fenyegető, mindnyájan gyerekek voltunk.

...A németek bevonulása után az abaujszántói zsidókat összetartották az iskolába. Csak pár percet adtak nekik, hogy valamit összecsomagoljanak, az egész borzasztó volt. Ekkor én már nem voltam ott, én már munkaszolgálatban voltam Kassa mellett, de anyám megírta. Egy napot töltöttek Abaújszántón bezárva az iskolába, másnap pedig elvitték őket Kassára. Ott először zsidó családoknál kaptak menedéket.

Sikerült a munkaszolgálatban beteget jelentenem, bár nem voltam beteg, és engedélyt szerezniem, hogy beutazzak Kassára, a kórházba. Azért mentem, hogy még egyszer lássam a családomat. Anyám megküldte nekem a címüket, de mire odaértem, már nem voltak ott. Azt mondták, hogy előző nap elvitték őket a téglagyárba. (Eckstein, 2003)

Összefoglalás

Mindkét interjú részletei nagyon jól kiegészítik és színesebbé teszik az előzőkben leírt helytörténeti információkat. Az interjúk általában hagyományőrző zsidó családokról beszélnek, amelyek megtartották ünnepeiket, és a hétköznapi vallásos előírásokat is. Érdekes különbség azonban az antiszemitizmus érzékelése. Nagynéném úgy emlékszik vissza, hogy békében éltek, Rosenberger már említést tesz az antiszemita felszólalásokról. Valószínűleg nagyban befolyásolja az érzékelést a két interjúalany különböző vallási háttere.

A narrátorok a saját „szemüvegükön” át látják a világot, így nem megkérdőjelezhető történeteik igazsága, valóság-tartalma. Nem kérhetjük számon tőlük, ha nem emlékeznek percre pontosan 60-70 évvel ezelőtti eseményekre. S azt sem róhatjuk fel nekik, ha nem egyformán ítélnék meg valamit vagy esetenként nem egyforma a véleményük a múlttól. Két eltérő családból származó ember interjúja és a történészek által feltárt történelem azonban jól kiegészíti egymást ahhoz, hogy egy színes, emberi sorsokkal és anekdotákkal teli múlt táruljon fel előttünk.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek, dr. Szántay Antalnak, akitől a dolgozatom kiinduló ötlete és számos hasznos észrevétel és tanács származik. Továbbá köszönettel tartozom a Centropa és a Zachor alapítványnak a segédanyagokért és Nagy Istvánné Pásztor Zsuzsannának az interjúért.

Felhasznált irodalom

Gyáni Gábor (2000): Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése. Napvilág Kiadó.

Homonnay István (1995): Szántó nekem a világ közepe. Fejezetek Abaújszántó múltjából. Abaújszántó Polgármesteri Hivatal.

Kovács András (1992): Szórol szóra. Az oral history és a történelmi igazság. BUKSZ, Vol. 4 No. 1, 88–94.

Lénárt András (2007): Történetgyűjtés – Oral history archívumok Magyarországon. Aetas, Vol. 22 No. 2, 5–30.

Szász Stessel, Zavada (1995): Wine and thorns in Tokay valley: Jewish life in Hungary: the history of Abaújszántó. Fairleigh Dickinson University Press.

Ujvári Péter (szerk., 1929): Magyar Zsidó Lexikon. Magyar Zsidó Lexikon.

Internetes források

Centropa Alapítvány honlapja (2012a): www.centropa.hu (Letöltve: 2012. augusztus 25.)

Centropa Alapítvány kézikönyve – Centropa: witness to a jewish century. photographs and life histories from central and eastern Europe. Interviewer's workbook. Edition 2.0. (2012b): <http://centropa.org/?nID=36> (Letöltve: 2012. augusztus 27.)

Eckstein, Tanja (2003): Rosenberg Imre. In: <http://www.centropa.hu/index.php?nID=30&x=PXVuZGVmaW5lZDsgc2VhcmNoVHlwZT1CaW9EZXRhaWw7IHNIYXJjaFZhbHVlPTIxNDsgc2VhcmNoU2tpcD0w> (Letöltve: 2012. augusztus 25.)

Zachor Alapítvány a Társadalmi Emlékezetért honlapja (2012): www.emlekezem.hu (Letöltve: 2012. augusztus 25.)

Interjú

Nagy Istvánné Pásztor Zsuzsanna, Vác, 2012. március 10.

A tanulmány a szerző Mit kezdünk egy interjúval? Abaújszántó zsidósága visszaemlékezések nyomán című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Szántay Antal

A dolgozat a BCE Közgáz Campus 2012. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Társadalmi jelenségek, elméletek szekcióban I. helyezést ért el.

Békés L. Márton

Kína felemelkedésének hatása a harmadik világ demokratizálódására

A tanulmányom arra keresi a választ, milyen hatást gyakorol Kína felemelkedése harmadik világ demokratizálódására. A korábbi kutatások a különböző részterületeken vizsgálták Kína hatását, emiatt nem világos, hogy összességében segíti vagy gátolja Kína a demokrácia fejlődését. Kína gazdasági befolyásának növekedését és az érintett országokban lezajló demokratikus változások összefüggéseit lineáris regresszióelemzéssel vizsgáltam. Az eredmények azt mutatják, hogy az 1990-es években Kínának még számottevő negatív hatása volt a demokratizálódásra, de ez fokozatosan gyengült, majd a 2000-es évek közepétől kezdve teljesen eltűnt.

Bevezetés

Kína politikai és gazdasági felemelkedése korunk egyik legnagyobb figyelmet kiváltó folyamata. Az egyik legfontosabb kérdés az, hogy milyen hatást gyakorol a fejlődő világ sokszor nagyon is törekeny demokratizálódási folyamataira. A kutatás középpontjában éppen ezért az a hipotézis állt, miszerint Kína felemelkedése negatív hatással van a fejlődő országok demokratizálódására. Ennek megfelelően a tanulmány két részből áll: az első a demokratizálódás elméleteire támaszkodva rávilágít, hogy milyen hatást gyakorolhat Kína a harmadik világ országainak demokratizálódására; a második részben pedig regresszióelemzés segítségével kerül sor a fenti hipotézis vizsgálatára.

Elméleti háttér: miként hathat Kína a demokratizálódásra

Kína más országok demokratizálódására gyakorolt hatásának megértéséhez a tanulmány a demokratizálódás strukturális elméleteire (Lipset, 1959; Huntington, 1991) támaszkodik. A szóban forgó elméletek célja azon belső és külső jellemzők meghatározása, amelyek elősegítik vagy hátráltatják egy ország demokratizálódását. A külső tényezőket többnyire a globalizáció keretein belül szokás értelmezni, és alapvetően három különböző területen: a gazdaságban, a politikában és kultúrában fejtik ki hatásukat (Grugel, 2002). A fő kérdés tehát az, hogy Kína szuperhatalommá válása milyen változást je-

lent a három említett területen, és mennyire bizonyul erősnek a belső tényezőkkel, illetve az aktorok* szerepével szemben.

Gazdasági szempontból az a fő kérdés, mennyiben járul hozzá Kína egy erős középosztály kialakulásához a fejlődő országokban. Egyrészt azt láthatjuk, hogy ezekben az országokban a kínai terjeszkedés egyértelműen segíti a gazdasági növekedést, ezáltal növeli a jövedelmeket, csökkenti az adósságokat és az inflációt (Ndumbe–Afam, 2008; Carmody, 2009); továbbá például oktatási programokkal nagymértékben hozzájárul a humán tőke fejlesztéséhez (Nordtveit, 2011). Másrészt viszont a kínai nyersanyagimport miatti úgynevezett Holland-betegség** kialakulásának (Jiang, 2009), a jövedelem-molló kinyílásának vagy a kínai textlexport miatt ellehetetlenülő könnyűiparnak (Konings, 2007) komoly romboló hatása lehet.

A politikai nézőpont elsődleges tartalma, hogy a globális kormányzás intézményei olyan demokratikus programokat, értékrendet képviselnek és közvetítenek működésük során, mely elősegíti a demokratizálódást (Grugel, 2002). Ebben a tekintetében egyértelmű, hogy Kína nem része ennek a folya-

* A demokrácia aktororientált elméletei (lásd Rustow, 1970, O'Donnel és Schmitter, 1986) a hangsúlyt a demokratikus átmenethez vezető folyamat, illetve az átmenet meghatározó szereplőire helyezik. Az aktororientált megközelítés tulajdonképpen a strukturális elméletek komplementerének tekinthető, országtól, időszaktól, illetve az adott szerzők felfogásmódjától függ, hogy mekkora jelentőséget tulajdonít a strukturális jellemzőknek, illetve az aktorok szerepének. Jelen munka – a kínai hatás jellege miatt – kizárólag a strukturális megközelítést alkalmazza.

** A Holland-betegség koncepció azon a megfigyelésen alapul, hogy a természeti erőforrások (és különösen az olaj) kitermelésének robbanásszerű növekedése felértékelte az adott ország valutáját, ezáltal versenyhátrányt okoz a mezőgazdasági és ipari exportban, ami így az állami források növekedése ellenére is könnyen politikai válsághoz vezethet (Smith, 2004).

matnak. A leggyakoribb vádak* szerint a be nem avatkozást és gazdasági előnyszerzést középpontba helyező kínai külpolitika lehetőséget ad a fejlődő országok diktatúrái számára, hogy enyhítsék a rájuk nehezedő nyugati nyomást, így kevésbé kell teljesíteniük a különböző demokratikus és emberi jogi elvárásokat. Ugyanakkor a be nem avatkozás politikája értelmezhető az adott ország szuverenitása és politikai rendszere iránti tiszteletként (függetlenül attól, hogy az demokratikus vagy sem), ráadásul kérdéses, hogy ha ténylegesen csökkentette is Kína ezen országok nyugati függőségét, az olyan mértékű volt-e, hogy befolyásolja a demokratizálódás esélyeit.

A kulturális aspektus alapesetben arra vonatkozik, hogy a globálissá váló kommunikáció segíti a demokratikus értékek és normák, ezáltal a demokrácia elterjedését világszerte. Kína felemelkedése azonban bizonyos tekintetben megkérdőjelezi a demokrácia mint fejlődési út és eszme dominanciáját azzal, hogy az ország erősödésével két fontos és erőteljes üzenet jelenik meg: Kína rendkívüli módon sikeres volt az elmúlt évtizedekben (hatalmas volt a gazdasági növekedés), s ezt a fejlődést egy tisztán autoriter, nem a nyugati mintát követő rezsim érte el. Ennek eredményeként Kína egy alternatív, autoriter fejlődési modell (Friedman, 2009) mintáját nyújtja vagy nyújthatja a harmadik világ országai számára.

Ez a rövid áttekintés is rávilágít arra, hogy a kínai hatással kapcsolatos kutatások eredményei vegyesek. Ezek a döntően kvalitatív jellegű kutatások legtöbbször a kérdés egy-egy szűkebb szeletét emelték ki, így nem adhattak átfogó képet a demokratizálódásra gyakorolt kínai hatásokról. Éppen ezért van szükség egy átfogó kvantitatív modellre.

* Lásd például Human Rights Watch (2006), Kurlantzick–Lin (2009), Davies (2011).

A demokratizálódásra gyakorolt kínai hatás kvantitatív elemzése*

A kvantitatív elemzés többváltozós regressziós modell felhasználásával készült, 130 fejlődő országra** kiterjesztve. A függő változót a demokrácia szintje jelentette, amelyre a nemzetközileg leginkább elfogadott rendszeres kvantitatív értékelést, a Freedom House Index (FHI) értékeit alkalmaztam, ahol az 1-es a leginkább demokratikus, a 7-es pedig a legdiktatórikusabb országokat jelöli. Az indexet a Freedom House amerikai kutatóintézet állítja össze 1974 óta. Az értékek két skála (politikai jogok és polgári szabadságjogok) átlagából állnak össze. Az intézet definíciója szerint 1 és 2,5 között tekinthető egy ország szabadnak (a legtöbb fejlett demokrácia 1-es értékkel, míg Magyarország például 1,5-essel szerepel); 3 és 5 között „félíg szabadnak”, 5 fölött pedig „nem szabadnak” (Kína például jelenleg 6,5-es indexszel rendelkezik).***

A magyarázó változó definiálása némileg bonyolultabb, mivel Kína növekvő szerepe gazdasági, kulturális és politikai formában is megjelenik. Figyelembe véve, hogy e három dimenzió között jelentős együttmozgások vannak, definiálni kellett egy olyan változót, amely többé-kevésbé egyesíti ezt a három dimenziót, s emellett rendelkezésre állnak a szükséges kvantitatív adatsorok. Erre egyértelműen alkalmasab-

* A kutatás módszertanát részletesen ismertettem a tanulmány alapjául szolgáló TDK dolgozatban, mely elérhető a tdk.uni-corvinus.hu címen.

** Fejlődő országok: minden közép- és dél-amerikai, afrikai, illetve a Karib-térségbe tartozó állam, valamint Ázsiából a Közel-Kelet, Dél- és Kelet-Ázsia országai tartoznak ide. A fenti 144 önálló országból a nyolc legkisebb népességűt (200 ezer főnél kevesebb lakosú), illetve Törökországot, Ciprust, Izraelt, Bhutant, Kelet-Timort és Eritreát (utóbbi hármat a szükséges adatok elérhetlensége miatt) kizártam a vizsgálatból.

*** Bővebb információk a www.freedomhouse.org honlapon található.

bak a gazdasági jellegű változók, ezeken belül pedig a Kínával folytatott kereskedelem számít a leginkább adekvátnak. A külkereskedelemben való részesedés magyarázó változóként való használata (lásd egyik leghíresebb példáját: Hadenius, 1992) mellett alternatívaként még felmerül a segélyek és a közvetlen külföldi tőkebefektetés (FDI) használata, de mindkettő kapcsán gondot jelent, hogy a külkereskedelemtől szűkebb szeletet foglalnak csak magukba, ráadásul a kínai segélyekről pontos adatok nem igazán állnak rendelkezésre. Ezen adatok magukban foglalnak minden, Kínával kapcsolatos gazdasági interakciót, ráadásul meglehetősen megbízhatók és könnyen elérhetőek. Természetesen a gazdasági interakciók mennyisége önmagában érdektelen, a kulcskérdés Kína relatív súlyának változása más országokhoz, nagyhatalmakhoz képest. Éppen ezért a magyarázó változó Kína részesedése az adott ország külkereskedelmében.*

A szükséges kontrollváltozók alapját a demokratizálódás nagy strukturális elméletei, illetve az utóbbi időszak kapcsolódó kutatásai jelentették. A főbb elméletek tartalmát és a származtatott változókat mutatja be az 1. táblázat.

A kínai kereskedelem hatásának vizsgálatára négy, egyenként négyéves szakaszban került sor oly módon, hogy a változókat az adott négyéves szakasz értékeinek mozgóátlaga ké-

* Az adatok forrását a Nemzetközi Valutaalap (IMF) „Direction of Trade Statistics” 1993 és 2010 közötti évkönyvei jelentették, azon belül is a külkereskedelme. A mutató a teljes külkereskedelmet tartalmazza, ehhez összeadtam az export- és az importértékeket. A fluktuáció csökkentése érdekében mozgóátlagot alkalmaztam a következő hányadost: (az adott országok „DOTS” kereskedelme Kínával) / (adott ország teljes „DOTS” (m=3), amihez viszont az utolsó 2006–2009-es időszakra vonatkozóan szükség volt a 2010-es adatokra is, melyekről a kutatás elvégzésekor (2011. november) még nem állt rendelkezésre IMF-adat, így ezeket a WTO Statistical Database alapján becsültem).

1. táblázat. A kontrollváltozók jellemzői

Változók	A változók definíciója	Megjegyzés (a változók elméleti háttere)
Várható élettartam	Születéskor várható élettartam ¹ . Forrás: World Bank Database.	Modernizációs elmélet
Egy főre jutó jövedelem	GNI/fő (ppp ²) (\$). Forrás: World Bank Database.	A társadalmi-gazdasági fejlődés hozzájárul az erős közepes társadalmi-gazdasági fejlődéshez, ami elengedhetetlen egy stabil demokráciához.
Írástudók aránya	Írástudók aránya a népességben ³ . Forrás: UNESCO Data Centre és UNDP (2009).	(lásd Lipset, 1959; Przeworski et al., 2000)
Nyelvi-etnikai fragmentáció mértéke	Mérszám 0 és 1 között, ahol 1 a maximális fragmentáció. Forrás: Alesina et al. (2003) által megalkotott nyelvi és fragmentációs indexek értékeiből képzett számtani átlag.	Társadalmi struktúrák elméletei
Muszlimok aránya	Muszlim ⁴ népesség aránya a lakosságban. Forrás: CIA World Factbook és a hiányzó adatoknál: Alesina et al. (2003).	1. Az adott társadalomban meglévő erős etnikai, nyelvi és vallási többségek hátráltatják a demokratizálódást (lásd Hadenius, 1992; Barro, 1999). 2. Az ország domináns vallása és a demokrácia között erős összefüggés van (lásd Anderson, 2007).
Olajexportáló ország változó	1: olajexportáló ország; 0: egyébként. A klasszifikáció alapja: IMF World Economic Outlook jelentései (1996, 2000, 2004, 2008).	Erforrás-átok elméletek
A gyarmati uralom óta eltelt idő	Értéke=2010 - (a gyarmati uralom albi felszabadulás éve) ⁵ . Forrás: CIA World Factbook (2011).	Egy ország természeti erőforrásokban - elsősorban olajban - való gazdagsága megnöveli az autoriter rezsimek élettartamát (lásd Smith, 2004).
Szigetország változó	1: az országnak nincs szárazföldi határa más országgal. 0: egyébként	Korai intézmények elmélete
Népesség	Az adott ország népessége ⁶ . Forrás: US Census Bureau: International Database	Hosszú távon is meghatározza a demokrácia esélyeit az, hogy az egykori gyarmatosítók mikor és milyen módon állítottak fel elnyomó intézményeket (lásd Acemoglu et al., 2001).
		Földrajzi tényezők elméletei
		1. Szigetország: a szigetországokban nagyobb esélye van a demokráciának.
		2. Népszerűség: az alacsonyabb népességű országokban nagyobb esélye van a demokráciának (lásd Dahl-Tufte, 1973; Anckar, 2008).

1: A négy vizsgálati szakaszban a szakaszok középértékei kerültek felhasználásra. 2: Egy főre jutó nemzeti jövedelem (vásárlóerő-paritáson). 3: A négy vizsgálati szakaszban a szakaszok középértékei kerültek felhasználásra, az adott évre vonatkozó hiányzó értékek esetében lineáris becslést alkalmaztam. 4: Muszlimok; sífták, szunniták, ala viták, drúzok, iszmaiták. 5: Gyarmati múlt nélküli, illetve csak átmeneti uralmat átélő országok „hiányzó”-nak voltak kódolva. 6: A négy vizsgálati szakaszban a szakaszok középértékei használtakam.

pezte*. Az elemzés arra fókuszált, hogy a demokratizálódás korábban említett nagy strukturális elméleteiből levezetett kontrollváltozókat használva, vajon szignifikáns hatása van-e a kínai kereskedelem részaránya (KKR) változónak a demokratizálódásra. Itt két végletet lehet felvázolni: ha a kínai hatás csak a kontrollváltozók nélkül (vagy akkor sem) szignifikáns, akkor elvethetjük a kínai hatást, mivel a demokratizálódásra nem gyakorol önállóan hatást; ezzel szemben, ha a jelentős elméletek mellett is képes szignifikáns hatást gyakorolni, akkor valóban befolyásoló szerepe van.

A fenti vizsgálati módszer kivitelezésére a legalkalmasabb a többváltozós lineáris regresszió, ahol a függő változó a demokrácia szintje (FHI) és a magyarázó változó a kínai kereskedelem részaránya (KKR)**. Fontos azonban megjegyezni, hogy a vizsgálati módszerből következően a tipikus regressziós elemzéshez képest jelen esetben eltérő a fő kérdés: ugyanis nem a KKR (standardizált) bétájának van elsődleges jelentősége, hanem annak, hogy hány kontrollváltozó építhető be a modellbe (tehát a demokratizálódás hány „nagy” elmélete kontrollálható szignifikáns KKR mellett). Ennek megfelelően a vizsgálat lépcsőzetes logikát követett, tehát az FHI és a KKR mellé fokozatosan kerültek beépítésre a kontrollváltozók egészen addig, amíg a KKR inszignifikánssá ($\alpha = 5\%$) vált vagy súlyos modellproblémák léptek fel.

* A szakaszolás egyrészt áttekinthetőbbé teszi az eredményeket, így világosabban kirajzolja a trendeket, másrészt a mozgóátlag némileg kisimítja a kereskedelmi forgalom esetleges ingadozásait, szintén jobban mutatva a tényleges trendeket.

** A kutatásban a kereskedelem részaránya és a demokratizálódás közötti lineáris összefüggés preconcepciója Hadenius (1992)-n alapul, amit jelen vizsgálat is megerősített (lásd a következő lábjegyzetet). Természetesen – mint a demokratizálódás szinte minden magyarázata esetében – vitatható az esetleges kapcsolat iránya. Jelen kutatás azzal a feltételezéssel élt (többek között Diamond, 1992; Hadenius, 1992; Grugel, 2002 alapján), hogy a gazdaság és azon belül a külkereskedelem tekinthető a független változónak.

A négy időszak legfontosabb modelljeit* a 2. táblázat foglalja össze.** Az értékek standardizált együttthatók***, zárójelben a szignifikanciaszintek eredményei (a p-értékek) találhatóak.

Az első időszakban gyakorlatilag a kontrollváltozók bármilyen kombinációja mellett szignifikáns maradt a KKR, tehát 1994 és 1997 között a kínai kereskedelmi részesedésnek erős negatív hatása volt a demokratizálódásra. Ezt követően azonban meglehetősen egyértelmű trend érvényesül, tehát ahogy haladunk az időben előre, 1. a KKR változatlan standardizált bétája mellett 2. egyre kevesebb elméleti irányzat kontrollváltozóit lehet beépíteni, és 3. csökken a modell teljes magyarázóereje. Így végül azt lehet megállapítani, hogy a negyedik szakaszra a KKR már nem releváns változó, mivel csak rendkívül korlátozott körülmények között marad szignifikáns.

* A modellek mindegyike megfelelt az OLS alapvető feltételezéseinek. A magyarázó változó (FHI) a két átlagolt skála miatt 14 tagú, kvázi folytonosnak tekinthető. A kontrollváltozók közötti korreláció mértéke, illetve a modellek multikollinearitása elfogadható ($VIF < 1,3$; $CI < 18$), kivéve ott, ahol a kvadratkussá transzformált változók megnövelték. A Breusch–Pagan–Godfrey-módszerrel tesztelve a modellek homoszkedasztikusak. Kolmogorov–Smirnov-, Saphiro–Wilk-tesztekkel, illetve Q-Q plottal vizsgálva a hibatag normális eloszlásának tekinthető. Outlierek nem kerültek kizárára (nem volt olyan outlier, ami a studentized residuals, illetve a centered leverage values kombinációja alapján szignifikánsnak bizonyult volna).

** A nyelvi-etnikai fragmentáció mértéke, a grammati uralom óta eltelt idő és a népesség kontrollváltozókat nem tüntettem fel, mivel a releváns modellekben nem bizonyultak szignifikánsnak.

*** Fontos megjegyezni, hogy a negatív együtttható jelen esetben a demokratizálódásra kifejtett pozitív hatást jelenti, mivel a függő változóként használt Freedom House-indexnél az 1–7-es skálán az 1-es irányába való elmozdulás jelenti a demokratikusabbá válást.

2. táblázat. A legfontosabb regressziós modellek

	Magyarázó változó		Kontrollváltozók						Korrigált. R ²	
	Kínai kereskedelem részaránya (KKR)	Modernizációs elmélet			Társadalmi struktúrák	Erőforrások	Fizikai tényezők			
		Várható élettartam	Írástudás	Egy főre jutó jöv.			Muszlimok aránya	Olajexportáló		Szigetország
1994–1997	(1)	0,242 (0,001)	-0,307 (0,000)			0,411 (0,000)	0,275 (0,001)	-0,152 (0,044)	0,494 (0,000)	
	(2)	0,234 (0,001)	-0,553 (0,000)	-0,391 (0,001)		0,585 (0,000)	0,214 (0,006)	-0,192 (0,009)	0,546 (0,000)	
1998–2001	(1)	0,216 (0,012)	-0,260 (0,003)			0,393 (0,000)			0,267 (0,000)	
	(2)	0,188 (0,048)		-0,268 (0,007)			0,335 (0,001)		0,175 (0,000)	
2001–2005		0,218 (0,015)				0,392 (0,000)			0,257 (0,000)	
2006–2009		0,231 (0,009)	-0,224 (0,011)			0,387 (0,000)			0,234 (0,000)	

1: Kvadratikus transzformált változó, a két standardizált β : $\beta(\text{lin})$: -0,547 (0,030); $\beta(\text{quad})$: 0,556 (0,029).

Összegzés

Mindez azt jelenti, hogy a kiinduló hipotézis, amely szerint Kínának negatív hatása van a demokratizálódásra, hamisnak bizonyult. Az 1990-es években Kína még egyértelműen negatív hatást gyakorolt, de ez fokozatosan gyengült, a 2000-es évek közepétől pedig egyértelműen eltűnt a demokratizálódásra kifejtett hatás. Természetesen az még további kutatások tárgyát jelenti, hogy pontosan mi okozta ezt a gyengülést, de az eredmények alapján egyértelmű, hogy Kína nem jelent veszélyt a harmadik világ országainak demokratizálódási folyamataira.

Felhasznált források

Acemoglu, D. – Johnson, S. – Robinson J. A. (2001): The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation. *The American Economic Review*, Vol. 91 No. 5, 1369–1401.

Alden, C. – Hughes, C. R. (2009): Harmony and Discord in China's Africa Strategy: Some Implications for Foreign Policy. *The China Quarterly*, Vol. 199, 563–584.

Alesina, A. – Devleeschauwer, A. – Easterly, W. – Kurlat, S. – Wacziarg, R. (2003): Fractionalization. *Journal of Economic Growth*, Vol. 8 No. 2, 155–194.

Anckar, C. (2008): Size, Islandness, and Democracy: A Global Comparison. *International Political Science Review*, Vol. 29 No. 4, 433–459.

Anderson, J. (2007): Does God matter, and if so whose God? Religion and democratization. *Democratization*, Vol. 11 No. 4, 192–217.

Barro, R. J. (1999): Determinants of democracy. *Journal of Political Economy*, Vol. 107 No. 6, 158–183.

Carmody, P. (2009): An Asian-Driven Economic Recovery in Africa? The Zambian Case. *World Development*, Vol. 37 No. 7, 1197–1207.

Dahl, R. A. – Tufte, R. E. (1973): *Size and democracy*. Stanford University Press, Stanford.

Davies, J. E. (2011): Washington's Growth and Opportunity Act or Beijing's 'Overarching Brilliance': will African governments choose neither?. *Third World Quarterly*, Vol. 32 No. 6, 1147–1163.

Diamond, L. (1999): *Developing democracy: towards consolidation*, John Hopkins University Press, Baltimore.

Friedman, E. (2009): How Economic Superpower China Could Transform Africa. *Journal of Chinese Political Science*, Vol. 14 No. 1, 1–20.

Grugel, J. (2002): *Democratization. A Critical Introduction*. Palgrave Macmillan, New York.

Hadenius, A. (1992): *Democracy and development*. Cambridge University Press, Cambridge.

Human Rights Watch (2006): *China-Africa Summit: Focus on Human Rights, Not Just Trade*. Human Rights Watch, New York.

Huntington, S. (1991): *The third wave: democratization in the late twentieth century*. University of Oklahoma Press, Norman.

International Monetary Fund (1993–2010): *Direction of Trade Statistics*. IMF Statistics Department, Washington DC.

International Monetary Fund (1996, 2000, 2004, 2008): *World Economic Outlook report*. Washington DC.

Jiang, W. (2009): Fuelling the Dragon: China's Rise and Its Energy and Resources Extraction in Africa. *China quarterly*, No. 199, 585–609.

Konings, P (2007): China and Africa Building a Strategic Partnership. *Journal Of Developing Societies*, Vol. 23 No. 3, 341–367.

Kurlantzick, J. – Lin, J. P. (2009): China: Resilient, Sophisticated authoritarianism. In: Freedom House: Undermining Democracy, June 2009, 13–29.

Lipset, S. M. (1959): Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy. *The American Political Science Review*, Vol. 53 No. 1, 69–105.

Mol, A. P. J. (2011): China's ascent and Africa's environment. *Global Environmental Change*, Vol. 21 No. 3, 785–794.

Ndumbe, A. J. – Afam, I. J. P. (2008): China's Ventures in Africa: Patterns, Prospects, and Implications for Africa's Development. *Mediterranean Quarterly*, Vol. 19 No. 4, 91–110.

Nordtveit, B. H. (2011): An emerging donor in education and development: A case study of China in Cameroon. *International Journal of Educational Development*, Vol. 31 No. 2, 99–108

O'Donnell, G. A. – Schmitter, P. C. (1986): *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions About Uncertain Democracies*, Johns Hopkins University Press, Baltimore.

Przeworski, A., – Alvarez, M. E. – Cheibub, A., – Limongi, F. (2000): *Democracy and Development; Political Institutions and Well-Being in the World, 1950–1990*. Cambridge University Press, New York.

Rustow, D. A. (1970): Transitions to Democracy: Toward a Dynamic Model. *Comparative Politics*, Vol 3 No. 2, 337–363.

Smith, B. (2004): Oil Wealth and Regime Survival in the Developing World, 1960–1999. *American Journal of Political Science*, Vol. 48 No. 2, 232–246.

Taylor, I. – Xiao, Y. (2009): A Case of Mistaken Identity: „China Inc.” and Its „Imperialism” in Sub-Saharan Africa. *Asian Politics & Policy*, Vol. 1 No. 4, 709–725.

United Nations Development Programme (2009 és 2010): *Human Development Report*. UNDP, New York.

Internetes források

Central Intelligence Agency (2011): The World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook> (Letöltve: 2012. május 15.)

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), Institute for Statistics (2011): Data Centre, <http://stats.uis.unesco.org/> (Letöltve: 2011. október 15.)

US Census Bureau (2011): International Database: <http://www.census.gov/population/international/data/idb/rank.php> (Letöltve: 2011. október 8.)

World Bank Database (2011): <http://data.worldbank.org/indicator> (Letöltve: 2011. október 17.)

WTO Statistical Database (2011): <http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBViewData.aspx?Language=E> (Letöltve: 2011. október 2.)

A tanulmány a szerző The effects of China's rise on Third World democratization című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: dr. Csicsmann László

A dolgozat a BCE Közgáz Campus 2012. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Nemzetközi Tanulmányok szekcióban I. helyezést ért el.

Csanaki Tímea

Innovatív imázsformálási lehetőségek a turizmusban Győr példáján keresztül

Tanulmányom a turizmusmarketinggel foglalkozik: egy város mint turisztikai célterület imázsával, illetve annak formálási lehetőségeivel. Megvizsgálom, hogyan formálható egy város imázsa a város mint termék fejlesztésével, majd annak célzott marketingkommunikációjával, különös hangsúlyt fektetve a modern megoldások elemzésére. Kutatásom középpontjába Győr napjainkban élő városimázsát állítottam, mivel a jelenleg zajló fejlesztések alapján úgy gondolom, a város élen jár a turisztikai termékínálat, valamint a kommunikációs megoldások modernizálásában.

Bevezető

A városimázs javításának egyik módja az ismertség növelése, hiszen mindazoknak, akik több ismerettel rendelkeznek a desztinációról, pozitívabb a róla alkotott véleményük

(Sulyok, 2006, 56.). Tanulmányomban Kavaratzis (2004, 67–69.) által megfogalmazott hármas kommunikációs szint szerinti struktúrára támaszkodva (a hely fizikai jellemzői, hivatalos kommunikációja és szájreklámja) sorra veszem, hogy Győr milyen turisztikai szolgáltatásokat nyújt, hogyan kommunikálja azokat és mindennek milyen a megítélése. Az innovatív megoldásokra különös hangsúlyt fektetek: újszerű kínálat például az infotainment, edutainment (informálva, oktató szórakoztatni) interaktív kiállítások vagy az utcai infopontok kiépítése. Kommunikáció területén említhető egy interaktív, okostelefonra optimalizált honlap, egy digitális útikönyv mint kiadvány, QR kódok* feltüntetése citylight plakátokon vagy a közösségi oldalakon való aktív jelenlét.

A magyarországi nagyvárosok közül Győrben számos ilyen példa megfigyelhető a közelmúlt fejlesztéseinek köszönhetően, így a személyes kötődésen túl szakmailag is megalapozottnak tartottam a kislétföldi megyeszékhelyt kutatásom középpontjába állítani. A tanulmányban gyakran előforduló fogalmak tisztázása után a kutatás során alkalmazott különféle szekunder és primer, feltáró jellegű módszerek bemutatása következik, majd a tanulmány témaköréhez is jól illeszkedve ismertetem azok legfontosabb eredményeit.

Fogalmi áttekintés

Dolgozatom elméleti és gyakorlati megközelítésben egyaránt foglalkozik egy terület, város imázsával, arculatával. Első lépésként néhány fogalom pontosítása szükséges.

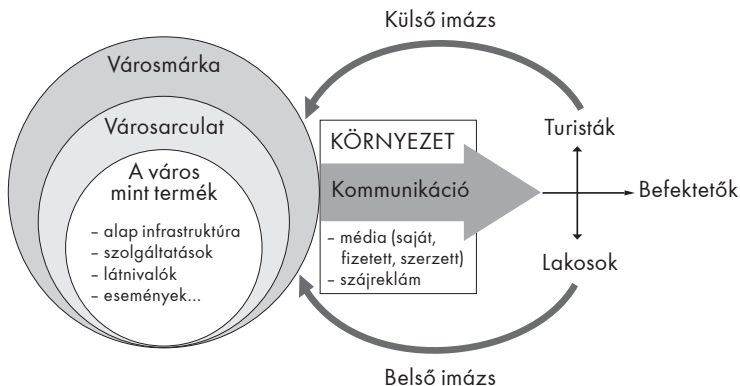
* Kétdimenziós vonalkódszerű mozaikos kép, mely internetes URL-t is tárol, okostelefonnal lefényképezve további információhoz jutunk.

A *desztináció* olyan turisztikai, földrajzilag körülhatárolható célterület, amely egy egységként fogható fel az odalátogató turisták és az ott tevékeny szervezetek és vállalkozások szempontjából (Kovács, 2008; Magyar Turizmus Zrt. 2005, 52.; Kozma, 2000, 195. alapján).

A hellyel kapcsolatos *imázs* egy lassan változó kép: gondolatok, benyomások, hitek, feltételezések, vélemények összessége, amely a hellyel és lakosságával kapcsolatban hosszú idő alatt alakul ki az emberek fejében a befogadott információk alapján (Csanaki, 2009a, 12.). Lényeges a külső és a belső imázs megkülönböztetése: utóbbi a városok polgárainak saját lakóhelyükről alkotott képére utal (Csanaki, 2009b, 13).

A városmarketingben a kommunikációs tevékenység fő célcsoportjai a turisták, a lakosok, a befektetők (Kavaratzis–Ashworth, 2005, 512.; Piskóti et al., 2002, 24.). A turisztikai marketingben használt fogalmak egymáshoz való viszonyát az 1. összefoglaló ábra szemlélteti.

1. ábra. A turisztikai marketingben alkalmazott fogalmak egymáshoz való viszonya

Forrás: saját ábra

A célterületről alkotott kép a desztináció imázsának különféle összetevői mentén (környezet, gazdaság, politika, történelem, kultúra, társadalom, információk) alakul és alakítható (Beerli–Martin, 2004, 623., Nadeau et al. 2008, 86.). Kavaratzis (2004, 67–69.) három városkommunikációs típust nevez meg, amelyekeken keresztül a hely kommunikációja megnyilvánulhat:

1. Az elsődleges kommunikáció az építészetet, a város mint hely kínálatát, a város „magatartását”, tehát a helyiek viselkedését, a légkört foglalja magába: ez a *hely fizikai jellemzője*.
2. A másodlagos kommunikáció a hivatalos csatornákon folyó formális kommunikációt, például a hirdetéseket vagy a közönségkapcsolatot tartalmazza: ez a *hely kommunikációja*.
3. A harmadlagos kommunikáció a médiától és maguktól a lakosoktól szerzett információt jelenti: ez a *hely szájreklámja*.*

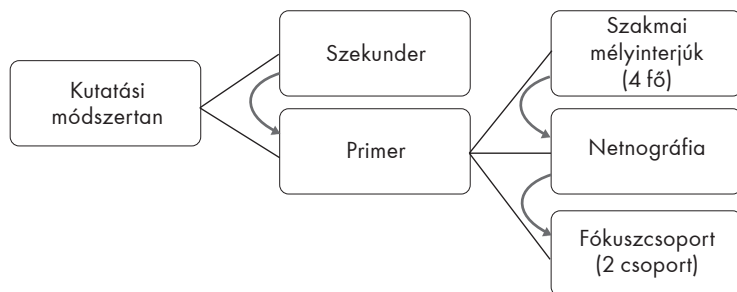
Kutatási eredményeimet ezen hármass struktúrára építve ismertetem.

A kutatás módszere

Győr imázsának, illetve innovatív imázsformálási lehetőségeinek feltérképezése érdekében feltáró jellegű kutatást végeztem. Ezek rendszerét a 2. ábra szemlélteti.

* Mindezekon túl Ashworth–Voogd (1997, 165.) és Echtner–Ritchie (2003, 38–39.) további szintként említi a saját, szerzett tapasztalatot.

2. ábra. Az alkalmazott kutatási módszerek és azok struktúrája

Forrás: saját ábra

Kutatásomban arra kerestem a választ, hogy ha egy város újszerű turisztikai kínálattal rendelkezik és újszerű módon kommunikálja azt, pozitívabb lesz-e az imázsa, illetve modernbbnek tartják-e az emberek. A megválaszolásához alkalmazott módszereket az 1. táblázat részletezi.

Elsődleges kommunikációs szint: fizikai jellemzők

Győr turisztikai kínálatát a 2. táblázat foglalja össze. Kiemelendők az olyan előremutató fejlesztések, mint a Látogatóközpont, a Mobilis Interaktív Kiállítási Központ, továbbá az intelligens buszmegálló és interaktív infopontok kialakítása, a belvárosi összkép (főterek, sétálóutcák, szökőkutak) felújításán túl (Győr honlapja, 2012).

A Győr városimázsára vonatkozó szekunder források között Szakál (1995, 30–31.) töredezett városimázsról értekezik: eszerint a kereskedőváros, a „Nyugat kapuja”, sőt még a vizek városa jelző is csak szerényen él a köztudatban, a szürke iparváros képe rajzolódik ki. Koltai 2004-es kutatásában

1. táblázat. Az alkalmazott kutatási módszerek jellemzői

Kutatási módszer	Alkalmazás célja	Részletezés
Szekunder kutatás	<ul style="list-style-type: none"> - Turisztikai kínálat csokorba gyűjtése - Korábbi és jelenlegi városimázs 	
Szakértői mélyinterjúk	<ul style="list-style-type: none"> - Turisztikai termék alakítása, annak kommunikációja - Szakmai információk - Szakmai vélemény 	<ul style="list-style-type: none"> - 2012 márciusában - 4 fő
Netnográfia*	<ul style="list-style-type: none"> - Győr megítélése a közösségi médiában, online fórumokon 	<ul style="list-style-type: none"> - Megfigyelőként, kívülálló szerepében - Normál felhasználóként regisztrálva
Fókuszcsoport	<ul style="list-style-type: none"> - Győr imázsa - Kommunikációs tevékenység értékelése - Innovatív megoldások iránti attitűd 	<ul style="list-style-type: none"> - 2012 márciusában - Alanyok: 22-28 éves fiatalok - Győri és nem győri csoport - 6-6 fő - Nemek aránya: 50-50%

* A netnográfia az etnográfiai kutatás adoptálása online közösségek kutatásához (Kozinets, 2002, 61.). Információforrásként nyilvánosan elérhető online kommunikációs csatornákat használ, hogy azonosítsa és megértse az online fogyasztói csoportok gondolkodásmódját és döntési mechanizmusait (Dörnyei–Mitev, 2010, 55.).

Forrás: saját tábla

Győrt vonzó lakóhelynek, oktatási és foglalkoztatási központnak találják (Koltai, 2004, 13.). A Magyar Turizmus Zrt. által végzett kutatás eredményeit ismerteti Rátz (2008). Győrnél lényegesnek találták az átalakulás, a modernitás megjelenését, és a következő kifejezésekkel jellemezték: „a Szigetköz kapuja”, „barokk város”, „dinamikus, átalakulóban lévő város”.

2. táblázat. Győr turisztikai kínálata

Kínálati elem	Leírás
Frekvenciált elhelyezkedés	- Bécs–Budapest–Pozsony fővárosháromszög közepe
Jó gazdasági helyzet	- 2009: a Nyugat-dunántúli Régió az ország GDP-jének 9,2 százalékát adja
Történelmi belváros	- Román, barokk, klasszicista stílus - A városháza mint jelkép - Káptalándomb: püspökvár, székesegyház
Folyók/vizek városa	- Mosoni-Duna, Rába, Rábca
Kultúra Magyar Városa cím	- 2010-ben - Győri Nemzeti Színház - 30 éves Győri Balett - Vaskakas Bábszínház - Győri Filharmonikus Zenekar - Négy Évszak Fesztivál
Innovatív megoldások	- „Intelligens buszmegállók” informatikai rendszerének GPS alapú kiépítése - Közterületeken hotspotok, infopultok - Mobilis Interaktív Kiállítási Központ

Forrás: saját tábla Győr honlapja (2012), KSH (2011), Győr (2006) alapján

A győriekkel, valamint a nem győri lakosokkal folytatott 6-6 fős *fókuszcsoporthos* interjúm során a bemelegítő kérdések, majd az interjú első szakasza is a Győrrel mint hellyel kapcsolatos gondolatok, asszociációk feltárásáról szóltak. Ennek eredményeit foglalja össze a 3. ábra. Különbség csak abban mutatkozik, hogy a győriek jobb helyismerettel rendelkeznek, a mindennapokból is kiemelték mozzanatokat.

3. ábra. A Győrrel kapcsolatos spontán asszociációk a fókuszcsoportos interjúk alapján

A győriek spontán asszociációi	A nem győriek spontán asszociációi
ETO	színház, Győri Balett, Bábszínház
Pálinkafesztivál	Rába, Rábca, Duna, vizek városa
színház, balett	Mediawave, Győrköcfesztivál
városháza, megyeháza, Széchenyi tér	egyetem
Rábapart, Aranypart	vasútállomás
haverok, buli	
Audi	
barátságos, szép, sokszínű	
állatkert	

Forrás: saját ábra

Ezt követően a Győr karakterességét felmérő feladat a megismerés volt: Győrnek mint embernek kellett leírni egy átlagos napját. Figyelemre méltó, hogy mindkét csoport érett, komoly férfiként képzei el a várost^{*,**}:

„Jó Reggelt!-tel kezd a napot, az Audiban dolgozik. Abban a szép házasságkötőben házasodott. Esténként benyom egy likőrt, hétvégén meg megnéz egy balettelőadást.” (Nem győri csoport)

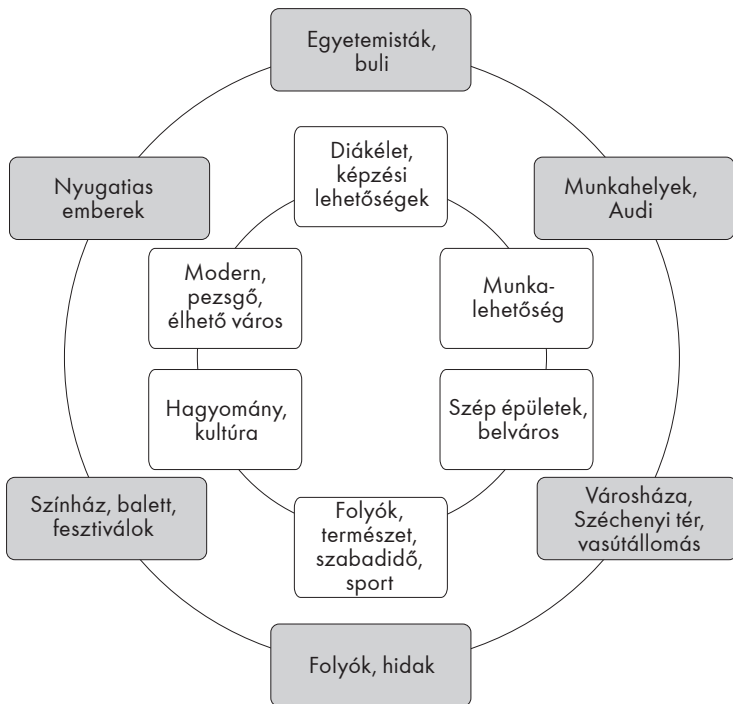
„Megvan a saját péksége, ahova jár. Értelmiségi, régen ő volt a Révai igazgatója. Sok fröccsöt iszik, frakkban jár színházba. De egyébként farmert és inget hord. Benne van ilyen értelmiségi körökben, hétvégén ETO-meccsre jár vagy lovagolni. Győr nem tévézik, a Kisalföldben olvassa a híreket a reggeli kávé mellett. Van bicaja is.” (Győri csoport)

* A nem győri fókuszcsoport idézetében szereplő fogalmak: a Jó Reggelt! a korábbi Győri Kecsze gyár terméke, a házasságkötő a barokk Zichy-palota.

** A győri idézetekben szereplő fogalmak magyarázata: a) a Révai az egyik legnevesebb győri középiskola; b) a Kisalföld a régiós napilap.

A feltárt vélemények besorolhatók hat-hat, egymáshoz igen hasonló kategóriába. Jelentős eltérések nem állapíthatók meg a csoportok között, ami pozitív, hiszen a város imázsa akkor hiteles, ha hosszú távon a külső és belső imázs egymáshoz közelít. A felvázolt dimenziókat a 4. ábra szemlélteti.

4. ábra. Belső és külső imázsdimenziók a fókuszcsoportos kutatás alapján

Forrás: saját ábra

Másodlagos kommunikációs szint: formális kommunikáció

A hivatalos kommunikációs tevékenységről Jakob Petra (2012) idegenforgalmi referenssel készítettem interjút.

„Leginkább a családbarát város üzenet átadására helyezzük a hangsúlyt, de a fesztiválok által minden korosztály megtalálhatja a neki tetsző programokat.”

A korábbi „Én, Te, Győr, egy város mindenkiért” kommunikációt egy évvel ezelőtt cserélték le a jelenleg is alkalmazott „Egészség, Kultúra, Innováció – A jövő Győrben épül” szlogenre, amelyet nem csak a város, hanem egységesen az Audi és a Széchenyi István Egyetem is használ. Győr kommunikációs tevékenységének, regionális szerepének értékelésére Haller Zsuzsannát (2012), a Magyar Turizmus Zrt. Nyugat-Dunántúli Regionális Marketing Igazgatóságának marketingmenedzserét kértem fel. Kifejtette: Győr imázskepe átalakulóban van.

„Példaértékűnek találjuk azt, ahogy a város az erősségeit (pl. Győri Balett, focicsapat, Audi-gyár, kézilabdacsapat) az imázs kialakításához, átalakításához erőteljesen, aktívan felhasználja.”

Huszár Daniellát (2012), a PocketGuide idegenvezető mobiltelefonokra fejlesztett alkalmazás tartalomfejlesztési vezetőjét az innovatív megoldásokkal kapcsolatban kérdeztem. Az alkalmazás egyfajta plusz idegenvezető szolgáltatás, amelyben a város vásárolja meg a licencet, hiszen így a turisták számára ingyenessé válik.

„Ami imázs szempontjából fontos tényező lehet, hogy a város sajátjaként is kommunikálhatja a lehetőséget.”

Fókuszcsoportjaimban megkérdeztem, hogyan ítélik meg és igénybe vennék-e a hagyományostól eltérő megoldásokat. Egyik csoport tagjai sem tájékozódnak földrajzi helyekről anélkül, hogy oda szeretnének utazni. Mindkét csoport feléne van okostelefonja.

A személyre szabható győri honlapot pozitívan értékelték. A győriek egyáltalán nem használnak turizmushoz köthető mobiltelefonos alkalmazásokat, jónak tartják azokat, de nem fizetnének érte. A QR kódok plakátokon, kiadványokon való megjelenését érdekesnek tartotta mind a 12 résztvevő, azonban ritka, hogy le is olvassák azokat készülékükkel. A közösségi vásárlás témája bizonyult a legsikeresebbnek mindkét fókuszcsoport körében:

„Ha lenne olyan csomagajánlat, amelynek minden része érdekel, akkor valószínűleg megvenném.” (A nem győri fókuszcsoport egy tagja.)

Arra a kérdésre, hogy vonzóbbnak tartanak-e egy kiállítást vagy egy várost attól, ha interaktív, mindenki igennel válaszolt. Ezt manapság már alapkövetelménynek tartják, még ha Magyarországon úttörőnek számít is az ilyesmi. A nem győri csoportban elhangzott, hogy ettől valóban érdekesebb egy kiállítás vagy maga a város, mindez azonban még kevés ahhoz, hogy csak emiatt felkeressék.

Harmadlagos kommunikációs szint: szájreklám

Kavaratzis (2004) idézett munkájában a harmadlagos kommunikáció a hely szájreklámja, amely leginkább a médiától és maguktól a lakosoktól szerzett információt jelenti. Ennek szemléltetésére a netnográfiai kutatás eredményeit ismertetem a 3. táblázatban.

Az összesen mintegy 180 hozzászólásban a pozitív hangok aránya hozzávetőlegesen 60 százalék. A Győrről feltárt vélemények megerősítése tapasztalható. A felhasználók közötti interakció kevés, rövid párbeszédet régi győri fotókkal kapcsolatban olvastam.

Összegzés

Meglátásom szerint Győr imázsjavítást megcélzó turizmusfejlesztése jó irányba mutat, amit az eddigi kezdeményezések sikeressége (tematikus fesztiválok, interaktív kiállítás, programcsomagok, honlap megítélése) is tükröz. Fókuszcsoporthoz kutatásaim rávilágítanak, hogy a külső és a belső városimázs nem mutat jelentős eltérést, ami szintén fontos ismérve a sikeres imázsépítési tevékenységnek. A szürke iparváros képéből már érzékelhető az elmozdulás a vonzó, munka- és tanulási lehetőséggel rendelkező, élhető város irányába. Modern, nyüzsgő, színes szabadidős és kulturális programkínálatot nyújtó településimázs képe rajzolódik ki. Így látható, hogy a hosszú távon folytatott turisztikai fejlesztési és marketingkommunikációs tevékenység az imázs pozitív irányú változásához vezet.

Kutatásaim alapján megállapítható, hogy az innovatív megoldások jótékony hatással vannak a város imázsára: va-

3. táblázat: A harmadlagos kommunikációs szint eredményeinek összefoglalása (Az idézett hozzászólásokat eredeti, változatlan formában ismertetem)

Online oldal	Információ	Idézet
Facebook	<ul style="list-style-type: none"> - 2010: Lájkolom a városom verseny 1. hely: „I ♥ Budapest” 35.109 lájk”, 4. hely: „I ♥ Győr” 11 982 „lájk” (eredmény: városimázs blog.hu oldalon) - Egyéb Győrhez köthető oldal: egyik sem negatív; információ, forrás megosztás 	<p>„Így képeken sokkal szebb mint a való életben sajna: („Legszebb város. Az én Göteborgom:D” „Gyönyörűsége a videó is, meg a város is. Felülénél ide is el kell látogatnom legközelebb.” „Könnyfakasztóan gyönyörű! Sosem élnek máshol, csakis itt, Győr-ben! :)”</p>
Youtube	<ul style="list-style-type: none"> - Győr, Magyarország, Hungary c. videó (letöltés dátuma: 2012. 03. 02.): 20 353 megtekintés, 72 ember tetszik, 12: nem - Sétá Győr-belvárosában 1990 c. videó (letöltés dátuma: 2012. 03. 02.): 24.745 letöltés, 84 embernek tetszik, 2 embernek nem. 24 hozzászólás: mára minden más lett. 	<p>„Szép város lehetne Győr, ha nem lenne sok személt az utcákon, ha nem a járda közepébe állítanák az útlejelzőlámpát, ha a járdák és biciklizutak nyomvonalát emberre terveznék volna (...) Ha a vasút- és buszpályaudvart felújítanák, ha a buszok nem heringjáratok lennének (...)”</p> <p>„Ide jön egy külföldi, aki hallotta, „Győr a vizek városa. Megkérdezi: Elnézésed de hol van a hajó kikötő? Na erre mit válaszolsz?”</p> <p>„Nagyon tetszik az is, hogy nálunk is milyen helyes kis szűk utcáskák vannak, régi apró házikókkal a belvárosban, bármelyik dél-európai város-kával felveszik a versenyt.. Szerintem.”</p>
twitter	Győr hivatalos profilja nem tweetel, egyéb hasznos információ nincs	
iwiw	569 találat Győr keresőszóra: 23 klub releváns, előremutató, bemutatható információ nincs	
Kisalföld blog	<p>Szerkesztői kérdés, 2007: Ön szerint milyen város Győr?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 18 hozzászólás - Van interakció - Témák: Győri Nemzeti Színház, az élményfürdő, illetve az egyetemi csarnok, témánként 6–7 bejegyzés 4–5 felhasználótól 	

Forrás: saját tábla

lóban modernebbnek találják azt, továbbá a pezsgő városi élethez, a színes fesztiválkínálathoz is jól kapcsolhatók. Lényeges azonban, hogy önmagában az innovatív megoldások alkalmazása még nem buzdít látogatásra, valamint az említett fejlesztések inkább csak Magyarországon számítanak élenjárónak.

Köszönetnyilvánítás

Konzulensemnek, Jenes Barbarának köszönöm odaadó munkáját, értékes javaslatait, folyamatos támogatását, lelkesítését. Köszönet illeti továbbá interjúim alanyait is.

Felhasznált források

Ashworth, G. J. – Voogd, H. (1997): A város értékesítése. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Beerli, A. – Martin, J. D. (2004): Factors influencing destination image. *Annals of Tourism Research*, Vol. 31 No. 3, 657–681.

Csanaki Tímea (2009a): A Balaton imázsa Németországban. A német célcsoport körében végzett turisztikai marketing szempontú vizsgálat a Balaton megítéléséről. Bachelor szakdolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem.

Csanaki Tímea (2009b): Piros-fehér púder. A Magyarországon működő svájci érdekeltségű vállalatok arculatának és Svájc országimázsának kapcsolata. TDK dolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem.

Dörnyei, K. – Mitev, A. (2010): Netnográfia, avagy on-line karosszék-etnográfia a marketingkutatásban. *Vezetéstudomány*, XLI. évf., 4. szám, 55–68.

Echtner, C. M. – Ritchie, J. R. B. (2003): The Meaning and Measurement of Destination Image. *The Journal of Tourism Studies*, Vol. 14 No. 1, 37–47.

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata (2006): Győr Megyei Jogú Város Gazdasági Programja 2006–2010.

Kavaratzis, M. (2004): From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. *Place Branding*, Vol. 1 No. 1, 58–73.

Kavaratzis, M. – Ashworth, G. J. (2005): City Branding: An Effective Assertion of Identity or a Transitory Marketing Trick? *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 96 No. 5, 506–514.

Koltai Zoltán (2004): A magyarországi városok versenyképességének lakossági megítélése. PTE FEEK, Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet.

Kovács Miklós (2008): Turizmusfejlesztés – TDM fejlesztés. Előadás, TDM szakmai nap 2008. május 25.

Kozinets, R. V. (2002): The Field Behind the Screen: Using Netnography for Marketing Research in Online Communities. *Journal of Marketing Research*, Vol. XXXIX. 61–72.

Kozma Boglárka (2000): Desztináció marketing. *Tér és Társadalom* 14. évf. 2–3. sz., 195–202.

Központi Statisztikai Hivatal (2011): A bruttó hazai termék (GDP) területi megoszlása 2009-ben, 2011. május

Magyar Turizmus Zrt. (2005): Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005–2013. *Turizmus Bulletin* IX. évf. különszám.

Nadeau, J. – Heslop, L. – O’reilly, N. – Luk, P. (2008): Destination In a Country Image Context. *Annals of Tourism Research*, Vol. 35 No. 1, 84–106.

Piskóti István – Dankó László – Schupler, H. (2002): Régió- és településmarketing. *KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó*.

Rátz Tamara (2008): A magyar Athén és a kálvinista Róma – kulturális üzenetek megjelenése a magyar városok észlelt imázsában. Turizmus Bulletin XII. évf. 3. sz., 41–51.

Sulyok Judit (2006): A turisztikai imázs. Turizmus Bulletin X. évf. 4. sz., 55–62.

Szakál Gyula (1995): Az image mint a városmarketing eszköze. Tér és Társadalom 9. évf. 1–2. sz., 25–31.

Internetes források

Szeretlek Magyarország (2012): Facebook közösségi oldal. <http://www.szeretlekmagyarorszag.hu/facebookterkeptipp/varosok/> (Letöltve: 2012. március 22.)

I love Győr (2012): Facebook közösségi oldal. <http://www.facebook.com/IGyor> (Letöltve: 2012. március 22.)

Győr honlapja (2012): <http://www.gyor.hu/> (Letöltve: 2012. március 16.)

Kisalföld blog (2011): Mesterséges játék (2011. október 28.) http://www.kisalfold.hu/blog/termeszeti_kincseink/mesterseges_jatek/113/2504/ (Letöltve: 2012. március 2.)

Városimázs blog (2012): <http://varosimazs.blog.hu/> (Letöltve: 2012. március 2.)

Győr, Magyarország, Hungary (2012): Youtube video. <http://www.youtube.com/watch?v=Jg0A5lOfHM0> (Letöltve: 2012. március 2.)

„Séta Győr belvárosában 1990” (2012): Youtube video. <http://www.youtube.com/watch?v=YDTwEbBLwfY> (Letöltve: 2012. március 2.)

Interjúk

Haller Zsuzsanna marketingmenedzser, Nyugat-Dunántúli Regionális Marketing Igazgatóság, 2012. március 10.

Huszár Daniella tartalomfejlesztési vezető, PocketGuide, 2012. március 8.

Jakab Petra idegenforgalmi referens, Polgármesteri Hivatal Győr, 2012. március 1.

Mészáros Péter szakmai vezető, Mobilis Interaktív Kiállítási Központ, 2012. március 14.

A tanulmány a szerző azonos című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Jenes Barbara

A dolgozat a BCE Közgáz Campus 2012. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Marketingkutató és Fogyasztói Magatartás Szekcióban I. helyezést ért el.

Orosz Emese

Társadalmi felelősségvállalás: az értékteremtés új formája egy vállalkozás kapcsolati hálójában

Tanulmányomban egy hazai közepes méretű vállalkozást középpontba állítva azt vizsgálom, hogy a vállalati társadalmi felelősségvállalás (Corporate Social Responsibility, CSR) kapcsán hogyan lehet a kapcsolati hálót értelmezni. Mindezt egy olyan vállalkozás esetén mutatom be, amely egyszerre teremtett értéket a cégen belül és azon kívül: a társaság a méretéből adódó erőforráshiány áthidalására egy olyan stabil hálózatot hozott létre, amely saját versenyképességének növeléséhez is hozzájárult. A hálózat emellett megteremtette a különböző szereplők között a kapcsolatot és lehetővé tette, hogy a háló tagjai kihasználhassák a hálózatból eredő előnyöket.

A Magyar Termék Nonprofit Kft. esetét felhasználva felvázolok egy tudatosan létrehozott hálózatot, amelyben különböző típusú kapcsolatokat és hozzájuk tartozó stratégiákat azonosítok. Rávilágítok az eredményes CSR megvalósításához szükséges vállalati kapcsolatokra is.

Bevezetés

A tanulmány célja, hogy kapcsolatot keressen a vállalati társadalmi felelősségvállalás (továbbiakban CSR) és a hálózatokban való gondolkodás között, bemutatva egy úgynevezett CSR kapcsolati hálót. A hálózat nem más, mint egy speciális kapcsolatrendszerekből álló alakzat, amely a gazdasági életben az információk és erőforrások áramlásának rendszere (Häkånsson, 2010).

A cikkben a kapcsolati háló és a hálózat fogalmakat azonos értelemben használom. A hálózatos társadalomban és gazdaságban létfeltétel a kapcsolatépítés. Különösen fontos ez a kis- és közepes vállalkozások körében, amelyek gyakran erőforráshiánnyal küzdenek. Mindennapi működésükhöz, az erőforrások mozgósításához és a versenyelőny megszerzéséhez elengedhetetlen, hogy kapcsolatokat építsenek ki (Hortoványi, 2010). Céлом, hogy a tanulmányban rávilágítsak a CSR területén a kapcsolatok építésének és ápolásának fontosságára.

A felelősség etikai koncepció, Kotler és Lee (2007) szerint a vállalati társadalmi felelősségvállalás elkötelezettséget jelent, a gazdasági szervezetek önkéntesen folytatnak a közösség jólétének érdekét szolgáló üzleti gyakorlatot. A CSR többet jelent az adományozásoknál: azt jelenti, hogy a vállalat „jót” tegyen és azt „jól”.

A CSR középpontjában az ezredfordulót követően olyan társadalmi és üzleti előnyökkel bíró kezdeményezések és társadalmi befektetések állnak, amelyek a vállalati versenyképességet növelik (Porter–Kramer, 2006). Ez különösen a vállalkozások CSR tevékenysége kapcsán érdekes, hiszen a kkv szektorban a felelősségvállalás nem formalizált, mint a nagyvállalatok esetében és hiányoznak a formális struktúrák, mint például a CSR beépülése a vállalati stratégiába. A kis-

és közepes vállalatok CSR akciói pedig nem érintenek sokféle területet, hanem a helyi közösség felé irányulnak (Jenkins, 2006).

A tanulmányban először megalapozom az elméleti kereteket azzal, hogy bemutatom a kapcsolatok szerepét a vállalkozásokban és a CSR-ban, majd röviden bemutatom a vizsgált esetet, a kutatás módszertanát. A főbb eredményeket a tanulmány második részében mutatom be, külön kitérve a Forest Papír CSR kapcsolati hálójára, valamint az ebből levont stratégiai következtetésekre, a CSR-mátrixra és annak kategóriáira.

Miért jelentős a kapcsolatok szerepe a vállalkozásokban és a CSR-ban?

A kvv szektorban a már említett, a CSR-eszközökben is megmutatkozó erőforráshiány miatt kevesebb lehetőség van specifikus társadalmi felelősségvállalási eszközök kidolgozására, így felértékelődik a kapcsolatok szerepe (Jenkins, 2006). A vállalkozásoknak ki kell aknázniuk a bizalomra, jó hírré épülő kapcsolataikat az érintettek különböző csoportjaival – beszállítókkal, fogyasztókkal, versenytársakkal és a helyi közösséggel –, hogy ezáltal javítsák működési hatékonyságukat (Russo – Perrini, 2009).

Ennek elérése pedig nem egyszemélyes feladat, hanem egy érett, jól működő kapcsolatrendszer is megkövetel (Cohen & Greenfield, 1998). Felértékelődik tehát a hálózatok szerepe, hiszen napjainkban a profit elérése önmagában már nem elégíti ki a cégek céljait, és a sikerük nagymértékben függ az úgynevezett érintetti kapcsolatoktól, kapcsolati hálótól (Russo–Perrini, 2009). A hálózatban pedig nem csak az érin-

tettekkel való, hanem az érintettek közötti kapcsolatok is felértékelődnek. Aldrich és Zimmer (1986) megállapításai szerint a vállalkozói tevékenység társadalmilag beágyazott, a vállalkozások az érintettekkel szoros együttműködésben végzik tevékenységüket.

A kutatás módszertana

Tanulmányom alapja egy kvalitatív, mélyinterjúkon alapuló esettanulmány. A Forest-Papír Kft. alapítójával készítettem interjút 2012 márciusában azzal a céllal, hogy feltérképezsem a vállalkozás CSR kezdeményezését és az ahhoz kapcsolódó hálózatot.

Az eset elemzéséhez felhasználtam a Magyar Termék (2012) kezdeményezés kapcsán online fellelhető cikkeket és dokumentumokat is. Ezek alapján állt össze a CSR hálózat, melyben elemeztem a kapcsolatok erősségét, a csomópontokat és a know-who, azaz a kapcsolati tőkéhez kötődő tudás áramlását.

A vizsgált eset bemutatása

A Forest-Papír Kft.-t 1994-ben alapította Bodrogai Ferenc vállalkozó. Fő tevékenysége a háztartás-higiéniai papírtermékek (szalvéta, papír zsebkendő, háztartási papírtörülő, toalettpapír) gyártása, feldolgozása és nagykereskedelme. Termékei az ország valamennyi jelentős áruházában megtalálhatók.

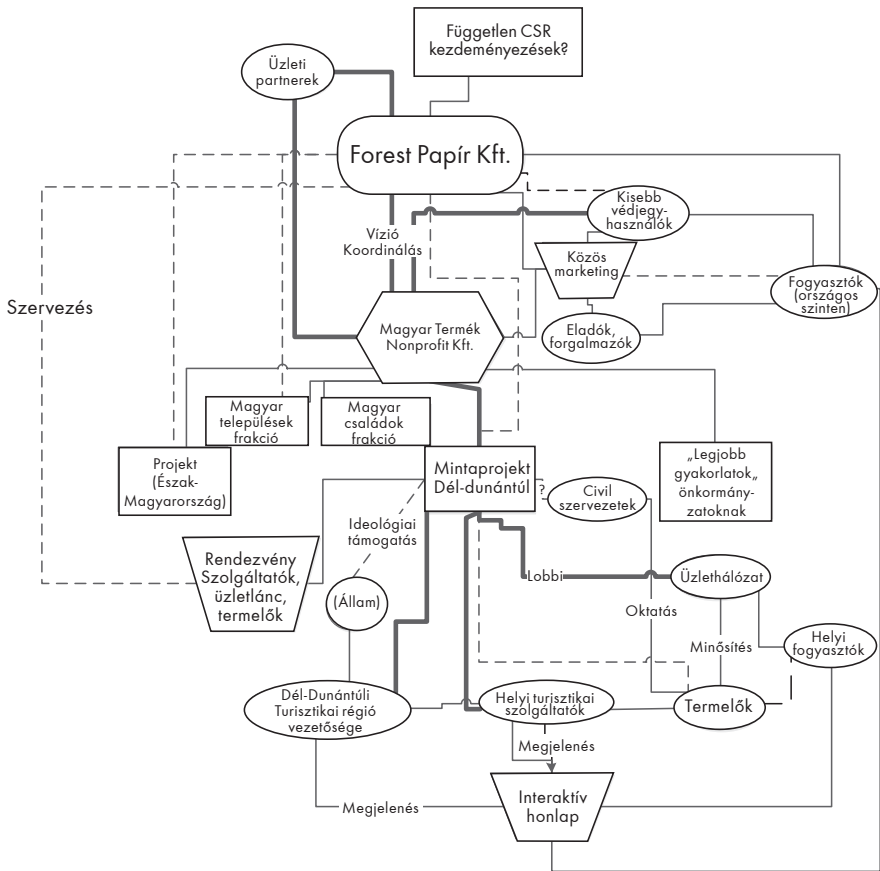
A Forest-Papír Kft. figyelemre méltó CSR tevékenységet folytat, a helyi akciók helyett egy kiterjedt, széles szereplői kört megmozgató CSR-hálózatot épített ki és sikeresen vont be több hazai vállalkozást, akiket a Forest partnereinek tekintek. A hálózat a Magyar Termék Nonprofit Kft. révén jött létre.

A Magyar Termék a magyar termékek és termelés fellendítését célzó tanúsító védjegy. Ennek célja, hogy ismertté és elismertté tegye a magyar termékeket, felhívja a figyelmet a magyar termelőiparra, valamint keresletet generáljon a magyar termékek iránt. A Magyar Terméket önmagában CSR akciónak tekintem, mivel célja az értékteremtés és kézzel fogható előnyök megteremtése a hálózat résztvevői számára. Tovább menve, a Magyar Termék révén egy hálózat jött létre, mert számos más vállalkozást és piaci szereplőt tömörít és közöttük kapcsolatot teremt.

A CSR kapcsolati háló

A következőkben bemutatom a hálózatot, amelyben a Forest kezdeményező, koordináló, szervező és stratégiai szerepet tölt be. A nonprofit kft. elindulásához nélkülözhetetlen volt a vállalkozó saját kapcsolati hálója és ismertsége, amely megalapozta más vállalkozások csatlakozását a kezdeményezéshez. Leginkább azonban a profitszerzés és a nagyobb ismeretség elérése sarkallta a későbbi alapítókat arra, hogy csatlakozzanak a programhoz: a vállalkozások a kezdeményezésben rejlő közös erőforrások révén kívántak előrejutni és megvalósítani saját céljukat.

1. ábra. CSR kapcsolati háló

- Közvetlen vagy erős kapcsolat —————
- Közvetett vagy gyenge kapcsolat - - - - -
- Akción —————
- Szereplő —————
- Marketingtevékenység —————
- Tudásáramlás (know-how) —————

Forrás: saját ábra

A kapcsolati háló (1. ábra) felrajzolása során a hálózatok elemzésének eszköztárát (Szabó, 2010) alkalmaztam, feltüntettem a hálózat legfontosabb szereplőit, az erős és gyenge kapcsolatokat, sűrűsödéseket, a hálózat csomópontjait. Három nagyobb csomópontot határoztam meg: a Forest Papírt, a Magyar Terméket, illetve a kezdeményezés első önálló projektjét. Ezt a Dél-Dunántúli régióban kívánja megvalósítani és továbbadni az ország bármely területére, ahogy az interjúalanyom fogalmazott, „mint kompakt, működőképes mintát”.

Csomópontok és szerepük a hálózatban

Forest Papír: A Forest jelentős szerepet tölt be a hálózatban, hiszen a Magyar Termék víziója itt született, itt zajlik a koordináció és a szervezés, valamint a közös marketing meghatározása, amelyet erős kapcsolatokként ábrázoltam. A háló feladata az értékteremtés és a fogyasztók elérése. Ez történhet az egyes vállalkozások által közvetlenül, illetve a közös marketingakció révén, amelyet a magyar termékek vásárlása adta értékekkel és tartalommal töltenek meg.

Magyar Termék: Több akció kiindulópontja és kezdeményezője: a mintaprojekt, a jövőbeni észak-magyarországi projekt, a „Legjobb gyakorlatok” akció. Itt kizárólag erős kapcsolatokról beszélhetünk, de az egyes akciók között látszólag nincs kapcsolat, egymástól függetlenül, különböző szereplők bevonásával indulnak. Ez hiányosságként értékelhető, mivel így a kapcsolatok közti szinergiákat nem használják ki. A jövőbeni projekt struktúrájában a mintaprojekthez lesz hasonló, azonban új kapcsolatok kiépítését igényli, mivel célja a helyi termelés és gazdaság fellendítése.

Dél-dunántúli mintaprojekt: A legtöbb szereplő és kapcsolat a mintaprojekt alapján elemezhető: eljutunk a projekt építőköveiig, a helyi kistérségi termelőkig és a helyi fogyasztókig, akikre az akció irányul. Fontos a nagymértékű erőforrás-koncentráció, a különböző szereplők hozzáadott tudásában és összekapcsolódásában, valamint a szinergiák és kapcsolatok kihasználására való törekvés. A helyi szereplők közötti közvetlen kapcsolatok azonban háttérbe kerülnek, mivel a termelők sem egymással, sem a fogyasztókkal nem lépnek kapcsolatba, így a mintaprojekt jelenti a közvetítő csatornát. Érdekeség, hogy az alapító kapcsolati tőkéje már csak közvetten járul hozzá a projekt sikerességéhez.

A kapcsolati tőke és a tudás áramlása

Az elemzés részét képezte, hogy feltérképezzem a hálózatban a tudásáramlást és a know-who, azaz kapcsolatrendszer szerepét. A hálózatok kialakulása hiányos tudáson alapul (Håkansson, 2010), mivel egyetlen szereplőnek sincs teljes tudása, a hálózat szereplőinek összekapcsolódása, a kapcsolatrendszer révén tesznek szert ismeretre. A tudás ebben az értelemben a kapcsolati tőkéhez fűződik, ez a know-who. Olyan kapcsolatrendszer, melyen keresztül a vállalkozó információhoz és erőforrásokhoz juthat, egyúttal kommunikálhat a piaccal. A tudás átadásával megnő az erőforrásokhoz való hozzáférés lehetősége, lehetővé válik a feladatok és a költségek megosztása.

A kapcsolati tőke áramlását megvastagított vonallal jelöltem a hálózatban (1. ábra), a koncentráltságának köszönhetően az információ és a kapcsolati tőke is a csomópontokban összpontosul. Kiemelt szerepet kap a Forest kapcsolati tőkéje.

A csatlakozó vállalatok kezdetben a vállalkozó személyes ismeretségi köréből kerültek ki. A vállalkozó, az alapítók, valamint a tagok személyes kapcsolatai a stratégiai döntések során a legfontosabb erőforrások, mind a megvastagított vonalak mentén koncentrálnak.

Eredmények: Kapcsolatok kategorizálása egy mátrixban

A kapcsolati hálóból levezetve a kapcsolatok erőssége szerint megkülönböztethetünk erős és gyenge kapcsolatokat. Továbbá megfigyeltem, hogy egyes kapcsolatoknál a kapcsolati tőke koncentrálnak, míg más kapcsolatoknál a kapcsolati tőke hiánya figyelhető meg. Ezek alapján rajzoltam fel egy olyan mátrixot, melyben kategorizáltam a kapcsolatokat a kapcsolatok erőssége és a kapcsolati tőke koncentráltasága szerint. A következőkben értelmezem a kiindulási mátrixot és az abból levezetett eredményeket.

2. ábra. Kapcsolaterősség – know-who koncentrációmátrix

		Kapcsolati tőke	
		Nem koncentrálnak	Koncentrálnak
Kapcsolat erőssége	Gyenge	vállalat – új projekt	nem értelmezhető
	Erős	vállalat – fogyasztó	vállalat – partnerek

Abból indultam ki a mátrix felrajzolásakor, hogy az kiindulópontként szolgáljon a vállalkozás számára, hogy a kapcsolati háló alapján a kapcsolatait kategorizálja. A mátrix szerint a vállalkozás számára legkedvezőbb kapcsolattípus, ha erős kapcsolatokat alakít ki, amelyekben koncentrálnak a know-who. Ezek a kapcsolatok jelenleg azok, amelyek a vállalkozás és a partnerek között születnek az új akciók indítása vagy a meglévők szervezése, valamint a stratégiai jellegű döntések kapcsán.

Gyenge kapcsolatra és egyidejű know-who koncentrációra a hálózatban nem találtam példát. Másik esetben az erős a kapcsolatra és a nem koncentrálnak know-who-ra példa a fogyasztó-vállalat kapcsolat. A fogyasztóval erős kapcsolat alakult ki, mivel a kezdeményezés elsősorban őket szólítja meg, de kevésbé vannak bevonva magának a hálózatnak a működésébe.

A negyedik lehetőség, amikor az egyes szereplők között a kapcsolat gyenge és a kapcsolati tőke sem jelentős. Tipikusan egy-egy új projekt elindulása és a kezdeti bizonytalanság kapcsán értelmezhető ez az állapot. Még nem tudjuk, hogy a hálózat milyen mértékben tud kapcsolati tőkét mozgósítani, és hogy a potenciális szereplőkkel milyen erősségű kapcsolat kialakítására lesz lehetőség.

A kategorizáláson túl a mátrix döntési eszköz is, mivel megteremti a lehetőséget annak, hogy az egyes kapcsolat kategóriákra konkrét akciókat és CSR stratégiákat alakítsunk ki.

Lehetséges CSR stratégiák a kapcsolaterősség – know-who mátrixban

A kapcsolaterősség – know-who mátrix alapján specifikus CSR stratégiákat alakítottam ki, amelyek minden esetben az adott kapcsolatokra értelmezhetők. A stratégiákat a 3. ábra

szemlélteti, melyek nem jelentenek kizárólagosságot, hiszen minden kapcsolat esetében más- más stratégia lehet hatékony.

3. ábra. CSR kapcsolati stratégiák

		Kapcsolati tőke	
		Nem koncentrálódik	Koncentrálódik
Kapcsolat erőssége	Gyenge	új potenciál	erősítés
	Erős	allokáció	gondozás

Forrás: saját ábra

A *gondozás stratégiája* az egyszerre koncentrált és erős kapcsolatokra vonatkozik. E kapcsolatok a CSR akciók működése szempontjából elengedhetetlenek, a hálózat stabilitását jelentik és alapot adhatnak az új CSR jellegű tevékenységek és akciók bevezetésének. A gondozás utal arra, hogy fontos a folyamatos kapcsolattartás, a rendszeres információcsere és egyeztetés, hogy a kapcsolatok magas szinten tarthatók legyenek.

Az *erősítés stratégiája* a gyenge, de koncentrált kapcsolatokra vonatkozik. A magas know-who miatt ezekben a kapcsolatokban lehetőség van arra, hogy egy nagyobb erősségű állapot felé mozduljanak el. Ennek érdekében a kapcsolat erősségére kell gondot fordítani, a kapcsolatok rendszeresebbé, gyakoribbá tételével és a szereplők nagyobb mértékű bevonásával.

Az *allokáció* a kapcsolati tőke allokációjára és átcsoportosítására vonatkozik, például a vállalat és a fogyasztó esetére.

Előnyös lehet a kapcsolati tőke allokációja a fogyasztók vagy egyéb szervezetek irányába azért, hogy még inkább érdekeltté tegyék őket a kezdeményezés sikerességében. Például úgy, ha saját közösségükben terjesztik és kommunikálják az adott CSR akciót, így potenciális partnereket szólíthatnak meg, akiket a kezdeményezés önmagában nem ért volna el.

Új potenciált hordoznak azok a kapcsolatok, amelyek gyengének mondhatók és a know-who koncentrációjuk sem jelentős, de lehetőség van mindkét dimenzió erősítésére. Ehhez szükség van egyrészt a szálak szorosabbra vonására, illetve a kapcsolati tőke kiterjesztésére az új kapcsolatok bevonásával. Az allokáció és az erősítés eszköztára egyszerre vagy szimultán alkalmazható ebben az esetben.

Általánosságban megállapítható a mátrixkapcsán, hogy ahhoz, hogy a vállalkozások képesek legyenek CSR stratégiákat megvalósítani, ahhoz mélyrehatóan ismerniük kell kapcsolataikat, azok erősségét és azt, hogy hol rejtene nagy kapcsolati-tőke-potenciált. A kapcsolatok ilyen módú bekegyszeresítése teremti meg a stratégiák kialakításának lehetőségét. Ez a megközelítés a társadalmi felelősségvállalás egy új megközelítése, amely a kapcsolatok kiaknázásának stratégiájára épít. Ehhez a kapcsolati háló felrajzolása is segítséget nyújt.

Összegzés

A tanulmány egy vállalkozás CSR kapcsolati hálóját vizsgálta meg. A CSR hálózat az értékteremtés egy új, hálózatos formája, amely révén a vállalkozás a kezdeti erőforráshiányból kapcsolati tőkét kovácsolt. A CSR hálózat hozadéka, hogy hozzá-

járult a vállalkozás versenyképességének, alkupozíciójának megerősödéséhez és a vállalkozó szerint egy stabil vevőkör kialakulásához.

A kapcsolatrendszer hozzájárult a Forest erős tárgyalópozíciójához, a többi vállalat és szereplő számára megteremtette a közös érdekérvényesítés lehetőségét.

Az eset rávilágít arra, hogy egy vállalkozás miként tud a saját erejéből egy stabil hálózatot kiépíteni, annak előnyeit kihasználni és mindez hogyan teremt értéket a vállalkozás vagy a fogyasztók szintjén.

A tanulmány főbb eredményei a következőkben foglalhatók össze:

- A Forest Kft. és a Magyar Termék kezdeményezés kapcsolatainak feltérképezése és a kapcsolati háló felrajzolása, mely egy stabil, különböző kapcsolattípusokat tartalmazó struktúra. A CSR kapcsolati háló kiindulási pontja a kapcsolatok kategorizálásának, amely lehetővé teszi a tudatosabb kapcsolatépítést.
- A kapcsolattípusok CSR stratégiák kidolgozására adnak lehetőséget. A stratégiák megfogalmazásával a kapcsolati háló működésének eredményesebbé tétele és a lehetőségek jobb kihasználása valósul meg.
- A tanulmány rávilágított a hálózatok fontosságára a CSR-kezdeményezések terén. A háló kapcsolódásainak feltérképezése a vállalkozó számára is hasznos, mivel így célzottabban építheti ki kapcsolatait és alakíthatja a hálózatot a Magyar Termék kezdeményezés révén.

A hálózat elemzése lehetővé teszi, hogy célzott stratégiákat valósítsunk meg, ami összhangban van Porter és Kramer (2006) a stratégiai CSR-ral kapcsolatos megállapításaival,

miszerint a CSR mindennapi működésbe való beépítésével, az érintettekkel való kapcsolat kiépítésével, versenyelőnyre lehet szert tenni.

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm konzulensemnek, Szabó Zsolt Rolandnak, hogy tanácsaival és meglátásaival támogatta a tanulmány megszületését. Hálás vagyok a TÁMOP-4.2.1.B-09/1/KMR-2010-0005 azonosítójú projektjének is, amelynek keretében ez a tanulmány elkészült.

Felhasznált források

Aldrich, H. E. – Zimmer C. (1986): Entrepreneurship through social networks. In: Sexton, D. – Smilor, R. (szerk., 1986): *The Art and Science of Entrepreneurship*, Ballinger: New York. 3–23.

Cohen, B. – Greenfield, J. (1998): *Ben & Jerry's Double-Dip: Lead with your values and make money too*. Simon & Schuster.

Fuller, T. – Tian, Y. (2006): Social and symbolic capital and responsible entrepreneurship: an empirical investigation of SME narratives. *Journal of Business Ethics*, Vol. 67 No. 3, 287–304.

Håkansson, H. (2010): *Határtalan hálózatok – Az üzleti kapcsolatok menedzsmentjének új szemlélete*. Alinea Kiadó, Budapest.

Hortoványi Lilla (2010): *Vállalkozó vezetés Magyarországon*. Vezetéstudomány, XLI. évf. 4. sz. 21–31.

Jenkins, H. (2006): Small business champions for corporate social responsibility. *Journal of Business Ethics*, Vol. 67 No. 3, 241–256.

Porter, M. E. – Kramer, M. R. (2006): Strategy & Society: The link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, Vol. 84 No. 12, 78–92.

Russo, A. – Perrini, F. (2010): Investigating stakeholder theory and social capital: CSR in large firms and SMEs. *Journal of Business Ethics*, Vol. 91 No. 2, 207–221.

Szabó Zsolt Roland (2010): Hálózatok vezetői nézőpontból. In: Balaton Károly (szerk, 2010): *Stratégiai menedzsment*, Aula Kiadó, Budapest.

Interjúk

Bodrogai Ferenc ügyvezető, Forest-Papír Kft., 2012. március 19.

Honlapok

Magyar Termék honlapja (2012): www.amagyartermek.hu (Letöltve: 2012. február 15.)

A tanulmány a szerző Kapcsolati tőkéből felelősség című tudományos diákköri dolgozata alapján készült.

Konzulens: Szabó Zsolt Roland

A dolgozat a BCE Közgazd Campus 2012. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján a Stratégiai menedzsment szekcióban I. helyezést ért el.

Díjazott dolgozatok

A következő oldalakon a Budapesti Corvinus Egyetem Köz-gáz Campus 2012. évi Tudományos Diákköri Konferenciáján helyezést elért, illetve különdíjat nyert dolgozatok listáját közöljük szekciónkénti bontásban. A dolgozatok elektronikus változata elérhető a tdk.uni-corvinus.hu oldalon, illetve a BCE központi könyvtárának adatbázisában.

A magyar tőzsde jövője szekció

I. díj

Krómer Péter – Mészáros Ádám: *Hazai vállalatok finanszírozási lehetőségei 2012-ben*

A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Sebestyén Géza

II. díj

Jermann Miklós Ádám: *Kiútkeresés – A JEREMIE alapok lehetséges kilépési stratégiáinak vizsgálata*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Fazakas Gergely

III. díj

Ignác Péter – Nagy András: *Go East! – avagy lehet-e még „sztorit” adni a BÉT-nek?*

Ignác Péter a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos, Nagy András a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Márkus Balázs

Béli Marcell: *A kockázati prémium rejtélye Magyarországon*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Berlinger Edina

Zsigó Levente: *A Budapesti Értéktőzsde kihívásai, lehetőségei a CEESEG csoport tagjaként*

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Dömötör Barbara

Agrárközgazdasági szekció

I. díj

Bördös Katalin: *Kollektív márka mint közös erőforrás – Helyi termékek reputációja és a sikeres közösségi kormányzás feltételei*

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Közgazdálkodás és közpolitika (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Mike Károly

II. díj

Nemes Anikó Katalin: A fűszerpaprika mint hungarikum termékünk versenyképessége

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdasági és vidékfejlesztési agrár-mérnöki (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Török Áron

III. díj

Aradi–Beöthy Róbert: A szövetkezetek szerepe a vidékfejlesztésben – múlt, jelen, jövő?

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdasági és vidékfejlesztési agrár-mérnöki (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Forgács Csaba

Agrártörténet – személyes történelem szekció

I. díj

Péter Zoltán: A ciszterci rend előszállási uradalmának gazdaságtörténete a két világháború között

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Pozsgai Péter

II. díj

Tóth Endre: „Nem csalt minket senki sem, csak a nyomorúság kergetett.” Egy dualizmuskori kivándorlási gócpont, Szepes vármegye elemzése

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés IV. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Pozsgai Péter

III. díj

Friesz Katinka Döníz: A rendszerváltás hatása a Nógrád megyei Rétsági kistérség málnatermelőire

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdasági és vidékfejlesztési agrár-mérnöki (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Pozsgai Péter

Befektetések és vállalati pénzügyek szekció

I. díj

Kiss Tamás: Játékelméleti módszerek a rendszerkockázat elosztásában
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Biztosítási és pénzügyi matematika (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Csóka Péter

Horváth Ferenc: A tőkeallokáció stabilitásának érzékenységvizsgálata
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Csóka Péter

III. díj

Kun Krisztián: IPO-k teljesítményének értékelése a Budapesti Értéktőzsdén 2000 és 2010 között
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés IV. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Naffaa Helena

E-business szekció

I. díj

Gálik Julianna Katalin: Bot Nuke Day: or should I still torment those demons?
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Balkányi Péter

II. díj

Szabó Balázs: How can organizations develop a sustainable competitive advantage through social media?
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Urbán Ágnes

III. díj

Bischof Bernadett: Létezik-e legális zenefogyasztás Magyarországon? – Milyen üzleti modell keretében?

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Urbán Ágnes

Barta Ákos Lajos: Az online látogatók követésének módszerei – Anonimitás az interneten

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdaságinformatikus (BA/BSc) alapképzés IV. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Balogh Zoltán

Egészségügy-gazdaságtan szekció

I. díj

Timár Petra: A hiperaktív hólyag szindrómával élő nők életminősége

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Közgazdálkodás és közpolitika (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Péntek Márta

Mikudina Boglárka: Az epilepszia kezelésére használt kombinált terápia költséghatékonyságának vizsgálata Markov-modell segítségével

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Közgazdálkodás és közpolitika (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Brodszky Valentin Péter

II. díj

Asztalos Péter Hugó: Az egészségbiztosítások helyzete Magyarországon

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Biztosítási és pénzügyi matematika (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Baji Petra

III. díj

Pócs Máté – Simoradik Emese: Élettartam-mutatók elemzése

A szerzők a Közgazdaságtudományi Kar Biztosítási és pénzügyi matematika (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Kovács Erzsébet

Európa szekció

I. díj

Boros Alexandra: A magyar és cseh munkaerőpiac összehasonlítása
 A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
 Konzulens: Miklós Gábor

II. díj

Pleizler Violetta: A Visegrádi Négyek gazdasági integrációérettiségének elemzése
 A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
 Konzulens: Miklós Gábor

III. díj

Veress Anita Bernadett: A magyar erőműépítések alakulása az Európai Unió energiapolitikájának tükrében
 A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
 Konzulens: Nagy Sándor Gyula

Különdíj

Csetnyák Dávid: Utópia és Kihívás – Az Európai Unió energiapolitikájának külső dimenziója 2011 eseményeinek tükrében, különös tekintettel a lengyel és a német álláspontra
 A szerző a Társadalomtudományi Kar Nemzetközi tanulmányok (BA/BSc) alapképzés IV. évfolyamos hallgatója.
 Konzulens: Kardosné Kaponyi Erzsébet

Fenntartható fejlődés és környezeti menedzsment szekció

I. díj

Barna Zsolt: Carbon Footprint – A szén-dioxid lábnyom mérésének néhány gyakorlati alternatívája a raktározás és áruszállítás tekintetében
 A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Logisztikai menedzsment (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
 Konzulens: Gelei Andrea

II. díj

Dabóczi Gergely: Elavult értékek? – Tervezett elavulás és kritikája

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Kocsis Tamás

Thirring Helga: Miért olyan intelligens az intelligens hálózat?

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Csutora Mária

Kiss-Dobronyi Bence – Torda Ádám: A kerékpárral történő munkába járás ösztönzése vállalati környezetben – Motivációs eszközök a fenntarthatóság szolgálatában

Kiss-Dobronyi Bence a Gazdálkodástudományi Kar Kereskedelem és marketing (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos, Torda Ádám a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Chikán Attila

Különdíj

Babcsány Boglárka: Megvalósítható-e a paksi atomerőmű bővítése?

A szerző a Társadalomtudományi Kar Nemzetközi tanulmányok (BA/BSc) alapképzés IV. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Péczeli Anna

Gál Éva Laura: Az ökológiai lábnyom és a boldogság Magyarországon

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Csutora Mária

Gazdaság- és fogyasztástörténet szekció

I. díj

Molnár Gyula: Meseautók raktáron – magyar gépkocsi-kereskedelem 1945-ig

A szerző a Társadalomtudományi Kar Politikatudomány (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Sárosi Mária

II. díj

Szliwa Attila: *A magyar állam beavatkozása a gazdaságba az I. világháború idején*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Pogány Ágnes

III. díj

Ritók Lajos: *A reneszánsz palotától a török fürdőig – Buda változó képe a XV–XVII. századi forrásokban*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Szántay Antal

Különdíj

Földesi Orsolya: *A hiánytól a túlfogyasztásig – A magyar táplálkozási szokások megváltozása a XX. század második felében*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Pogány Ágnes

Gazdaságelemzés és gazdaságmodellezés I. szekció

I. díj

Bajkó Attila – Maknics Anita – Tóth Krisztián: *A magyar nyugdíjrendszer fenntarthatóságáról – Demográfiai esettanulmány Lee–Carter-modell alkalmazásával*

A szerzők a Közgazdaságtudományi Kar Biztosítási és pénzügyi matematika (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Vékás Péter

II. díj

Tétényi László: *Optimális árukapcsolás*

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Csekő Imre

III. díj

Sára Tamás: Tenderek közbeszerzési és vállalati környezetben

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Bozóki Sándor

Antal László: Viselkedési gazdaságtan az RBC-modell keretei közt

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Vincze János

Gazdaságelemzés és gazdaságmodellezés II. szekció

I. díj

Zseleva Anna: Unawareness in standard space models – a new approach

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaság–matematikai elemző (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Pintér Miklós Péter

II. díj

Szendrey Orsolya: Ellátási láncok vizsgálata játékelméleti módszerekkel

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Pintér Miklós Péter

Branauer Sára – Szerencsés Dorottya: Csehov döntéselméleti szempontból

A szerzők a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Pintér Miklós Péter

Heinczinger Ádám István: Ítélet aggregáció

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Tasnádi Attila

III. díj

Gyetzvai Attila – Török Tamás: Biform játékok

A szerzők a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Solymosi Tamás

*Benedek Márton: A kvantum-korrelált egyensúly
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés IV. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Pintér Miklós Péter*

*Szatker Enikő: Nukleolusz repülőtér játékokon
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Pintér Miklós Péter*

*Különdíj
Bobák Fanni Dóra – Udvari Zsolt: Koalícióformálódás és az orosz oligarchák
Bobák Fanni Dóra a Társadalomtudományi Kar Nemzetközi tanulmányok (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos, Udvari Zsolt a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Pintér Miklós Péter*

Gazdaságfejlesztés és vállalkozástörténet szekció

*I. díj
Kis Gyöngyvér Judit: Céhes vállalkozók és piaci alkalmazkodás – A mezőtúri fazekasság a 18–19. században
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés I. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Pozsgai Péter*

*II. díj
Mánfai Marcell Zoltán: A skót gazdaság múltja és jövője
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés I. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Pozsgai Péter*

*III. díj
Pálvölgyi Zsigmond: MAVAD, avagy egy volt monopol vállalat privatizálása és bukása
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Kajári Karolina*

Gazdaságföldrajz, területfejlesztés szekció

I. díj

Tóth Dóra – Valasek Adrienn: *A Csurgói kistérség vidékfejlesztési programja*
A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Regionális és környezetgazdaságtan (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatói.
Konzulens: Forman Balázs

II. díj

Csárdás Éva Anna – Kiss Melinda: *Az Ózdi kistérség regionális elemzése és fejlesztési lehetőségei*
A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Regionális és környezetgazdaságtan (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatói.
Konzulens: Forman Balázs

Kladni Cecília – Kmetz Eszter – Perge Nándor: *Többfokuszú fejlesztési terv az Encsi és az Abaúj-Hegyközi kistérség tekintetében*
A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Regionális és környezetgazdaságtan (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatói.
Konzulens: Forman Balázs

Dobránszky Julianna – Péntek Petra: *Fent vagy lent? – Helyzetelemzés és fejlesztési lehetőségek a Lenti kistérségben*
Dobránszky Julianna a Gazdálkodástudományi Kar Regionális és környezetgazdaságtan (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Péntek Petra I. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Forman Balázs

Gazdasági jog szekció

I. díj

Kovács Péter Tamás: *Principles and standards of taxation in Hungary – assessing the development of the national tax legislation*
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Kolozs Borbála

II. díj

Farkas Márk: A banki általános szerződési feltételek egyoldalú módosításának joga és gazdasági vonatkozásai

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Bodzási Balázs

Náray Szilárd: Transzferárazás Magyarországon

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Kolozs Borbála

Gazdasági rendszerek, intézmények, szabályozás szekció

I. díj

Branyiczki Réka: Kapitalizmus, innováció és versenyképesség

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Nemzetközi gazdálkodás angol (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Chikán Attila

II. díj

Antal Emese: Az egyetemes szolgáltatás helyzetének vizsgálata a magyar vilamosenergia-szektorban, a szolgáltatóváltások és az új trendek tükrében

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Nemzetközi gazdálkodás (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Bara Zoltán

III. díj

Bús Gergely – Kaderják Anita: A magyar vasúti személyszállítás jövője

Bús Gergely a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási szakos közgazdász tanár (Egyetemi képzés) osztatlan képzés V. évfolyamos, Kaderják Anita a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapszak IV. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Édes Balázs

Különdíj

Ébert Sára: Csak egy kis pánik, avagy pénzügyi viselkedés krízis idején

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Hámori Balázs

Gazdaságpolitika szekció

I. díj

Huszár Edit Adrienn – Szentmihályi Szabolcs: *A fiskális visszacsatolási szabály hatásának vizsgálata DSGE modellkeretben*

A szerzők a Közgazdaságtudományi Kar Közgazdasági elemző (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Varga Gergely

II. díj

Rausch Márton – Szenczi Roland: *Helyi fizetőeszköz – pénzügyi zsákutca, vagy regionális sikertörténet?*

A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Madár István

András Bence: *A nemzeti versenyképesség vizsgálhatóságáról*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Chikán Attila

III. díj

Borbély Ede: *Az okos mérés bevezetésének előnyei, hátrányai és magyarországi lehetőségei*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Szolnoki Pálma

HR és szervezetfejlesztés szekció

I. díj

Berta Zoltán – Pálfi Bence: *Az érzelmi elkötelezettséggel összefüggő tényezők vizsgálata a Széchenyi István Szakkollégium példáján*

Berta Zoltán a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Pálfi Bence a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Kiss Csaba

II. díj

Mucsi Attila: Hogyan közelítsük meg Oroszországot? Elemzés kulturális metaforákkal és kulturális dimenziókkal

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Primecz Henriett

III. díj

Szekeres Bernadett – Szreseny Dóra: Az Y generáció a munkaerőpiacra lépés előtt – már az egyetem sem elegendő?

A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Bácsi Katalin

Információmenedzsment szekció

I. díj

Őri Dóra: A válság hatására kimutatható változások a sourcing modellekben

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdaságinformatikus (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Fehér Péter

II. díj

Szekeres Péter: Polaritásmérés magyar nyelvű webes szövegekben

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdaságinformatikus (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Kő Andrea

III. díj

Karácsony Orsolya: IT kontrollig – Elmélet és hazai gyakorlati példák

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdaságinformatikus (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Fehér Péter

Informatika szekció

I. díj

Csikós Zoltán – Szekeres Péter: *Friss tartalmak gyors megtalálása a magyar weben tartalomkategorizáláson alapuló újralátogatási algoritmussal*
Csikós Zoltán a Gazdálkodástudományi Kar Nemzetközi gazdálkodás (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos, Szekeres Péter a Gazdálkodástudományi Kar Gazdaságinformatikus (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Fodor Szabina

II. díj

Borbély Ede: *Az NFC technológián alapuló mobilfizetési szolgáltatások kilátásai Magyarországon*
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Buzder Lantos Gábor

III. díj

Váradai József: *Adatvédelem a számítási felhőben*
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdaságinformatikus (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Racskó Péter

Különdíj

Varga Bence: *A Web 2.0s profil összeállíthatósága keresők segítségével*
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdaságinformatikus (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Szommer Károly

Közgazdálkodás és közpolitika szekció

I. díj

Ábrahám Zsolt – Sebényová Gabriela: *A vállalkozóképzés helyzete Magyarországon*
Ábrahám Zsolt a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Sebényová Gabriela a BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Kommunikáció és médiatudomány (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Chikán Attila

II. díj

Horváth Barnabás Márk: Munka vagy segély? – Megváltozott munkaképességűek a munkaerőpiacon

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Csillag Sára

Kovács Zsolt: Túlélés az ország szélén – fedezetszámítás a Sátoraljaiújhegyi Erzsébet Kórház osztályos teljesítményeire

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Karátsonyi Annamária

Magatartás-tudományi és kommunikációelméleti szekció

I. díj

Rétoári Márton Gergely: A moderálás hatása az online Starcraft közösségekre
A szerző a Társadalomtudományi Kar Kommunikáció és médiatudomány (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Bokor Tamás

II. díj

Juhász Gergely: A mémelmélet érvényesülési lehetőségei a társadalmi kommunikációban

A szerző a Társadalomtudományi Kar Kommunikáció- és médiatudomány (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Bokor Tamás

III. díj

Farkas Eszter – Patkós Veronika: Boldogíthat a politika?

Farkas Eszter az ELTE Társadalomtudományi Kar Survey-statisztika (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos, Patkós Veronika a BCE Társadalomtudományi Kar Politikatudomány (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Papp Zsófia

Marketingkommunikáció és média szekció

I. díj

Horváth Daniella Dominika: Innovativitás, márkahűség és demográfiai tényezők hatása a formaválasztásra

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Kereskedelem és marketing (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Dörnyei Krisztina

II. díj

Bebők Viktória: Itt a piros, hol a kék? – A csomagolás színének hatása a fogyasztók termékválasztására

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Kereskedelem és marketing (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Dörnyei Krisztina

Madácsi Ádám – Szabó-Szontágh Lúcia – Wale Almaz: Megoszt az egész világ – avagy az online zeneipar jelene és jövője Magyarországon a legális és illegális szolgáltatások tükrében

Madácsi Ádám és Wale Almaz a Gazdálkodástudományi Kar Marketing angol nyelven (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos, Szabó-Szontágh Lúcia a Gazdálkodástudományi Kar Marketing (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Csordás Tamás Viktor

III. díj

Darabont Kata Orsolya: A blog mint marketingkommunikációs eszköz

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Marketing (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Nyíró Nóra

Marketingkutatás és fogyasztói magatartás szekció

I. díj

Csanaki Tímea: Innovatív imázsformálási lehetőségek a turizmusban Győr példáján keresztül

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Marketing (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Jenes Barbara

Szabó Andrea Rita: *Advergame – játék vagy reklám?*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Marketing (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Hofmeister Ágnes

II. díj

Jentetics Kinga: *The Creative Aspect of Country Branding – How Music Is Able to Influence the Country Image in Case of Hungary*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Marketing (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Jenes Barbara

III. díj

Kozák Boglárka: *Ránk fér egy kis lokálpatriotizmus – A magyar termékek megítélése a fogyasztói etnocentrizmus tükrében*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Kereskedelem és marketing (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Jenes Barbara

Tózsér Anita: *Az ének-zene órák emlékére – A fiatalok komolyzenével szembeni attitűdjének feltérképezése, fogyasztói szegmensek jellemzése*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Marketing (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Neumann-Bódi Edit

Marketingstratégia szekció

I. díj

Berezvai Zombor: *Élelmiszer-kiskereskedelmi üzletláncok árazási stratégiája válság idején*

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Agárdi Irma

II. díj

Kovács Bence: *Gyógyszerkészítmények és hatóanyagok életútmenedzsmentje a magyar gyógyszeriparban*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Kereskedelem és marketing (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Simon Judit

III. díj

Ritter Kinga: *Mitől duzzad Dagobert bácsi széffe? Avagy a részvényesi értéket növelő marketingstratégiák*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Király András

Nemzetközi tanulmányok szekció – A nemzetközi politika elméleti és aktuális dilemmái

I. díj

Békés Márton: *The effects of China's rise on Third World democratization*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Csicsmann László

II. díj

Rékasi Eszter Réka: *Nemzetközi kerülőúton a közvetlen demokrácia felé – az egyén nemzetközi jogalanyiságától a környezeti demokráciáig*

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Közgazdálkodás és közpolitika (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Szabó Erika Márta

III. díj

Buda Gergely: *The Evolution of Peacekeeping*

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Marton Péter

Kis István: *Marxizmus és 2008-as gazdasági világválság*

A szerző a Társadalomtudományi Kar Nemzetközi tanulmányok (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Szűcs Anita

Nemzetközi tanulmányok szekció – Az Európai Unió aktuális kérdései

I. díj

Fekete Dávid: Nemzeti érdekérvényesítés és a 2011-es magyar EU-elnökség
A szerző a Társadalomtudományi Kar Nemzetközi tanulmányok (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Bradean Nelu

II. díj

Takács Vera: Conceptualizing the internal factors for the emergence of pro-Europe social forces in Turkey
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Vigvári Gábor

III. díj

Dalkó Kata: Törekvő partner vagy Bunga Republic? – Olaszország megítélése Berlusconi ténykedésének tükrében
A szerző a Társadalomtudományi Kar Nemzetközi tanulmányok (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Kardosné Kaponyi Erzsébet

Czokoly Helga: Az euróválság. Németország mint az európai integráció motorja?
A szerző a Társadalomtudományi Kar Nemzetközi tanulmányok (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Gálik Zoltán

Pénzügy szekció

I. díj

Kerekes Sándor Bence – Nagy Ákos: Valós piaci vagy ötletverseny
A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatói.
Konzulens: Bánfi Tamás

II. díj

Berei Bea Emőke – Bóta Nikolett: Áldás vagy átok? – Magyarország devizatartalék-stratégiája

A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Kürthy Gábor

Villányi Ariel Benjámin: A kombinált áru fuvarozási módok vizsgálata a piaci kudarcok tükrében

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Balogh László

III. díj

Gyárfás Natalie: A magyar bankrendszer elemzése, helyzete nemzetközi, régiós összehasonlításban – „Hol a gödör alja – avagy északról dél felé (félúton?)!”

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Simonyi Tamás

Különdíj

Lang Péter Rudolf: Helyi pénzek és nemzetgazdasági hatásai

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Varga József

Lakatos Máté: Nemzetközi bankcsoportok tevékenységének változása a válság hatására a visegrádi országokban

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Biztosítási és pénzügyi matematika (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Homolya Dániel

Echeff Alexis: Áttérés a napközbeni elszámolásra – Új kihívások a hazai fizetésforgalomban

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Logisztikai menedzsment (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Rózsa Zsuzsanna

Pénzügyi számvitel szekció

II. díj

*Fekete Árpád: Nemteljesítő hitelek és a végtörlesztés hatása a bankrendszerre
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alap-
képzés III. évfolyamos hallgatója.*

Konzulens: Veres Judit

Deli Nikolett: A vállalkozás folytatásának elve

*A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Számvitel (MA/MSc) mesterképzés
I. évfolyamos hallgatója.*

Konzulens: Lukács János

*Bachus Norbert: „Elhatárolódás” Az elhatárolások elszámolásának időszerű
kérdései az energiaszektorban*

*A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Számvitel (MA/MSc) mesterképzés
I. évfolyamos hallgatója.*

Konzulens: Lukács János

III. díj

Bóta László: Hogyan számoljuk el az osztalékot?

*A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Számvitel (MA/MSc) mesterképzés
II. évfolyamos hallgatója.*

Konzulens: Lakatos László Péter

Politikatudományi szekció

I. díj

*Reich Jenő: A kötődés szerepe – Érzelmileg bevonódott emberek politikai néze-
tei a veszprémi tragédia után*

*A szerző a Társadalomtudományi Kar Politikatudomány (MA/MSc) mester-
képzés II. évfolyamos hallgatója.*

Konzulens: Róna Dániel

II. díj

Patkós Veronika: Délen a helyzet változatlan

*A szerző a Társadalomtudományi Kar Politikatudomány (MA/MSc) mester-
képzés II. évfolyamos hallgatója.*

Konzulens: Papp Zsófia

III. díj

Tóth Adrienn: Igen vagy nem – A helyi népszavazások magyarországi gyakorlata (1999–2011)

A szerző a Társadalomtudományi Kar Politikatudomány (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Várnagy Réka

Statisztika és ökonometriai szekció

I. díj

Csontos Orsolya: Magyar háztartási hitelboom azonosítása és előrejelzése

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Közgazdasági elemző (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Varga Gergely

II. díj

Grolmusz Viola Csilla: A Brent–WTI olajár-szpred ökonometriai vizsgálata

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Sugár András

III. díj

Kapelner Tamás – Madarász László Viktor: Független Komponens Analízis és empirikus tesztjei kötvényhozamok felhasználásával

Kapelner Tamás a BME Villamosmérnöki és Informatikai Kar Egészségügyi mérnök (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Madarász László Viktor a BCE Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Ferenci Tamás

Különdíj

Fellner Zita – Veit Krisztina: Hiányzó adatok kezelése

Fellner Zita a Közgazdaságtudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Veit Krisztina a Közgazdaságtudományi Kar Számvitel (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Oravec Beatrix

Stratégiai menedzsment szekció

I. díj

Orosz Emese: *Kapcsolati tőkéből felelősség, avagy a kapcsolati háló értelmezése egy vállalkozás társadalmi felelősségvállalása kapcsán*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Szabó Zsolt Roland

II. díj

Papp Zsuzsanna: *A magyarországi szervezetfejlesztési tanácsadó vállalatok válaszlépései a gazdasági válságra*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vállalkozásfejlesztés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Jelen Tibor

III. díj

Mattusich Márton: *Egyedül nem megy, avagy a versenytárs autógyártók közötti stratégiai szövetségek legújabb tendenciái*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Tari Ernő

Szociológia szekció

I. díj

Ördög Zita: *Csúcsvezetői zsebek mélyén – a tartósan állami tulajdonban lévő vállalatok felsővezetőinek jövedelemvizsgálata*

A szerző a Társadalomtudományi Kar Szociológia (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Lengyel György

II. díj

Holb Éva Marianna: *A társadalmi tőke hatása a jövő generációinak fejlődésében*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Nemzetközi gazdálkodás (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Néray Bálint

Ribárszki Tamás – Varga Kinga: *A negatív és pozitív jelölések dinamikájának vizsgálata. A Máté-effektus érvényességének tesztelése középiskolai osztályokban*

Ribárszki Tamás a Társadalomtudományi Kar Szociológia (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Varga Kinga az ELTE Társadalomtudományi Kar Survey-statisztika (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Pál Judit

III. díj

Csák Anna Erzsébet: *„A legjobb otthon...” – A Dévai Szent Ferenc Alapítvány szervezetszociológiai elemzése*

A szerző a Társadalomtudományi Kar Szociológia (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Vajda Norbert

Ser Ádám: *Szociodemográfiai jellemzők hatása a párkapcsolattal való elégedettségre*

A szerző a Társadalomtudományi Kar Szociológia (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Bartus Tamás

Különdíj

Donkó János Zoltán – Percze Rajmond: *Értékek által vezetve*

A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Nemzetközi gazdálkodás (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: Nováky Erzsébet

Göcző Melinda: *A cigányság helyzete az oktatásban – Reménysugár Csepelen*
A szerző a Társadalomtudományi Kar Nemzetközi tanulmányok (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Sárosi Mária

Társadalmi jelenségek, elméletek szekció

I. díj

Nyári Izabella: *Mit kezdünk egy interjúval? Abaújszántó zsidó társadalmi visszaemlékezések nyomán*

A szerző a Társadalomtudományi Kar Nemzetközi tanulmányok (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Szántay Antal

Szabolcs Péter: *A zsidóság gazdasági szerepe Tokaj-Hegyalján a 18. századtól 1944-ig*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Sárosi Mária

II. díj

Csák Anna Erzsébet – Kománcsi-Jánosi Krisztián: *Adok-kapok – Szakkollégiumi reciprocitás az archaikus társadalmak fényében*

Csák Anna Erzsébet a Társadalomtudományi Kar Szociológia (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos, Kománcsi-Jánosi Krisztián a Közgazdaságtudományi Kar Közszolgálati (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Gedeon Péter

III. díj

Bús Gergely: *1968 helye az amerikai felsőoktatás szellemiségének átalakulásában*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási szakos közgazdászatanár (Egyetemi képzés) osztatlan képzés V. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Dobó István

Turizmus és közlekedés szekció

I. díj

Ábrahám Zsolt: *Down on the ground: Comprehensive Airport Strategies*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Ilyés István

II. díj

Tóth Eszter Lilla: *Sikeres TDM szervezetek*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Víg Tamás

III. díj

Tomasovszki Tímea: *A siker kulcsa – Utazásközvetítők és touroperátorok összehasonlítása egy pályakezdő szemszögéből*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Turizmus-vendéglátás (BA/BSc) alapképzés IV. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Jászberényi Melinda

Unyi Laura Angelika: Mennyit ér a környezet? – Fenntarthatóság és légi közlekedés a Swiss International Airlines példáján keresztül

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Turizmus-vendéglátás (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Jászberényi Melinda

Különdíj

Balogh Zsófia – Stancsics Nóra: A szociális turizmus lehetőségei és kihívásai Magyarországon

Balogh Zsófia a Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Stancsics Nóra a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Megyímóri Attila

Üzleti döntések szekció

I. díj

Kocsi Mihály: Behavioural economics through the ultimatum game

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Neszveda Gábor

II. díj

Balogh Zsófia – Rucz Edit Zsófia: Fruit of Care – ahol egy társadalmi cél találkozik az üzleti logikával

Balogh Zsófia a Közgazdaságtudományi Kar Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Rucz Edit Zsófia a Gazdálkodástudományi Kar Regionális és környezetgazdaságtan (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Matolay Réka

III. díj

Dósa Márton – Hoffmann Janka Enikő: Fogyatékosok foglalkoztatása a nagyvállalatoknál – motivációk és hozzáállás

Dósa Márton a Gazdálkodástudományi Kar Nemzetközi gazdálkodás (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos, Hoffmann Janka Enikő a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Matolay Réka

Horváth Péter: Az intertemporális döntések anomáliái – avagy a jó hitelek a hiperbolikus diszkontálás alapján

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Neszveda Gábor

Vállalatgazdaságtan I. szekció – Sportmenedzsment

I. díj

Papp Gábor: Ki nyeri a 2012-es labdarúgó-Európa-bajnokságot?

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vállalkozásfejlesztés (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Szabó Christophe

II. díj

Erdélyi Levente – Rákosa Péter Pál: A Financial Fair Play hatása a futballvállalatok működésére

A szerzők a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatói.

Konzulens: András Krisztina

III. díj

Szikra Dániel Tamás: A nemzetközi kupaszereplés hatása a szolnoki olajkosárlabdaklub gazdasági működésére

A szerző a Társadalomtudományi Kar Politikatudomány (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Havran Zsolt

Vállalatgazdaságtan II. szekció – Nemzetközi vállalatok – Logisztika

I. díj

Somosi Dávid Áron: Kínai vállalatok nemzetköziesedése a ZTE esetén

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Czákó Erzsébet

II. díj

Dósa Márton – Frang Géza Attila: *A Magyarországon működő gyógyszercégek üzleti modelljeinek változóképesége a Széll Kálmán Terv gyógyszereszek-tort érintő reformjainak tükrében*

Dósa Márton a Gazdálkodástudományi Kar Nemzetközi gazdálkodás (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos, Frang Géza Attila a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Bakacsi Gyula

III. díj

Bakonyi Zoltán – Drabant Gergő: *Miként lehet versenyképesebb a vasúti áruszállítás?*

Bakonyi Zoltán a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Drabant Gergő a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés IV. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Édes Balázs

Tóth Anna: *A Lean management új megközelítése: a karcsú termelés szervezeti kultúrája*

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Losonci Dávid

Vállalkozás szekció

I. díj

Nemes Nóra: *Személyre szabott sztenderdizáltság – A magyar mikroállalkozások banki kiszolgálása*

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Csapó Krisztián

Horváth Imola – Kulcsár Andrea Zsuzsanna: *Hogyan tudjuk mérni a mikro-és kisvállalkozások versenyképességét?*

Horváth Imola a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy és számvitel (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos, Kulcsár Andrea Zsuzsanna a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Béza Dániel

III. díj

Branyiczki Dóra – Janzsó Dóra – Lapinskas Attila: Értékkeremtés a kunsági borvidéken – A Frittmann borászat sikere

Branyiczki Dóra és Janzsó Dóra a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Lapinskas Attila a Közgazdaságtudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Buzder Lantos Gábor

Vállalkozásfejlesztés szekció

I. díj

Fejes József: Új dimenzió a szolgáltatóvállalatok értékelésében: a magyar üzleti tanácsadó cégek értékhorozóinak feltárása

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vállalkozásfejlesztés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Csubák Tibor Krisztián

II. díj

Kulcsár Andrea Zsuzsanna: Kis országok kis vállalatainak nagy lehetősége?

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Berde Éva

III. díj

Batki Lilla Bettina: A PRINCE2 projektvezetési eljárás szerepe a projektsiker elérésében

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vállalkozásfejlesztés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Jelen Tibor

Orehóczki Anna Pompónia: Vállalati innováció és a magyar kis- és középvállalkozások innovációs stratégiája

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Nemzetközi gazdálkodás (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Buzder Lantos Gábor

Versenypolitika (Mikroökonómia) szekció

I. díj

Pleibeisz Ambrus: Bertrand-oligopol piacok elemzése TU-játékokkal
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Pintér Miklós Péter

II. díj

Stankovits Klaudia Dorina: Árdiszkrimináció duopól piacokon aszimmetrikus költségek és aszimmetrikus információk mellett
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Gazdaságelemzés (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Bakó Barna

III. díj

Berezvai Zombor: Adósokkock empirikus elemzése a magyar sörpiacon
A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Bakó Barna

Vezetés és szervezés, kontrolling szekció

I. díj

Frang Géza Attila – Kovács Dávid: A kockázati- és magántőke-befektetések vállalatirányításra gyakorolt hatásai
Frang Géza Attila a Gazdálkodástudományi Kar Pénzügy (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos, Kovács Dávid a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Dobák Miklós

II. díj

Bakonyi Zoltán: Mire jó a szervezeti demokrácia?
A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Gelei András

Küttel Orsolya: Tálílibok a változás útján

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Nemzetközi gazdálkodás (BA/BSc) alapképzés II. évfolyamos hallgatója.
Konzulens: Kovács Gergely Ferenc

III. díj

Nagy Bence Csaba: A magyar bankrendszer népesedési folyamatainak szervezőkológiai vizsgálata

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vállalkozásfejlesztés (MA/MSc) mesterképzés II. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Balaton Károly

Különdíj

Hajdu Nándor: Milyen egy sikeres banki kontrollingrendszer? – A Budapest Bank gyakorlati példáján keresztül

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodási és menedzsment (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Lázár László

Világgazdasági szekció

I. díj

Fekete Tamás – Rolek Tamás: A magyarországi bruttó kibocsátás növekedésének felbontása

Fekete Tamás a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos, Rolek Tamás a Gazdálkodástudományi Kar Gazdálkodás és menedzsment (BA/BSc) alapképzés IV. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Simonovits Gábor

II. díj

Bebesi László: Segélyallokáció Afrikában: trendek és donorérdekeltségek az elmúlt két évtizedben

A szerző a Közgazdaságtudományi Kar Alkalmazott közgazdaságtan (BA/BSc) alapképzés III. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Szent-Iványi Balázs

III. díj

Somosi Dávid Áron: Competitiveness of the outsourced services market in Poland

A szerző a Gazdálkodástudományi Kar Vezetés és szervezés (MA/MSc) mesterképzés I. évfolyamos hallgatója.

Konzulens: Chikán Attila

